

Літаратура і мастацтва

газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

6 СНЕЖНЯ

2002 г.

№ 48/4182

КОШТ 335 РУБ.

АКЦЫЯ!

МЫ — БЕЛАРУСЫ!

"Няхай акцыя па стварэнні кнігі "Мы — беларусы!" стане агульнаацыянальнай, агульнанароднай!"

2

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ:

"У адказ на шалёны наступ бездухоўнасці, масавай культуры, усяго гэтага псеўдацывілізаванага хамства, пошласці, дзікасці і нялюдскасці мы павінны паставіць сваю штодзённую працу — слова"

3

Праект — беларуска-расійскі: стваралі "Дон Кіхота" масквічы, а іграюць беларусы. Прычым і першыя, і другія — людзі вядомыя. Зоркі.

10-11

АБЛІЧЧА ЛЮБОВІ

IX Мінскі міжнародны кінафестываль "Лістапад — 2002", які праходзіў у Мінску з 23 па 29 лістапада, стаў мерапрыемствам сапраўды сенсацыйным. Па-першае, сёлета ў праграму кінафэсту трапілі фільмы, якія не супраць мець на сваім фестывалі вядомы расійскі кінапрадзюсер Марк Рудзінштэйн. Па-другое, на фестывалі мо ўпершыню, на думку трох журы (гледачоў, кінематаграфістаў, кінапрэсы), пераможцам выйшаў адзін і той жа фільм...

Працяг тэмы на стар.

4

ФЭСТЫ

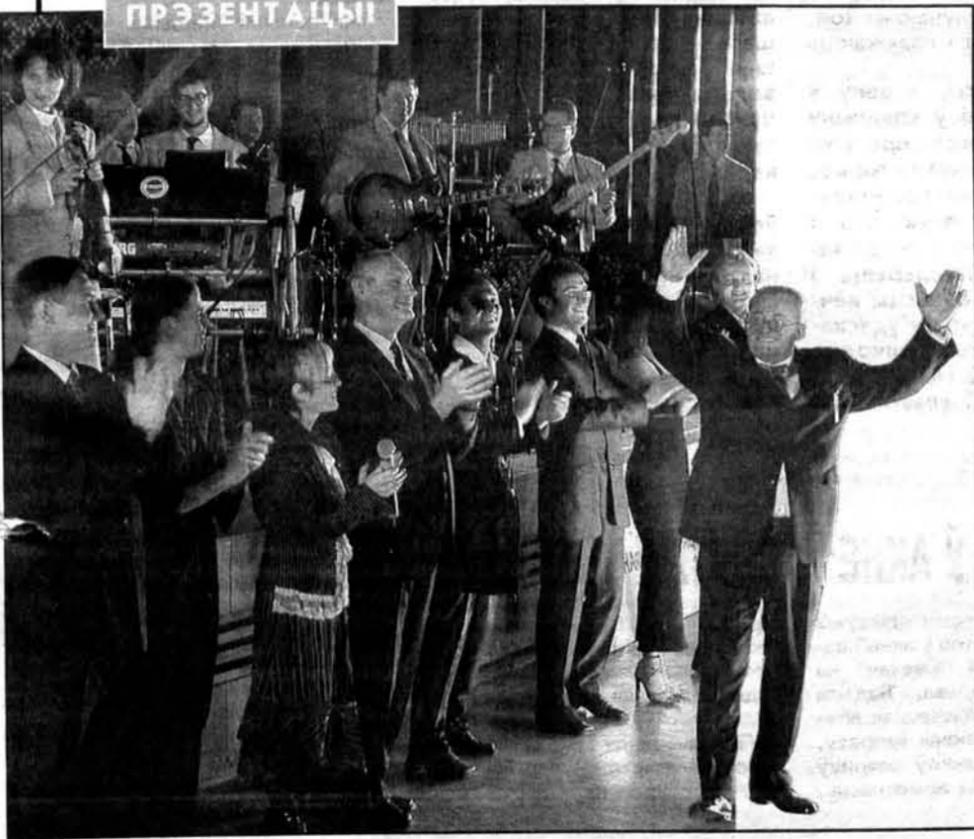
А ПЕСНІ... ЗАСТАНУЦЦА?

"І такі-і-ія тэксты прападалі!" — што называецца, з пачуццём азваўся голас побач. Значыць, радасць "са слязамі на вачах" наведла ў кіназале кагосьці яшчэ і паяднала-зблізіла нас, гледачоў дзіўнага сеанса. Экран маскіравала заслона. Прэм'ерай быў не фільм, а новая праграма Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі.

13

Працяг тэмы на стар.

ПРЭЗЕНТАЦЫІ

2 сакавіка 2003 года пройдуць выбары ў мясцовыя Саветы дэпутатаў. Сёння ж выбарчая кампанія знаходзіцца на сваім першым этапе — да 3 снежня ішло вылучэнне кандыдатаў у склад тэрытарыяльных выбарчых камісій. У нашай краіне 1679 мясцовых Саветаў, адпаведна, такая ж колькасць камісій і будзе сфарміравана. З 22 снежня пачнецца вылучэнне кандыдатаў у дэпутаты, якое закончыцца 20 студзеня 2003 года. Вылучыцца кандыдатам можна трыма спосабамі. Першы — кандыдатаў вылучаюць мясцовыя кіруючыя органы палітычных партый. Другі спосаб — па ініцыятыве працоўных калектываў колькасцю не менш за 150 чалавек у абласны ці Мінскі гарадскі Саветы, колькасцю не менш за 75 чалавек — у раённыя і гарадскія Саветы. Трэці спосаб — шляхам збору падпісаў. Для таго, каб стаць кандыдатам у дэпутаты Мінскага гарадскога або абласнога Савета, трэба сабраць 150 падпісаў, для раённага ці гарадскога ўзроўня — 75, а для сельскага — 20 падпісаў. Грамадскія аб'яднанні ў вылучэнні кандыдатаў у дэпутаты не ўдзельнічаюць. З 20 па 30 студзеня 2003 года адбудзецца рэгістрацыя кандыдатаў у дэпутаты.

ПОСПЕХ ТЫДНЯ

Паспяхова прайшлі Дні культуры Рэспублікі Беларусь на Украіне. Выступленні беларускіх артыстаў праходзілі пры аншлагах. Добрыя водгукі атрымала выстаўка выяўленчага мастацтва з фондаў Музея сучаснага выяўленчага мастацтва. Міністры культуры Беларусі і Украіны абмеркавалі пытанні правядзення Дзён культуры Украіны ў Беларусі ў наступным годзе. Зараз прапрацоўваецца пытанне аб стварэнні ў Мінску на базе кінатэатра "Кіеў" Цэнтра ўкраінскага кінематографа. Плануецца, што ў Кіеве таксама будзе створаны Цэнтр беларускага кіно.

АБ'ЯВА ТЫДНЯ

З 1 снежня аб'яўлены конкурс на гімн Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі. Згодна з палажэннем аб конкурсе, тэкст гімна павінен быць на беларускай мове. У конкурсе могуць узяць удзел усе жадаючыя. Пераможцы атрымаюць грашовую прэмію.

УЗНАГОРОДА ТЫДНЯ

Дзяржаўны канцэртны аркестр пад кіраўніцтвам народнага артыста Беларусі прафесара Міхала Фінберга ўпершыню ўзнагароджаны дыпламам лаўрэата тэлефестывалу "Песня года—2002". Гэты фестываль даўно любімы і папулярны не толькі ў Расіі, але і ў Беларусі.

ЗАВЯРШЭННЕ ТЫДНЯ

У нашай сталіцы і абласцях завяршылася мадэрнізацыя таксафоннага парка, мэта якой была адаптаваць старыя гарадскія таксафоны для работы з універсальнымі таксафоннымі карткамі. Універсальныя карткі — гэта электронныя пластыкавыя карткі тыпу "еўрачип", якія адрозніваюцца ад ранейшых больш дасканалай аховай ад падробак і па іх можна тэлефанаваць у любую краіну свету. Намінал картка — 20; 100; 500 і 700 тарыфных адзінак.

ПАДВЫШКА ТЫДНЯ

Згодна з рашэннем Мінгарвыканкама ўведзены ў дзеянне новыя тарыфы на праезд пасажыраў у аўтобусах на мінскіх прыгарадных маршрутах. Цяпер за адзін кіламетр праезду на звычайных рэгулярных маршрутах у аўтобусах агульнага тыпу трэба будзе плаціць — 30 рублёў, у аўтобусах з мяккімі адкіднымі сядзеньнямі — 31,9 рублёў. На рэгулярных хуткасных маршрутах у аўтобусах агульнага тыпу — 39 рублёў, у аўтобусах з мяккімі адкіднымі сядзеньнямі — 41,5 рубля. Падаражэллі браніраванне і папярэдні продаж білетаў — цяпер гэтыя паслугі каштуюць 250 рублёў за кожны білет.

СТАТЫСТЫКА ТЫДНЯ

Паводле сцвярджэння кіраўніка Праграмы ААН па ВІЧ/СНІДу Пітара Паёта, на сённяшні дзень у свеце інфіцыраваны 42 мільёны чалавек. Што асабліва страшна, адзначаецца рэзкае павелічэнне колькасці ВІЧ-інфіцыраваных жанчын. У гэтым годзе ад СНІДу загінуць 3,1 мільёна чалавек. Усяго ж за час эпідэміі СНІДу на нашай планеце ад яго памерла 25 мільёнаў чалавек.

ХАМЕЛЕОН ТЫДНЯ

Амерыканская валюта, як хамелеон, мяняе свой колер і першыя 20-доларавыя купюры новага тыпу трапяць у людскія рукі ўжо восенню наступнага года. Гэта будуць банкноты не зялёнага колеру, а больш багатай расфарбоўкі. Крыху пазней з'явіцца і новыя 50 і 100-доларавыя купюры.

ІДЗЕ ПАДПІСКА!

Шаноўныя чытачы! Пачалася падпіска на першае паўгоддзе 2003 года на "ЛіМ". Звяртаем вашу ўвагу, што на сённяшні дзень тыднёвік прадаецца не ва ўсіх кіёсках, таму лепей за ўсё падпісацца, каб потым не ездзіць па горадзе ў пошуках патрэбнага вам нумара газеты. Кошт індывідуальнай падпіскі на адзін месяц — 2500 рублёў, на квартал — 7500 рублёў, на паўгоддзе — 15000 рублёў.

Індывідуальны індэкс — 63856.

Кошт ведамаснай падпіскі на адзін месяц — 4000 рублёў, на квартал — 12000 рублёў, на паўгоддзе — 24000 рублёў.

Ведамасны індэкс — 63857.

МЫ — БЕЛАРУСЫ!

Як горда, як пашанотна павінны гучаць два гэтыя словы ў сэрцы кожнага з нас! Мы — нашчадкі слаўтага старажытнага славянскага роду, дзеці зямлі, што, нягледзячы на ўсе навалы, войны і катастрофы, якое ўжо стагоддзе корміць-поіць нас, і мы абавязаны памятаць пра гэта. Абавязаны — і перад продкамі, што не далі вынішчыць ні зямлі, ні мовы сваёй, і перад нашчадкамі, што ўздаюць і чыстае крынічнае вады, і чыстага, спеўнага слова беларускага, бо і ім, як нам, не жыць без гэтага...

Здэцца, ні асаблівых доказаў, ні асаблівых тлумачэнняў сказанае не вымагае, а рэаліі будзённага жыцця, звыклага стаўлення да свайго і з а м е ж н а г а сведчаць пра іншае: многія загадзя пагаджаюцца, што "сваё" не дацягвае да нечых там стандартаў, што "ў іх" і цукар саладзейшы, і вада смачнейшая, і розумы разумнейшыя... І калі задумацца, пашукаць прычыны сваёй згоды з тым, што навязаваецца звонку, з-за мяжы, то тлумачэнне адно: "карцінка" дужа прывабная, мажлівасці вымалёўваюцца самыя неверагодныя!

І ўсё ж, праўда, якой бы горкай каму ні падалася, у іншым. Амерыканцам, да прыкладу, і ў галаву не прыйшло б перажываць з тае прычыны, што іх дзяржава існуе ўсяго нейкіх там два стагоддзі, — сцягамі ЗША хутка ўжо ўся планета акрыецца, бо паўсюдна па ўсёй зямлі, знаходзячыны свой нацыянальны інтарэс. А мы? А мы, маючы тысячагадовую гісторыю і нават у савецкую эпоху (хто б там што ні гаварыў!) дасягнуўшы росквіту Беларусі, зацята працягваем змушаць дзяцей завучваць напам'яць: "бо я мужык, дурны мужык", не ўлічваючы ні рэалій новага часу, новага стагоддзя, ні зменаў (ужо нават на генетычным узроўні) у светаадчуванні і мысленні новага пакалення.

З мужыцкага (хоць і не толькі з мужыцкага) роду мы — няхай наваттак. Але ж стагоддзе — амальцэлае стагоддзе! — мінула пасля горкага прызнання паэта, і ці не час агледзецца, угледзецца ў пра жытае — страчанае і набытае за гэты час, вылучаючы тое, за што паважалі і паважаюць нас у свеце?

Мы, беларусы, з веку ў век атрымлівалі ў спадчыну не адно мужнасць, пра што сведчыць уся наша гісторыя, не толькі працавітасць і талентнасць, пра якую хто з захапленнем, хто з асуджэннем любіць пагаварыць і сёння, але і духоўнасць, вечную прагу духоўнага ўдасканальвання, якой шчодра дзяліліся з усімі. Найперш — з братамі сваімі славянамі. І

пацвярджэнняў таму ў любы з часоў багата, хоць ніхто ніколі (на жаль ці на шчасце — не нам судзіць) не вёў кнігі падрахункаў дароў духоўных, не выстаўляў рахункаў суседзям, бліжнім ці далёкім, за шчодры ўнёсак у іх культуры, у стаўленне іх дзяржаўнасці. Больш за тое! — беларусы ніколі не прэтэндавалі на першародства (хоць ёсць падставы!), на працягу ўсёй гісторыі не імкнуліся ні сабраць раздзенае, ні вярнуць зрабаванае.

Добра гэта? Кепска? Ужо ж, справа не ў ацэнках, учарашніх ці сённяшніх: падзвіжніцтва, духоўны подзвіг і аднае асобы часам ацаніць немагчыма — як жа, якімі словамі пра духоўны подзвіг народа гаварыць? Як яго ацэньваць?

Калі зыходзіць са звыклых мерак і ўяўленняў, Беларусь — сэрца нашага кантыненту, сэрца славянскага свету, і з'яўляецца прарадзімай славянскага роду, пра што мы хоць і нячаста, з асаблівае патрэбы, але ўзгадваем, — прычына, як і місія народа беларускага, чыста духоўная. Вызначаная як не на пачатку ўсіх часоў, калі вызначаліся не толькі магнітныя палюсы Зямлі, але і месцы зсямлення духоўных магнітаў — своеасаблівых "рэтранслятараў духа", духоўнага святла, сучаснаю мовай кажучы. Некалі гэта будзе даказана навукова, сёння доказы мае толькі адкрытае гэтакім Святлу сэрца.

Ад сэрца, што ўзгараецца любоўю да людзей і свету — праз сэрца Зямлі — да сэрца Бога... Вось шлях чыстае малітвы — і гэта адзіны шлях духоўнага ўдасканальвання. Як для любога чалавека, так і для любога народа. Мы — беларусы, "белая косць" зямлі славянскае — і адно таму не згінулі ў вяхах, і адно таму абавязаны выжыць, выстаяць, вытрываць усе крыўды і несправядлівасці, усе нягоды і навалы ў будучым. Можна аб гэтым не задумвацца, можна адварочвацца — лёс, які выпаў, павінен вяршыцца, шлях, які вызначаны, павінен адольвацца. І лепш, ведаючы праць вызначанае, ісці, адольваць яго годна і ўпэўнена, не кідаючыся з боку ў бок на кожны зман, на кожны пусты абяцанак лепшага — сцыейшага — жыцця. Ніякае "лепшае" жыццё нас не задаволіць, ніякія дасягненні "на чужым полі" не апраўдаюць: тут наш дом, т у т нашы карані, т у т наша будучыня.

Давайце ж скажам гэта ўсяму свету ўголос — усе разам! Давайце — разам! — напішам кнігу "Мы — беларусы!", дзе выкажам усё, чым ганарыліся нашы продкі, чым ганарыліся нашы бацькі, чым — у сабе, у сваёй радаводнай і ў радаводнай краіны — гана-

рымся мы, нашчадкі страшнага XX стагоддзя. Нам, кожнаму, ёсць чым ганарыцца, не азіраючыся ні на дужэйшых, ні на багацейшых. Наша сіла — у працавітасці і адданасці сваёй сям'і, свайму роду, сваёй зямлі. Наша багацце — чысціня духоўных памкненняў і гатоўнасць падзяліцца лепшым ад свайго, кроўнага, са сваімі братамі.

Калі мы не будзем падзіраваць і падпяваць тым, хто служыць сілам разбурэння, па слепаце ці па найўнасці разлічваючы на абгрызены кавалачак чужога "пірага", калі будзем сцвярджаць тую мараль, тыя духоўныя вартасці, якія Гасподзь нам запаведаваў, з намі будуць лічыцца, нас будуць паважаць. І нічога не давядзецца выдумляць, выдумляючы, з пальца высмоктаваючы нацыянальную ідэю.

Усё, што нам трэба: не даць сябе падмануць, не верыць у "чысціню" памкненняў — там, дзе "чысціня" аплачваецца рознымі замежнымі грантамі і прэміямі, не верыць у "запакоенасць" лёсам народа тых, хто паўсюдна прыніжае свой народ, яго мінулае і яго сённяшні выбар свайго шляху развіцця, не верыць у адшмальцаваны да бляску "ідэалы", якія могуць мяняцца і мяняюцца ў адпаведнасці са зменамі ўлады ці кан'юнктуры, чый бы "святой вадой" яны ні крапіліся.

Як пацвярджае шматвяковы вопыт, ніякія і нічыя ўказы і загады не створаць нічога ні ў эканоміцы, ні ў культуры, калі грамадскасць — усе мы! — будзем абьякавымі і бяздзейнымі. Усё — і ва ўласным дабрабыце, і ў дабрабыце нашай краіны — залежыць ад нас. Ад нашай адданасці сям'і, справе, Айчыне. Ад нашай упэўненасці ў сваёй сіле, у сваёй праваце. Ад нашай перакананасці ў сваім праве гучна, горда заявіць усяму свету: м ы — б е л а р у с ы !

Няхай жа акцыя па стварэнні кнігі "Мы — беларусы!" стане агульнанацыянальнай, агульнанароднай!

Угадайце род свой, азірніцеся на жыццё сваё, на ўсё, што выклікае ў душы пачуццё гонару, — і пішыце.

Агульнымі нашымі намаганнямі кніга "Мы — беларусы!" пазначыць наша месца ў свеце і ў часе, былым і цяперашнім, стаўшы кропкай адліку для новага стагоддзя, для новага тысячагоддзя.

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарова, 19, рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і мастацтва"; EMAIL: gazeta_lim@tut.by.

ПРЕЗЕНТАЦЫЯ

СВЯТЛО Ў АКНЕ — СВЯТЛО Ў ДУШЫ

Прэзентацыя кнігі Навума Гальпяровіча "Святло ў акне" адбылася ў кнігарні "Светач" на праспекце Машэрава. Ладзіла яе выдавецтва "Мастацкая літаратура". Адкрываючы імпрэзу, пазт Алесь Письмянкоў звярнуў увагу прысутных на адметнасць,

гарманічнасць і ўнутранае святло вершаў Навума Гальпяровіча. Ён прачытаў уласныя паэтычныя радкі, прысвечаныя калегу і сябру.

Пра высокі дух паэзіі Н. Гальпяровіча гаварылі ў сваіх выступленнях старшыня СБП Алесь

Пашкевіч, намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Польмя" Віктар Праўдзін, галоўны рэдактар штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва" Віктар Шніп.

На завяршэнне аўтар кнігі "Святло ў акне" прачытаў свае вершы, выказаў падзяку за цёплыя словы ў свой адрас. Тут жа наведвальнікі кнігарні маглі набыць кнігі з аўтографамі паэта.

Н. К.

Ох, і дастаецца часам нашай літаратуры і літаратарам ад самых "прадзвінутых" журналістаў... І "балота", маўляў, "ціхі вяр", і вядомыя толькі ў сваім сямейным коле, і няма цікавых "прагрэсіўных" твораў...

А чаго варты такі, да прыкладу, "пасаж" — "я вяду актыўны сацыяльны вобраз жыцця, але ні разу не сустрэла на сваім шляху ніводнага маладога беларускага паэта або празаіка. А ў Маскву паехала..." І гэта напісана не ў якім-небудзь маргінальным выданні, а ў самай масавай цэнтральнай газеце, якая, зрэшты, дзеля справядлівасці, шмат робіць па прапагандзе гэтай самай "балотнай" беларускай літаратуры.

Пісьмяноў, Марук могуць годна прадставіць нашу літаратуру ў любым еўрапейскім і не толькі еўрапейскім доме.

Я мог бы назваць і маладзейшых — Хадановіча, Дарафейчук, Бабурэвіч, Будовіч, Сівец, Слінко, Лайкова, Гарачку... Бачыце, не ставіў задачу агляду, а проста прывёў першыя прозвішчы, што ў памяці, але і тут карціна атрымліваецца зусім, мякка кажучы, не такая, якой уяўляюць наша "ціхае балота" сучасна адукаванія суайчыннікі.

Дык, у чым прычына такога самапрыніжэння, іроніі ў стаўленні да роднай літаратуры, роднага слова досыць вялікай, колькасці людзей у роднай краіне? Адказаць, безумоўна, поўна і

фразай Жванецкага — "не дачкаецца!" Асвятленне і прапаганда нашай літаратуры на Беларускім радыё набывае сістэмны, мэтанакіраваны маштабны падыход. Пачынаючы з праекта "Ад роднае зямлі, ад гоману бароў", прывечанага Янку Купалу і Якубу Коласу, заканчваючы нашымі "Кароткімі гісторыямі". Не хачу паўтарацца, бо пра гэта ў "ЛіМе" пісалася не раз, не хачу перабольшваць высілку свае і калег, але зазначу, што радыё дае унікальную мільённую аўдыторыю, чаго не можа дасягнуць ніводная газета, ніводны часопіс, тым больш літаратурны.

Таму, калі да слухачоў прыйшлі праграмы "Брама", "Сентыментальнае паляванне", "Палітра", "Авансцэна", дзе з са-

ДАКАЖА ТОЛЬКІ СЛОВА

Лягчэй за ўсё было б абурэцца, пакрыўдзіцца, на што мы вялікія майстры, ды, у рэшце рэшт, не звярнуць увагі. Але ўся бяды ў тым, што проста адмахнуцца лягчэй, чым задумацца, на чым грунтуецца такія думкі, чаму яны актыўна насаджаюцца ў грамадстве і ці ёсць ва ўсім гэтым хоць невялікая доля праўды.

Неяк так атрымалася, што атмасфера ў нашым сённяшнім літаратурным асяроддзі часам нагадвае банальную кухонную сварку. А паколькі людзі творчыя валодаюць багатай фантазіяй, багаццем вобразных выяўленчых сродкаў, якіх толькі публічных зняваг, плётак, ды і ўсякай іншай брыдоты не выпілася апошнім часам на старонкі нашага друку...

З энергіяй, дастойнай куды лепшага прымянення, нашы творцы, вядомыя і не вельмі, абцяжараныя і не абцяжараныя пасадамі, былымі заслугамі, званнямі і лаўрэатам, накінуліся адзін на аднаго. А ў нефармальным, так бы мовіць, ужытку пайшлі гуляць скабрэзныя і злосныя эпіграмы, навешацца ярлыкі, якія з-за іх бягзлудасці і пошласці я проста не хачу паўтараць.

А што, уласна кажучы, літаратура? Яна нібы адышла на другі план, нягледзячы на гучныя заявы пра клопат аб яе развіцці.

Я наўмысна не кажу пра чыста знешнія падзеі, якія выклікалі гэтую актыўнасць, бо, як вядома, з'ездзі ці рэарганізацыі праходзяць, начальнікі мяняюцца, а літаратура, калі яна ёсць, застаецца. А яна ў нас, безумоўна, ёсць. І не толькі модным цяпер Курэйчыкам ці эпацэным Сысом вызначаецца. Бяда, праўда, у тым, што маюць рацыю "прадзвінутыя" — раскрыцця, паказка яе народу, чытачу мы не ўмеем, ды захапіўшыся ўнутранымі разборкамі, і не хочам. І выклікаем тым самым іронію, пасміханне, здзек.

А з чаго, панства, уласна кажучы, здэкеуецца? З магутных пранікнёных радкоў Купалу, Коласа, тонкай лірыкі Багдановіча, рамантачнай экспрэсіўнасці Караткевіча, жываліснай пластыкі Стральцова, Карамазава, глыбокай філасофіі Быкава, Барадуліна, Танка, Вярцінскага, лірызму Брыля, песеннасці Гілевіча, эпічнасці Адамчыка, Пташнікава, Чыгрынава, Казько?..

Ды і што модныя масквічы Сарокін, Пелевін, Ерафееў, якія нават па вызначэнні іх прыхільнікаў, — "плот у падваротні" — у параўнанні з сучаснымі пошукамі Разанава, Дранько-Майсюка, Глобуса, Федаранкі, Купрэева, Станкевіча, Куртаніч, Рублеўскай, Багданавай, Казлова, Рублеўскага, Сіўко, Маракова — пералік можна доўжыць. А нашы "традыцыяналісты" — Баравікова, Гардзей,

глыбока, гэтак упохапак, не бяруся, але ўласныя меркаванні выкажу.

У першую чаргу — у няўменні авалодаць новымі тэхналогіямі прапаганды, "раскруткі", ляноце, абьякавасці, у праявах сярмяжнай местачковай пыхі, самазадоволенасці, самадастатковасці. Вось і атрымліваецца, што звацца геніем у сямейным коле бывае для многіх зусім нармальна. Трэба паламаць гэтае замкнёнае кола, гэтыя контуры добраахвотнай рэзервацыі, выйсці на шырокі разлог з годнасцю і смеласцю.

А мы ўласнымі рукамі часам спрыяем таму, каб нас ведалі як мага менш. Хіба гэта метада — забіраць "ў стол" рукапісы, ігнараванне ўласных выданняў таму, што яны трапілі "не ў твае рукі"? Ці з другога боку — вайна з новымі, "нефармальнымі" выданнямі, імкненне іх замоўчваць, не заўважаць існавання?

Хіба там не тыя ж самыя аўтары, хіба там не наша мова, хіба нам не патрэбна, каб нашы творы ведалі ў самых розных колах нашага грамадства?

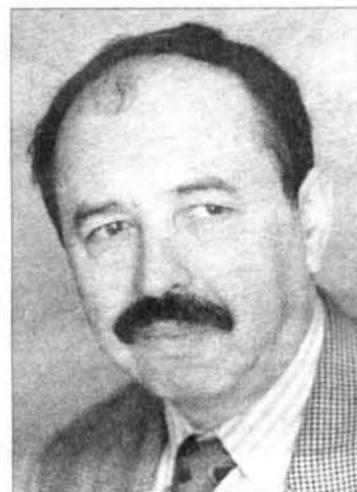
Загартваўшыся ў супрацьстаянні, многія нашы калегі пішуць толькі ў "свае" газеты і часопісы, і не столькі, уласна кажучы, пра літаратуру, колькі пра самое супрацьстаянне, абліваючы брудам былых сяброў і папелнікаў.

А сустрэчы з чытачамі? Яны носяць выпадковы, стыхійны характар, выкарыстоўваючыся, часам, у тых жа самых мэтах групавычыннай барацьбы. З'явіўся цэлы пласт "юбілейных міжсабойчыкаў", калі ў вузкім кола сяброў і дзесятка-паўтара выпадковых школьнікаў ідзе суцэльны хваласпеў і кампліментарый, для старонняй публікі — сумны і нецікавы.

Згубілася ж пастаянная сувязь з бібліятэкамі (яна ёсць, але носіць той жа выпадковы, стыхійны характар), з вышэйшымі навучальнымі ўстановамі, са сродкамі масавай інфармацыі, з кнігарнямі. Пісьменнікі за рэдкім выключэннем не бываюць на "тусоўках" падчас адкрыцця выстаў, прэм'ер у тэатрах, на канцэртах, спектаклях, у маладзёжных клубах. Іх тут значна апырэдзілі "бумбамлітаўцы", якім толькі іх ваяўнічае пустазвонства не дае стаць зоркамі нацыі.

Некая спроба разарваць гэтае зачараванае кола ўсё ж ёсць. Спашлюся на ўласны досвед. Калі прыйшоў працаваць на Беларускае радыё, сутыкнуўся з такімі ж, калі не горшымі хваробамі, якія пачалі лячыць, дзеля справядлівасці, яшчэ да майго прыходу. Гэта тая ж занудлівасць, вузкае кола "сваіх" аўтараў, адсутнасць творчага пошуку, нежаданае ўбачыць шырокую панараму літаратурнага працэсу, вызначыць прыярытэт.

Сёння для скептыкаў і іраністаў магу сказаць слаўтай

ных розных пунктаў гледжання аналізуецца, прапагандуецца беларуская літаратура, дзе гучаць галасы і творы айчынных аўтараў, то гэта, спадзяёмся, адзін з першых крокаў вяртання нашамо мастацкаму слову ў сенароднай трыбуны, людской павягі і любові. І я не крыўдую і не адказваю тым, хто з іроніяй, неразуменнем ці варажасцю ставіцца да гэтых высілкаў. Як кажуць, не прывыкаць, бо калі працаваў у Саюзе пісьменнікаў, не раз у адказ на імкненне зрабіць што-небудзь па ўдасканаленні прапаганды роднай літаратуры, сустракаў падобную рэакцыю з боку некаторых калег.

Нам трэба падтрымаць нашы выданні: і "ЛіМ", і "Полымя", і "Маладосць", і "Крыніца", і "Нёман", і тых, хто стварае нармальны літаратурны працэс, і маральна, і матэрыяльна. І выступіць супраць групавычынны, запалітызаванасці, хамства і варажечы. У адрозненне, скажам, ад расійскіх калег, нас, розных і не зусім згодных адзін з адным, яднае наша беларуская мова, выпактаваная і перададзеная нам у спадчыну вялікімі папярэднікамі. Наша слова — гэта і наша годнасць у свеце. І наша самабытнасць, і наш набытак. "Бі сваіх, каб чужыя баяліся", — гэта не для нас. І тады не будучы абзываць нас "балотам" і "ціхім вірам", тады не будучы іранічна пасміхацца з беларускага наймення "пісьменнік".

У адказ на шалёны наступ бездухоўнасці, масавай культуры, усяго гэтага "псеўдацывілізаванага" хамства, пошласці, дзікасці і нялюдскасці мы павінны паставіць сваю штодзённую працу — слова. Слова пра свой народ, пра высокія і светлыя ідэалы, пра простыя, але глыбокія і сапраўдныя чалавечыя пачуцці, пра тое, што жывіць душу, што дазволіць не скарыцца пачварным выявам штучна выкармленай чалавечай нізкасці, д'явольскага спусташэння істоты.

У гэтай нябачнай барацьбе, як і ва ўсе часы існавання чалавецтва, павінна перамагчы гуманнае і высокае. Інакш — грош нам усім чана!

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

ГОСЦІ З УКРАЇНЫ

Па ініцыятыве пасольства Украіны і Саюза беларускіх пісьменнікаў 28 лістапада ў Мінск з культурніцкай місіяй прыбыла дэлегацыя ўкраінскіх пісьменнікаў.

29 лістапада ўкраінскія пісьменнікі наведалі Літаратурны музей Максіма Багдановіча і Музей гісторыі беларускай літаратуры, усклалі кветкі да помніка Тарасу Шаўчэнку.

Ля помніка вялікаму Кабзару бралі слова: Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Украіны ў Беларусі Анатоль Дронь, украінскія госці — Раман Лубкіўскі, Олеся Мамчыч, Пятро Засэнко, а таксама Г. Бураўкін, В. Іпатава і Э. Акулін.

Днём украінская дэлегацыя наведала філфак БДУ і Беларускі гуманітарны ліцэй, дзе прайшлі творчыя сустрэчы.

Вечарам у вялікай зале Дома літаратара адбылася святочная вечарына: "Тарас Шаўчэнка, Янка Купала, Якуб Колас: спадчына і сучаснасць" з удзелам беларускіх і ўкраінскіх пісьменнікаў. На вечарыне выступілі: старшыня СБП Алесь Пашкевіч, Анатоль Дронь, Пятро Засэнко, Міхайла Наенко, Юрый Заўгородні, Олеся Мамчыч, Ніл Гілевіч, Генадзь Бураўкін і Сяргей Законнікаў.

Упрыгожыў імпрэзу песнямі на словы Тараса Шаўчэнка хор "Крыніца" беларуска-украінскага аб'яднання "Ватра". Вялі вечарыну Антаніна Хатэнка і Таццяна Бей.

30 лістапада ўкраінскія пісьменнікі ўсклалі кветкі да помніка Янку Купалу і Якубу Коласу на Вайсковых могілках і наведалі музей-запаведнік "Вязьніка".

26 лістапада ў вялікай зале Дома літаратара прайшла літаратурна-музычная вечарына "Восеньскі марафон" з удзелам маладых беларускіх паэтаў і бардаў. Свае вершы і песні слухачам прапанавалі: П. Астравух, В. Кустава, М. Лайкова, М. Адам, К. Самуйла, З. Станкевіч, С. Патаранскі, В. Трэнас, І. Сіроткін. У вечарыне ўзялі ўдзел: старшыня СБП А. Пашкевіч, народны паэт Беларусі Н. Гілевіч, Л. Дранько — Майсюк, А. Пісьмяноў, Н. Гальпяровіч, Р. Сітніца, А. Масарэнка. Вялі вечарыну Я. Лайкоў і В. Хількевіч.

Я. А.

МЫ — У «ФОРУМЕ»

Маскоўскі часопіс "Форум" (заснаваны Міжнароднай асацыяцыяй фондаў міру, наклад — 10000 асобнікаў) у сваім апошнім нумары апавядае пра дружбу трох славянскіх народаў — рускіх, беларусаў і ўкраінцаў. На пытанні часопіса адказвае, у прыватнасці, старшыня Гомельскага аблвыканкама Аляксандр Якабсон. Старшыня абласнога Савета дэпутатаў, кандыдат эканамічных навук, старшыня праўлення таварыства Кірылы Тураўскага Валерый Сяліцкі прапанаваў чытачам артыкул "Славянскае адзінства і сучаснасць".

На старонках часопіса надрукаваны і літаратурныя творы пісьменнікаў нашай вобласці — апавяданне Васіля Ткачова "Бубен", вершы Ізяслава Катлярова, Соф'і Шах, Аляксандра Бардоўскага, Мікалая Яроміна і Таісы Мельчанкі.

УСЁ ЯШЧЭ НАПЕРАДЗЕ

Творчы вечар светлагорскай паэтэсы Соф'і Шах адбыўся ў Гомелі. Прымеркаваны ён да 55-годдзя з дня яе нараджэння. На сустрэчу з прыхільнікамі сваёй творчасці, якая ладзілася ў цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Герцана, Соф'я Мікалаеўна прыйшла з новай кнігай "Прызнанне", якая выйшла ў "Беларускім кнігазборы". Гэта — трэці вянок вяноў са-нетаў Соф'і Шах. Сэнс і змест яго — у самой назве кнігі. Аўтар, для якой жанр вянока вяноў са-нетаў стаў натуральнай формай паэтычнага асэнсавання жыцця, і на гэты раз звяртаецца да традыцыйна сваёй тэматыкі: вернасці служэнню роднай зямлі, каханаму, дачцэ. І, як заўсёды, захоўвае пры гэтым шчырую спавядальнасць, псіхалагічную дакладнасць і натуральнасць.

Пра творчасць паэтэсы шчыра і надзвычай цёпла гаварылі дырэктар бібліятэкі Таццяна Власава, старшыня абласной пісьменніцкай арганізацыі Васіль Ткачоў, загадчык кафедры беларускай літаратуры ГДУ імя Ф. Скарыны, прафесар Іван Штэйнер, загадчыца аддзела культуры гарвыканкама Людміла Альхавікова, мастакі Святлана Курашова, Роберт Ландарскі і Мікалай Казакевіч, паэты Фелікс Мысліцкі, Таіса Мельчанка і Ларыса Раманава.

Ізяслаў Катляроў, які лепш за ўсіх ведае творчасць сваёй жонкі, прачытаў яе творы ў сваіх перакладах і падкрэсліў, што Соф'я Шах, паколькі чалавек яна надзвычай апантаны і працавіты, зробіць яшчэ багата ў літаратуры, пакіне свой адметны след. Тым больш, што і сама яна прызнаецца: "Усё яшчэ наперадзе ў жыцці".

ЮБІЛЯР ЧЫТАЎ ВЕРШЫ

Так склаўся лёс, што апошняга гады гамельчанін Васіль Габееў жыў у Падмаскоўі. Нарадзіўся ж ён у вёсцы Пыцькаўка Буда-Кашалёўскага раёна. У гады Вялікай Айчыннай вайны ваяваў на Паўднёва-Заходнім, Ленінградскім, Заходнім і 1-м Беларускам франтах, прымаў удзел у абароне Кіева і Ленінграда, у вызваленні Варшавы і ўзяцці Берліна. Пасля вайны доўгі час служыў у Савецкай Арміі. Палкоўнік у адстаўцы.

І ўвесь час, як помніць сябе, гэты чалавек пісаў вершы. І толькі на беларускай мове, хача служыць даводзілася ў самых розных кутках былога СССР. Ён з'яўляецца аўтарам кнігі паэзіі "У імя жыцця" і "З дарог вайны".

А ўсё гэта я пералічваю з аднае нагоды — Васілю Габееву споўнілася 80 годоў. Адзначыць гэты юбілей ён прыехаў у Гомель, дзе у яго шмат сяброў. Багата добрых слоў было сказана ў адрас юбіляра. Ад імя абласной пісьменніцкай арганізацыі Васіля Хрысанфавіча шчыра і цёпла павіншаваў яе кіраўнік Васіль Ткачоў.

Ну, а потым юбіляр чытаў вершы. На роднай беларускай мове.

В. Б.

(Пачатак на стар. 1)

Напэўна, упершыню за многія гады існавання кінафэстывалю "Лістапад" сёлета большасць яго фільмаў-удзельнікаў былі аб'яднаны адзінай тэмай — тэмай любові. Любові да пэўнага мужчыны ці жанчыны, да жывіцы, радзімы, мастацтва і ўвогуле чалавецтва.

Напрыклад, украінскі рэжысёр Кіра Муратава ў сваім новым фільме "Чэхаўскія матывы" даводзіць, што ніхто нікога не любіць, а трэба, неабходна любіць. І гэта не праўда, што цяпер грубы час, не прыдатны для любові, час заўсёды аднолькавы, заўсёды грубы, гэта людзі розныя — разважаюць яе чэхаўскія героі. А персанажы трагікамічнай стужкі А. Канчалюскага "Дом дурняў" (дарэчы, у Мінску гэты фільм убачылі раней за Маскву, дзе яшчэ толькі чакаецца прэм'ера фільма) падаюцца "хворымі людзьмі" перадусім таму, што прагнуць любіць тады, калі навокал ідзе вайна (дзеянне стужкі адбываецца ў Чачні), калі людзі розных нацыянальнасцяў бязлітасна забіваюць адзін аднаго. Галоўная гераня фільма, якую сыграла маладая актрыса (і жонка рэжысёра) Юлія Высоцкая (дарэчы, родам з Беларусі) кажа, што кожны чалавек жыве толькі таму, што нехта любіць і моліцца за яго. Ды і яе маналог падчас бамбёжкі "дома дурняў" гучыць як малітва: "Я люблю цябе агонь — не забывай мяне..."

Аблічча любові... Іх было шмат на экране. Ад радасных, узнёслых, камічных да распачных, тужлівых, трагічных. Ужо пачынаючы з першых конкурсных фільмаў, у кіназале залунала мроя любоўных расчараванняў, пакутаў, радасцяў. Не цяжка было заўважыць, што ў сюжэтных кампазіцыях пераважаюць любоўныя трохкутнікі, нялёгка стасункі паміж двума мужчынамі, закаханымі ў адну жанчыну. Так, з лёгкім гумарам, шчырай павагай да жывіцы, людзей зняў свой новы фільм "Зязюля" Сяргей Рагожкін (Расія). Што можа быць камічнай за сітуацыю, калі два мужчыны розных нацыянальнасцяў трапляюць падчас вайны ў "папон" жанчыны-хутаранкі, якая ўжо засумавала па каханні! Рускі афіцэр Іван, фінскі снайпер-смяротнік Віле, маладая жанчына Ганна з племені саамі — у побыце, зносінах яны не разумеюць адзін аднаго, нібыта разгубленыя будаўнікі Вавілонскай вежы. І толькі веданне мовы любові робіць герояў людзьмі з адной планеты, пакаленай нянавісцю вайны. (На фэстывалі "Лістапад-2002" фільм "Зязюля" атрымаў тры галоўныя прызы: Гран-пры — Прыз сімпатыі гледачоў ("Золата Лістапада"), Спецыяльны прыз Прэзідэнта РБ "За гуманізм і духоўнасць у кіно" (прысуджаецца па адзінадушным рашэнні трох журы), а таксама прыз "За лепшую жаночую ролю" (актрыса Ані Крысціна Юсса)).

У новым фільме Валерыя Тадароўскага "Палюбоўнік" (Расія) шчыmlівая, сумная гісторыя яшчэ аднаго любоўнага трохкутніка — пасля смерці жонкі муж нечакана даведваецца, што ў яе быў палюбоўнік — разгортваецца ў Мінску. Менавіта ў пустым, адзіночым трамвайчыку пад нумарам 7 спяшалася да палюбоўніка непачутая мужам жанчына. Мінскі трамвай робіцца ў фільме сімвалам руху жыцця, спасціжэння адзіночаты, жаху непараўмення паміж людзьмі. Гэты рэжысёр любіць моцныя акцёрскія дуэты. Калі ў папярэдняй карціне "Краіна глухіх" гэта быў тандэм дзвюх актрыс, то ў новай карціне — двух цудоўных акцёраў: Алега Янкоўскага і Сяргея Гармаша. З'яўленне палюбоўніка жонкі ў жыцці персанжа А. Янкоўскага, — гэта тужлівы шлях у глыбіню ўласнага сэрца, якое мо ніколі не любіла, і толькі цяпер уцяміла, што хоча любіць. Сумны і адначасова іранічны фільм складаецца са шчырага, жорсткага дыялога мужчын, які захапляе, узрушае тонкімі псіхалагічнымі штукарствамі (фільм атрымаў Спецыяльны дыплом журы гледачоў — "Срэбра Лістапада").

Стужка Алі Хамраева "Бо Ба Бу" (Узбекістан) зроблена ў жанры показкі. На прыкладзе любоўнага трохкутніка (і зноў — двух мужчын і адной жанчыны) мы бачым стаўленне людзей да Любові, прыгажосці ўвогуле. Для адных любоў — гэта танная забаўка. Для іншых — узнёслая мара, найкаштоўнейшы, кволы сасуд. Барацьба ў пустыні бацькі (Бо) і сына (Бу) за авалоданне жанчынай (Ба) — гэта спрадвечная барацьба зла і добра, жорсткасці і дабрыні. А. Хамраеў разважае, што будзе з людзьмі, калі Любоў знікне з іх жыцця, будзе знішчана імі. Роспач! Туга! (Фільм узнагароджаны Спецыяльным дыпломам журы кінематаграфістаў "За лепшае выяўленчае рашэнне".)

Аблічча любові... Колькі іх адбілася на экране. Любоў да Радзімы — адна з галоўных тэм фільма "Сімфонія маўчання" Вігена Чалдраняна (Арменія). Калі ў мінулай карціне гэтага рэжысёра "Госпадзе, памілуй" галоўны герой — кінарэжысёр, які шукае грошы на сваю карціну, то ў новай стужцы ён — ужо заможаны бізнесоўца з Лос-Анджэлеса, які прыязджае ў родную Арменію, каб памерці на бацькаўшчыне, "блага твора" (ён купляе псіхятрычную бальніцу, у якой некалі сам быў пацыентам). Тут журы кінапрэсы справядліва ўганаравала акцёра М. Пагасяна прызам "За лепшую мужчынскую ролю".

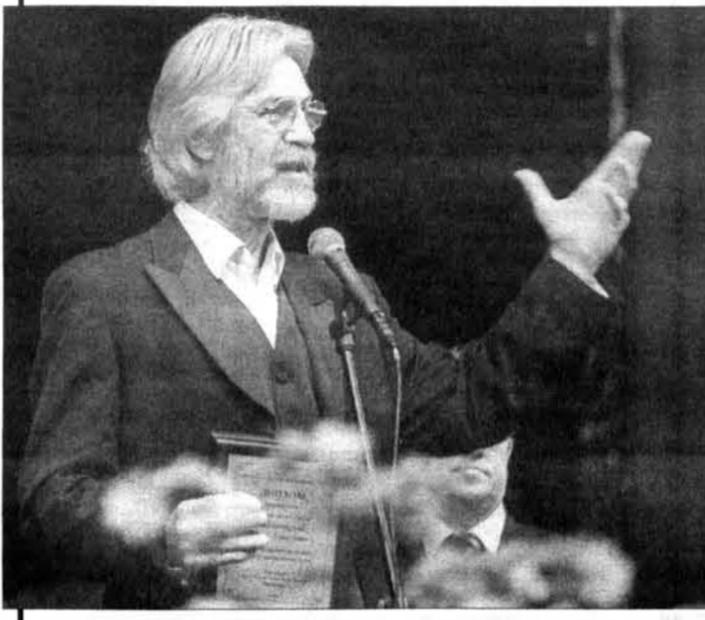
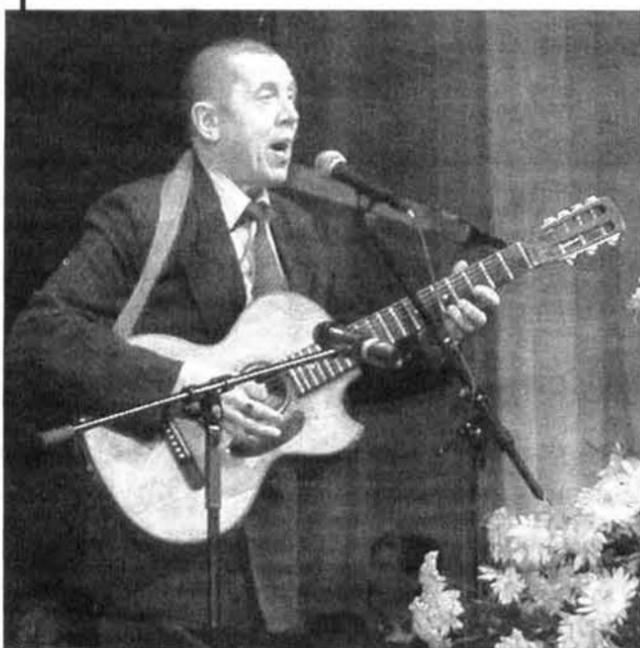
А слоганам сёлетага фэстывалю маглі б стаць словы чэхаўскіх герояў: "Пакуль будзем любіць, будзем жывы!"

В. БАРАБАНШЧЫКАВА

АБЛІЧЧА ЛЮБОВІ

Фота Кастуся ДРОБАВА

ЗВАРОТ ДА ПРЭЗІДЭНТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ АЛЯКСАНДРА ЛУКАШЭНКІ

Паважаны Аляксандр Рыгоравіч!

Мы, прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі нашай дзяржавы, хочам унесці сваю лепту ва ўмацаванне міру на Зямлі, выхаванне ў народа, асабліва моладзі, пачуцця патрыятызму і любові да сваёй Радзімы. З гэтай мэтай намі падрыхтавана і праведзена акцыя "Захаваем мір на Зямлі".

Мы перакананыя, што сёння творчая інтэлігенцыя, работнікі культуры і мастацтва здольныя ўплываць на выхаванне сапраўды духоўных каштоўнасцяў у чалавека.

Людзі ніколі не павінны забываць сваёй гісторыі. Без ведання мінулага няма будучыні. Нам глыбока неабякава, якое пакаленне прыйдзе на змену нам, у чые рукі будуць перададзены шматвяковыя каштоўнасці, назапашаныя беларускім народам. Падтрымліваючы Вашу ідэю, Аляксандр Рыгоравіч, аб тым, што Беларусь павінна быць дзяржавай, дзе намеры і справы народа накіраваныя на ўсебаковае ўмацаванне нашай незалежнай Айчыны, мы разумеем сваю ролю ў гэтай высакароднай справе, перш за ўсё ў выхаванні чалавека з багатым духоўным патэнцыялам. Мы заклікаем усе творчыя саюзы падтрымаць нашу акцыю "Захаваем мір

на Зямлі" яшчэ і таму, што кожны мастак, акцёр, рэжысёр, музыкант, харэограф, скульптар, здольны сёння найбольш ярка і даступна данесці да свядомасці людзей сапраўдныя духоўныя каштоўнасці. Мы заклікаем таксама сродкі масавай інфармацыі перагледзець свае адносіны да інфармацыйна-забаўляльных праграм для моладзі. Тэлевізійны і радыёэфір павінны скараціць патоку насілля, пошласці, безгустоўнасці і хамства, якімі пастаянна нашпігуюць нашу моладзь.

Трэба зрабіць усё, што залежыць ад дзяржавы, для таго, каб дапамагчы маладому пакаленню зрабіць правільны выбар у жыцці. Без вырашэння гэтай праблемы, мы глыбока ў гэтым перакананыя, мы страцім духоўны ўплыў на пакаленне людзей, якое ідзе за намі.

Мы прапануем, каб акцыя "Захаваем мір на Зямлі" стала доўгатэрміновай справай для кожнага прадстаўніка творчых саюзаў нашай краіны.

Вечныя чалавечыя каштоўнасці, як любоў і павага да сваёй краіны, патрыятызм, міралюбнасць, стваральная праца, павінны стаць нормай для кожнага жыхара нашай дарагой Беларусі.

Уладзімір ГАСЦЮХІН, народны артыст Рэспублікі Беларусь, заслужаны артыст Расіі, акцёр і рэжысёр

Уладзімір КРЫВАБЛОЦКІ, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола, член Саюза мастакоў Беларусі

Творчая група "Чысты голас":

Людміла ЧЫСЦЯКОВА, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь

Андрэй ПЫЖЫК, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь

Юрый РУДЗЕВІЧ, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь

Аляксандр КАСЦІЦЫН, лаўрэат Нацыянальнай прэміі Рэспублікі Беларусь "За духоўнае адраджэнне"

Валерый ПРЫГУН, лаўрэат Нацыянальнай прэміі Рэспублікі Беларусь "За духоўнае адраджэнне"

Акім ТЫШКО, лаўрэат міжнародных конкурсаў

«МАГУТНЫ ТРЫПЦІХ»

У Балгарыі выйшла ў свет гожае пазычнае выданне "Магутны трыпціх" — выбраныя творы трох беларускіх класікаў. Выдавецкі праект гэтага прэзентабельнага томіка ў супервокладцы прысвечаны 120-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, а таксама 110-годдзю Максіма Багдановіча.

Нашых сусветнаведомых паэтаў пераклалі на балгарскую мову Андрэй Герману, Найдзен Вылчаў, Хрысто Папоў, Іван Давыдкаў, Перван Стэфанаў ды Зоя Васілева. З апошняй мне давалося пазнаёміцца яшчэ напачатку "перабудовы". Зоя прыязджала на Беларусь для ўдасканальвання сваіх ведаў у беларускай мове. Гэта яшчэ раз гаворыць пра тое, што выпадковых людзей сярод перакладчыкаў не было. Пра што, паводле водгукаў нашых балгаразнаўцаў, сведчыць ўзровень мастацкіх перакладаў, сабраных у гэтым аб'ёмным, у тры сотні старонак, томе. Да прыкладу, вось гэтыя, яшчэ са школы помныя, радкі з Якуба Коласа:

"Ти течет далече, Ньоман,
ден след ден и век след век —
разкажи в света огромен
как живет тук човек".

Альбо — гэтая шчыmlівая лірыка з Максіма Багдановіча:

"Светна Венера над нас бузутешна,
трыгнах кьм своите спомени аз...
Помниш ли, че и когато те срещнах
светна Венера над нас!"

І, нарэшце, несмяротнае — з Янкі Купалы:

"Радост той рядко е виждал. А иде
му с глас да запее, честит
до премала...
Своята Родина щастлива да види —
щастлив да се чувства Янка Купала".

Напэўна, кожны прыхільнік краснага пісьменства беспамылкова згадае назовы працываных тут вершаў. І гэтаксама гаворыць пра высокі прафесіяналізм балгарскіх перакладчыкаў і, безумоўна, пра геніяльнасць саміх першатворцаў гэтай Паэзіі...

Избрани стихове
от беларуски поети

Несумненна, што без актыўнага ўдзелу і матэрыяльнай падтрымкі нашай амбасады ў Рэспубліцы Балгарыя падобны мастацкі праект наўрад ці стаўся б магчымым. Як паведаміў штотыднёвіку Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Балгарыя Аляксандр Пятроў, апроч прэзентацыі гэтай кніжкі, што адбылася 25 лістапада 2002 года ў Сталічнай бібліятэцы Сафіі, яшчэ былі наладжаны і літаратурныя вечарыны ў гарадах Ловеч, Павликени, Горна Арахавица, а таксама супрацоўнікамі беларускай амбасады ініцыяваліся шматлікія публікацыі ў балгарскай перыёдыцы...

Дзякаваць Богу, што цяпер нас маюць за роўных, што нарэшце мы пачалі займаць "свой пачэсны пасад між народамі". І не ў апошнюю чаргу дзякуючы менавіта творчай вядомасці нашых вялікіх класікаў.

"А болей... Што ж там болей жадаць ад песняроў?"

Леанід ГАЛУБОВІЧ

Захарова, 19

РЕДАКЦЫЙНА-
ВЫДАВЕЦКАЯ
ЎСТАНОВА
«ЛІТАРАТУРА
І МАСТАЦТВА»

прымае да разгляду:

выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;

выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг (ад рэдагавання рукапісу да выдання і распаўсюджвання кніжнай прадукцыі);

арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.

Вул. Захарова, 19, тэл. 284-85-25.

Выдавецкая ліцэнзія — ЛВ № 570 ад 23 кастрычніка 2002 года, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

ЯШЧЭ НЕ ПОЗНА ПАДПІСАЦА!

Шаноўныя чытачы! У вас яшчэ ёсць два тыдні, каб падпісацца на часопісы Рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і мастацтва".

Нагадаем рэквізіты для падпіскі.

"Польмя"

Падпісная цана
Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 2500 рублёў,
на 3 месяцы — 7500 рублёў,
на 6 месяцаў — 15000 рублёў.

Ведамасная (індэкс — 00141)

на 1 месяц — 3500 рублёў,
на 3 месяцы — 10500 рублёў,
на 6 месяцаў — 21000 рублёў.

"Малодосць"

Падпісная цана
Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 2600 рублёў,
на 3 месяцы — 7800 рублёў,
на 6 месяцаў — 15600 рублёў.

Ведамасная (індэкс — 00137)

на 1 месяц — 3800 рублёў,
на 3 месяцы — 11400 рублёў,
на 6 месяцаў — 22800 рублёў.

"Крыніца"

Падпісная цана
Індывідуальная (індэкс — 74824)
на 1 месяц — 2500 рублёў,
на 3 месяцы — 7500 рублёў,
на 6 месяцаў — 15000 рублёў.

Ведамасная (індэкс — 74940)

на 1 месяц — 3500 рублёў,
на 3 месяцы — 10500 рублёў,
на 6 месяцаў — 21000 рублёў.

"Нёман"

Падпісная цана
Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 2500 рублёў,
на 3 месяцы — 7500 рублёў,
на 6 месяцаў — 15000 рублёў.

Ведамасная (індэкс — 00238)

на 1 месяц — 3500 рублёў,
на 3 месяцы — 10500 рублёў,
на 6 месяцаў — 21000 рублёў.

"Всемирная литература"

Падпісная цана
Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 1 месяц — 2500 рублёў,
на 3 месяцы — 7500 рублёў,
на 6 месяцаў — 15000 рублёў.

Ведамасная (індэкс — 00135)

на 1 месяц — 3500 рублёў,
на 3 месяцы — 10500 рублёў,
на 6 месяцаў — 21000 рублёў.

Намеснік дырэктара рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і мастацтва", паэт Павел Вераб'ёў і супрацоўнік установы, паэт-песеннік Іван Цітавец сустрэліся з навучэнцамі Беларускага тэхналагічнага ўніверсітэта. Госці расказалі аб творчых планах калектываў тыднёвіка "Літаратура і мастацтва", часопісаў "Польмя", "Малодосць", "Крыніца", "Нёман", "Всемирная литература", прачыталі вершы, прадэманстравалі запісы песняў беларускіх кампазітараў на словы Івана Цітаўца.

Ва ўніверсітэце ўмеюць цаніць мастацкае слова і добрую песню. Тут працуюць літаратурны клуб "Ветліца" і фальклорны гурт "Акавіта".

Паэты Павел Вераб'ёў, Іван Цітавец і кампазітар Уладзімір Турчынскі наведалі горад шахцэраў Салігорск. Яны выступілі са сваімі творами перад навучэнцамі прафесійных тэхнічных вучылішчаў № 72 і № 104, педагагічнага каледжа, сярэдняй школы № 4.

Сустрэчы з мінскімі аўтазаводамі... Яны заўсёды праходзілі ў пісьменнікаў з рабочымі на высокім узроўні ўзаемнай зацікаўленасці. І, вядома, галоўную ролю ў арганізацыі такіх сустрэч іграла заводская бібліятэка. Гасцямі бібліятэкі ў свой час былі Янка Брыль, Іван Шамякін і многія іншыя беларускія пісьменнікі.

Днямі рэдакцыя часопіса "Нёман" мела гонар далучыцца да віншаванняў гэтай шанюнай рабочай бібліятэкі, якой якраз у лістападзе споўнілася 55 год. На завод прыехалі намеснік галоўнага рэдактара часопіса Міхась Пазнякоў і загадчык аддзела крытыкі Яўген Каршукоў. Выступілі перад прафсаюзамі работнікаў завода. Міхась Пазнякоў расказаў аб творчых планах рэдакцыі на наступны год, аб рабоце яе аддзелаў прозы, паэзіі, публіцыстыкі і крытыкі.

У канцы сустрэчы супрацоўнікі рэдакцыі адказалі на пытанні і заклікалі прысутных падпісацца на часопіс "Нёман", так як ён друкуе на сваіх старонках мастацкія творы з улікам густу шырокага чытача.

Н.К.

УСІМІ ФАРБАМІ «ВЯСЁЛКІ»

Ужо стала добрай традыцыяй: кожны юбілей «Вясёлкі» адзначаць выданнем новай кнігі. Не стаў выключэннем і гэты год. Нядаўна выйшаў у свет чарговы (чацвёрты ў гісторыі!) зборнік «Вясёлка», прымеркаваны да 45-годдзя папулярнага дзіцячага часопіса.

Укладальнік Тамара Тарасова, як гасцінная гаспадыня, запрасіла на «вясёлчыны» імяніны лепшыя апавяданні, казкі, вершы, п'есы, пацешкі, скарагаворкі, лічылікі, загадкі старэйшых і маладзейшых аўтараў, якія друкаваліся ў часопісе за апошнія пяць гадоў.

Адкрываецца чытанка юбілейным прысвячэннем аднаго з патрыярхаў сучаснай беларускай літаратуры Сяргея Грахоўскага:

*І першы дождж, і капяжы
У шмы стукаюць і ў рамы,
Разносяць слонкі і стрыжы
Па Беларусі тэлеграмы —
У вёскі, гарады, пасёлкі
І ўсё далей, далей, далей,
Што ў яскравае «Вясёлкі»
Такі вясёлы юбілей...*

Тэматычная і жанравая разнастайнасць зборніка падкрэслена самімі назвамі раздзелаў: «Няхай частей смюцца дзеці», «Дзе схавалася вясёлка!», «Ехаў Бай праз лясок, знайшоў казак вазок», «Тэатр Васі Вясёлкіна», «Пацешкі — вясёлыя ўсмешкі».

Любоў да маці, да Радзімы, да роднай мовы, як вядома, пачынаецца з маленства. Гэтая асіёма знайшла шырокае адлюстраванне ў творах для дзяцей беларускіх паэтаў.

*Словы з кніжак,
Словы з вуснаў...
Кожны дзень —
што чарадзей,
столькі песень беларускіх
ты пачуеш ад
ад людзей!*

(Генадзь Пашкоў)

*У ёй абсяг бароў былінных
І поля мудрай душы.
То мова доктара Скарыны,
То мова дзеда Талаша.*

*Яна — жыцця першааснова.
Яна — стагоддзю зорны дым.
Калі забудзем, згубім мову,
Што скажам праўнукам сваім?*

(Леанід Дайнека)

Дзеці — заўтрашні дзень нашай краіны. І якім ён будзе — у многім залежыць ад нас. Напэўна, гэтай прычынай і тлумачыцца той факт, што для юнага пакалення сёння плённа пішуць як дзіцячыя, так і дарослыя пісьменнікі. Мяркуюць самі...

З цікавымі, запамінальнымі творамі ў «Вясёлцы» выступаюць праязнікі Я. Брыль, І. Шамякін, І. Навуменка, У. Ліпскі, У. Юрзвіч, А. Кудравец, А. Жук, А. Васілевіч, Н. Маеўская, У. Паўлаў, У. Ягоўдзік, А. Бутэвіч, А. Бадак, Л. Рублёўская, Р. Ігнаценка і іншыя. Нямаюць цікавых знаходак у пазыччаных творах Р. Бардуліна, Н. Гілевіча, Г. Бурлакіна, У. Карызіны, В. Зуёніка, А. Пісьмянкова, М. Малаўкі, М. Чарняўскага, В. Гардзея, К. Камейшы, А. Камароўскага, В. Шніпа, М. Скоблы, М. Пазнякова, В. Жуковіча, У. Мацвеевіча, Н. Галіноўскай, А. Канапелькі і многіх іншых.

Драматургія прадстаўлена творамі Г. Аўласенкі, Р. Бензерука, Т. Барадзёнак і М. Захаранкі. П'есы гэтых аўтараў будзе карысна не толькі прачытаць, але і паставіць на школьнай сцэне.

Шмат у кнізе дасціпага гумару. І гэта не дзіўна: «Вясёлка» павіна быць вясёлай. Гэтаму яе абавязвае сама назва.

А вось юбілейную «сукенку» з ілюстрацыяй стварылі вядомыя мастакі Я. Ларчанка, Ю. Алісевіч, Т. Беразенская, С. Волкаў, І. Ліпскі, А. Лось, У. Папчасцеў, Н. Сустава, У. Сытчанка.

«Вясёлка» зайграла ўсімі фарбамі вясёлкі!.. А набыць яе можна ў кнігарнях, альбо ў аддзеле маркетынгу выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Уладзімір МАЗГО

ЗАЕЗДЗІЛА СЛУЖБА ПАЭТА

Перада мною на стала — пазычаныя зборнікі літаратуразнаўца, кандыдата філалагічных навук, вядомага беларускага вучонага, якому ў мінулым годзе споўнілася 70. Іван Чыгрын — чалавек незвычайны. Бо далёка не кожны навуковец піша вершы, прычым неаблагія. Мала таго: выдае свае кніжкі ў недзяржаўным выдавецтве, адкладаючы на гэта грошы з уласнай кішэнні — са зберажэнняў, якія застаюцца ад пенсіі.

А пазнаёмілася я з творчасцю Івана Чыгрына пасля сустрэчы з гэтым паэтам і вучоным у Доме літаратара, на ўроку памяці Масае Сяднёва. У падарунак ад навукоўца я атрымала некалькі ягоных зборнікаў, выдадзеных «Беларускім кнігазборам». Гэта кніжкі «Трыба» і «Бераг» (1998), «Люблю вясну» (2000), «Вынікі падсумоўваліся ў панядзелак» (2001). Я па-добраму пазайздросціла іх аўтару, якога напаткаў усё ж вельмі шчаслівы творчы лёс. Усё сваё жыццё літаратуразнавец І. Чыгрын пісаў вершы, лічыў падобны занятак нечым нахшталь хобі, не меў надзеі данесці гэтыя творы да шырокага чытача. І вось толькі цяпер да іх аўтара прыйшла вядомасць, яго пісьменніцкая дзейнасць атрымала грамадскае прызнанне.

Праўда, у перыядычным друку вершы І. Чыгрына часта з'яўляліся і раней. Але ж уласны зборнік лірыкі — гэта зусім іншае, чым невялікая падборка ў перыядыцы. Таму я шчыра радуся поспеху пісьменніка і віншую яго з выхадам тых кніг. Хай і надалей ён сустракае творчыя ўдачы і набыткі! Але дайце звернемся непасрэдна да пазычанай творчасці І. Чыгрына і паглядзім, пра што і як ён піша. Галоўнае, што яго вершы 60—70-х

гадоў сучасныя і цяпер. Да таго ж, вельмі прываблівае чытача бяспрэчная наяўнасць у аўтара грамадзянскай пазіцыі. А яе, гэтую пазіцыю, недастаткова проста мець. Трэба яшчэ і быць здольным яе выказаць. Ды так, каб любога, што называецца, закрунула за жывое. Адрознівае І. Чыгрына гэта ўдаецца. Як, напрыклад, у радках, напісаных у далёкім 1981 годзе:

Таварыш чорту збыў душу.

А я вачэй падняць не смею.

.....

Таварыш чорту збыў душу.

Таварыш піша, я кашу.

Або вось гэтыя радкі — чым яны не сучасныя:

Не абцерціся ніколі ад поту.

Аніколі не сустрэцца так са славай.

Здольных плаваць — прымушаюць

лётаць.

Здольных лётаць — прымушаюць

плаваць.

(1984)

Як бачым, талент у І. Чыгрына — пераважна сатырычны. Ён выяўляецца найбольш поўна ва ўменні паказаць падзеі і з'явы з крытычнага боку, асвятліць недасканаласці і недахопы, асудзіць адмоўнае (на думку аўтара) і апець станючае. Тут паэт выступае і як публіцыст, пішучы пра самае надзённае, і як майстар афарыстычнага выказвання (безумоўна, І. Чыгрын мог бы паспрабаваць выступаць у ролі аўтара «белых» вершаў ці нават пачаць пісаць рытмізаваную прозу. А чаму б яму не скласці зборнік кароткіх выслоўяў?). Між іншым, пісьменніку добра ўдаецца знаходзіць

трапныя словы, якія дапамагаюць яму ўкладваць у фразу філасофскі сэнс. Напрыклад, у такіх радках:

Лепш мець ворагаў адкрытых,

Чымся тых, хто друг нібыта.

(верш датаваны 2000-м годам).

Мне асабліва спадабаліся ў І. Чыгрына вершы, прысвечаныя маральна-этычным праблемам, як вось гэты:

Яго пратэст быў, як гром, кароткі —

Пятля на глотку.

Яны рагаталі доўга-доўга —

З'елі ворага.

(«Карацелька», 1978 г.)

І ён — далёка не адзіны прыклад таго, як паэт змагаецца — сілаю мастацкага слова — з недахопамі ў чалавечых адносінах, у грамадскім жыцці, у нашым побыце. Карацей, І. Чыгрын у сваёй творчасці ідзе не «ад людзей», а наадварот — да іх. Ён не хаваецца ад свету ў асабістых перажываннях і адчуваннях, і гэта выдатна. Таму што, як паказвае літаратурная практыка, смела гаварыць пра свае погляды і перакананні ў сваіх творах можа толькі таленавіты чалавек. А туляга-баязлівец ніколі не дасягне ў сваёй пісьменніцкай дзейнасці ніякіх значных вышыняў (справа ў тым, што дазіраваная праўда — ужо няпраўда).

Іван Чыгрын піша не толькі пра актуальныя праблемы свайго часу і чалавечыя ўзаемаадносіны. Адна з яго ўлюбёных тэм — прырода. Прыгажосць родных краявідаў заўсёды хвалюе чулае сэрца паэта, натхняе яго на творчасць — як у радках:

Пагорак. Восень. Я і неба.

Знікае даль пад коўдрай срэбнай.

Рве хмары дзень. Ляцяць лісты.

Шарэюць ля ракі кусты.

НАЎЗБОЧ

РАЗБУДЗІЎ ТРЫВОГУ ТРЫЯЛЕТ

Як ні дзіўна, кніжак у нас выходзіць даволі шмат. Праўда, сціплых, тоненькіх і малымі накладамі. Але ўсё адно, чытаць ёсць што. Было б каму. А вось з гэтым у нас, як заўсёды, і асабліва сёння, праблемы вялікія. І маю вам сказаць, што з часам будучы яшчэ большыя. Незалежна ад дэмакратыі, галоснасці і свабоды слова...

Колькі іх цяпер у нас і ў Расіі выдаецца — тоўстых, у каленкорах, пазалотай акантованых — кніжак!

Але культурныя і адукаваныя чытачы альбо не звяртаючы на іх увагі альбо «адказваюць» падобным іх «напісцелям» так: а «на фіг» нам уся гэтая плойма вашых кніжак з прастытуткамі, наркотыкамі, крывёй і стралянінай?! Мы хацелі б займець лепш адну, але добрую кніжку, ну, калі не «з друкарні пана Марціна Кухты», то хоцьбы з выдавецтва «Мастацкая літаратура» альбо «Кнігазбор» спадара Кастуся Цвірка...

Можа ўзнікнуць падобныя завочныя дыялогі ці не? Безумоўна, можа. Як, скажам, у Пушкіна ў «Размове кнігапрадаўца з паэтам» а яшчэ лепш — у някраўскаўскім «Паэце і грамадзяніне»:

«Нет, ты не Пушкин. Но куда

Не видно солнца ниоткуда,

С твоим талантом стыдно спать...»

Таму спадар Цвірка і трымае нос па ветры. Былі б спонсары ды таленавітыя аўтары. З апошнімі, праўда, недазбор, (я маю на ўвазе, вядома ж, не серыёзную класіку) аднак жа, трэба прызнаць, выдавецтва намагаецца трымаць сваю марку.

Дзякуючы нашаму беларускаму рупліўцу і прадпрыемальніку спадару Валянціну Дубатоўку за кароткі тэрмін там пабачылі свет ажно два пазычаныя зборнікі гарадзенца Юрка Голуба: «Поруч з дажджом» і «Зажураны камень» (якія адметныя назовы кніжак!). Пра першую з іх я ўжо пісаў у сваім аглядным артыкуле «Недавершаная Беларусь» (ён анік не знойдзе свайго друкаванага ўвасаблення, ані ў дзяржаўных, ані ў незалежных выданнях). Але — гэта прыватнае, хоць і характэрнае адлюстраванне нашага сучаснага літаратурнага працэсу — як левага, так і правага накірунку.

Дык вось — «Зажураны камень». Кніжка трыялетаў. Дарэчы, і заглавак да гэтага майго тэксту ні што іншае як рэмінісцэнцыя з Ю. Голуба: «Трывогу разбудзіў радок».

Трэба адрозніваць, што

па пасля Максіма Багдановіча, пастаяннымі «спажывацямі» літаратурных вершаваных формаў у нашым красным пісьменстве з'яўляюцца Юрка Голуб і Эдуард Акулін... Астатнія нашы паэты выкарыстоўвалі нетрадыцыйныя віды верша толькі ў выпадку іх неабходнасці для фармавання своеасаблівага зместу альбо тады, калі сам змест, як кажуць, «не дацягваў» і захаваць яго ў прыстойным «выглядзе» можна было толькі ў «маўзалеі» незвычайнай формы...

Ва ўсім павінна быць мера і гармонія. Калі ж паэт прапанаваў чытачу цэлую кніжку з 55 (пяцідзесяціпяці) трыялетаў, ён павінен быць упэўнены ў іх высокай мастацкай вартасці і сваёй прафесійнай пазычанай культуры. Уявіце сабе, што вас запрасілі на выставу беларускіх палых кветак: вы прыходзіце, а там — адныя васількі!.. Па адным, кустамі, меншыя, большыя, але — васількі!

Прыгледзецца, з якіх розных, шматколерных і дзіўных кветак «сплёў» свой «Вянок» для мілай яго сэрцу Беларусі Максім Багдановіч!.. (Хоць той самы васілёк і быў у яго вызначальным, але квітнеў ён сярод жыта ды іншых красак нашай зямлі...)

Крыў Бог, каб хто падумаў, што я праціўнік фармалістычнай вершаванай творчасці. Зусім не. З разумовым задавальненнем прымаю да галавы, скажам, эксперыментальныя пошукі, а ўрэшце і яркія неадназначныя знаходкі Алеся Разанава і нечаканыя для нашай літаратурнай нівы ўсходы вершатэкстаў Андрэя Хадановіча... І рэч не ў форме маёй любові да паэзіі, а ў стаўленні да яе саміх аўтараў. Юрка Голуб — таленавіты паэт, выбітны сваёй грамадзянскай пазіцыяй і глыбокі сваім жыццёвым досведам. Яго творчы вопыт у вершаванай форме даволі значны, можна сказаць, ён праходзіць асобнымі цыкламі амаль праз усе яго

вершаваных зборнікі. Трыялет жа — яго асабліва пазычаны прыхамаць, хоць не абмінаў ён і шмат якія іншыя віды верша. Прынамсі, і ў папярэднім сваім зборніку «Поруч з дажджом» (уганараваным літаратурнай прэміяй СБП імя А. Куляшова за мінулы год) трыялету быў аддадзены ўвесь яго заключны раздзел. Ён і складае трэцюю частку цэльнага зборніка «Зажураны камень», астатняе — з больш даўняга... Сам зборнік вызначаецца нетрадыцыйным фарматам і «трыма абзацамі» прадмовы самога аўтара. Адаўшы сваю даніну ўхвалы Максіму Багдановічу, пра сябе, аддамо належнае нашаму паэту, ён піша сціпла, сцісла і самакрытычна: «Выбіраю для сябе рызыкаўную спробу: адчыніць даўнейшую ваконную раму трыялета ўласным дотыкам. «Зажураны камень». Гэта найменне, акрэслены абсяг, існасць — толькі таго».

Значыць, дарэчы, што і рэдагаваў кніжку не абы-хто, як тое нярэдка яшчэ бывае ў нашых недзяржаўных, а сёння ўжо і дзяржаўных выдавецтвах, а адзін з найбольш таленавітых і любімых мной сучасных паэтаў Юрась Пацёпа, якому той жа спадар Дубатоўка мог бы таксама паспрыяць у выданні па сутнасці першай ягонай кніжкі (брашура-фарматная «Ноч» выйшла пры бібліятэцы часопіса «Маладосць» ажно дзесяць гадоў таму, у 1991-м, што праўда, ледзь не ў пяць разоў большым накладам, чым трохсоценны тыраж гэтых трыялетаў Ю. Голуба).

Ды ёсць жа ў паэта-вучонага і палымяныя словы пра каханне, сям'ю, асабістыя інтымныя перажыванні:

Любога вабіць ненарокам
З гадамі даўнімі спаткацца.
Прыеду да сябе здалёку,
Пабуду ля свайго юнацтва.

І многа, многа іншых выдатных радкоў...
У мяне ўзнікла пытанне: чым навуковец-пісьменнік наогул, І. Чыгрын у прыватнасці, адрозніваецца ад сваіх калег-ненавукоўцаў? Паспрабую адказаць на яго наступным чынам. Такая паэзія, думаецца, не можа не быць інтэлектуальнай, — у якой абгрунтавана і выверана кожнае слова. Як і сапраўднае мастацтва: хіба ў аснове яго развіцця — не пошук супаднасці, гармоніі? Тады нашошта шукаць у творах літаратуразнаўца І. Чыгрына нейкія хібы, недахопы? Тут я спынілася на лепшым з яго творчых набыткаў. А жыццё, праз якое прайшоў гэты мудры і высакародны чалавек, было складаным і часам цяжкім настолькі, што зайздросціць яму, і сапраўды, нека не выпадае. Калі меркаваць па гэтым урывку з верша "Накіды да партрэта вучонага"

Як прыкаваны да галеры...
Зноў саджуся за гэтым сталом.
Раскладаю старанна паперы,
Закрываю наглуха дзверы
І вяслю пярком, як вяслом.

Не зайздросце мужам вучоным,
Не заглядвайце ў іх кашалёк.
У марскім у бязмежжы шалёным
Нат для самых галоваў шалёных
Даль ёсць даль, а паход не намёк.

Тым больш што на вокладцы кожнага са сваіх паэтычных зборнікаў Іван Чыгрын прыводзіць біяграфічныя звесткі пра сябе: нарадзіўся на Слонімшчыне, настаўнічаў, скончыў аспірантуру і працаваў у Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы, Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Абараніў кандыдацкую, напісаў і выдаў пяць манаграфій пра беларускую літаратуру, пяць кніжак вершаў. Пяць і пяць — што ні кажыце, а ёсць у гэтым нейкае супаддзе!

Святлана ЯВАР

Працуюць найлепшы, на маё меркаванне, твор са зборніка "Зажураны камень" — "Матылёк":

Мне ваш шыкоўны капялюшык
Здалёку матыльком відзён.
Як воблачка мінулых дзён,
Мне ваш шыкоўны капялюшык.
Хаця даўно не маладзён,
А врта вочы зноў прыплюшчыць,
Мне ваш шыкоўны капялюшык
Здалёку матыльком відзён.

Працуючы ў "кананічнай" і па сутнасці стандартнай літаратурнай форме, галоўнае, — пазбегнуць прафанацыі, не зрабіць гэтым станочнікам-прафесіяналам. Бо як ты ні распінайся, а да пэўнай формы ў большасці выпадкаў змест усё ж падганяць даводзіцца (абразаць, стругаць, шліфаваць і не заўсёды на карысць мастацкай вартасці самога твора).

Яркі таму прыклад — трыялет "Лес":

Нібы ў тэатры абсурду,
Дыбляцца ў лесе карчы.
Ты памаўчы. Не крычы,
Нібы ў тэатры абсурду.
Шмат для скрушэння прычын,
З кожнаю горна, прычым...
Нібы ў тэатры абсурду,
Дыбляцца ў лесе карчы.

Дзеля справядлівасці скажу, што ўсё ж большасць трыялетаў у зборніку з лепшага паэтычнага раду, таму як бы наўмысна "засвечваць негатыў" таленавітага паэта ў мяне няма аніякай патрэбы. Карысці — тым больш. Усё, што я хацеў сказаць тут і дзеля чаго пісаў гэты тэкст, можна сфармуляваць проста і ясна, як тое зрабіў калісьці ў кароткім уступе да свайго першага кніжачкі сам Юрась Пацюпа: "Павіннае змяняцца ад зборніка да зборніка тут змяняецца ад верша да верша, у кнізе кадзіруецца ці не ўся творчая наступнасць. Папраўдзе — мне ўвогуле не ўласціва спыняцца на знойдзенай форме.

"Калі надыходзіць ноч — кожны запальвае сваё святло", — казаў Геракліт. Але я не ведаю, каторая зараз гадзіна. Я не ведаю, што знойдзе чытач у маіх вершах, бо змест іх рэзляўны!"

У нашым выпадку — усё наадварот. Не той паэт, не той узрост... Не першая, але, дасць Бог, далёка не апошняя кніжка... Неардынарная біяграфія Юркі Голуба дазваляе спадзявацца на новае, не абцяжаранае, хай сабе і літаратурнай фармальнасцю, адкрыццё.

Хоць як зазначае ён сам ужо ў іншым вершы:
Як ні круці,
але чамусьці не відно
зайздроснікаў
такой біяграфіі.

ЛеГал

АНКЕТА ШТОТЫДНЁВІКА "ЛІМ"

ШАНОЎНАЕ СПАДАРСТВА!

Адказы на пытанні анкеты мы жадалі б атрымаць не пазней як 1 студзеня 2003 года.

1. Што вы прачыталі ў гэтым годзе з беларускай літаратуры (рукапісы, публікацыі, кніжкі)?

2. Што перачыталі са "старога" і адкрылі ў ім новае!

3. Што найбольш уразіла з прачытанага!

4. Назавіце свой суб'ектыўны рад любімых вамі сучасных пісьменнікаў (да 10 чал.), паэтаў (да 10 чал.), крытыкаў (да 5 чал.).

5. Над чым працуеце сёння, які маеце літаратурны і жыццёвы клопат, і дзе што сваё мяркуеце надрукаваць у бліжэйшы час!

Нарадзіўся ў 1927 годзе ў Жлобінскім раёне. У 1959 годзе скончыў Літінстытут імя М. Горкага ў Маскве. Працаваў рэдактарам у выдавецтвах "Беларусь" і "Мастацкая літаратура", а таксама галоўным рэдактарам тыднёвіка "ЛІМ". Лаўрэат літаратурнай прэміі імя Віцеслава Назвала (1983 г.).

Хведар ЖЫЧКА:

1. Вялікага выбару цяпер у мяне няма — новых беларускіх кніг выдаюць мала, яны дарагія, каб папаўняць імі сваю бібліятэку. Даводзіцца задавальняцца часопіснымі публікацыямі. Люблю чытаць паэзію, асабліва маладых паэтаў, каго яшчэ не ведаю. Прачытаю верш-другі — і ўжо ўяўляю аўтара, бо ў паэзіі ад сябе не ўцячэш і ад чужога вока не сваеешся. Гэта праявіць можа, як у туман, нырнуць у бясконцы разважання, успаміны, вадзіць чытача за нос, абядаючы яму нешта паказаць, нічога не паказаўшы, кінучы яго на раздарожжы. Нека лётан, здаецца, у "Полымі", чытаў я даўжэзны апавед пра тое, як нейкі бэйбус уцёк ад жонкі у курортны горад і там з красуняй і з такімі ж, як сам, "вольнадумцамі" на шырокую нагу бавіў час: піў-гуляў, спакушаў жанчын, катаў іх на таксі, частаваў дарагімі напоямі, здымаў нумары-люксы ў гатэлях, дарыў французскія духі. І каб жа быў талковы, разумны багацеяй, дык не! Мяркуючы па ягонай гаворцы, паводзінах і густах, ён — пень-пнёк. Не верыцца, што з такім розумам і спрытам можна зарабіць нейкую там пяцёрку, а ён шпурляе на падносы афіцыянтаў, у лапы гатэльных служак і ў шапкі таксістаў тоўстыя пачкі долараў.

Падобныя апавяданні з ліпавымі багацеямі, да якіх аўтары "прывязвалі" для гумару "ці то азербайджанцаў, ці то чачэнцаў" (нібыта ў нас ужо ўсе дурні пераваяліся), чытаў я ў газетах, у тым ліку і ў "ЛіМе".

2. Якраз вось гэта не адкрыў я, а проста яснай убачыў, перачытваючы

"старое" — летапісныя зборнікі, творы старажытных славянскіх прапаведнікаў і пісьменнікаў: Іларыёна Кіеўскага, Лукі Жыдзяты, Клімента Смаляціча, Кірылы Тураўскага, Уладзіміра Манамаха, Майсея Наўгародскага і многіх іншых. Чытаў і параўноўваў з вернападданай лірыкай песняроў сталінскай эпохі. Вельмі цікава.

Увогуле я не дзялю літаратуру на "старую" і "новую": усё, што чытаю ўпершыню і з цікавасцю, — для мяне новае, сучаснае. Скажам, біблейскае выслоўе: "Называючы сябе мудрымі, ашалелі" (Пасланне рымлянам, 1, 22). Пра каго гэта сказана? Ці ж не пра нашых вучоных-генетыкаў, якія намагаюцца метадам кланіравання стварыць бяздумнага і беспачуццёвага чалавека-звера, будучага раба. А можна тыя словы адрасаваць і аматарам перакройваць палітычную мапу свету ці аўтарам праекта павароту сібірскіх рэчак. Многа "ашалелых" было, ёсць і будзе на свеце...

3. Гэта вось найбольш і ўразіла мяне — вымушаная слепата пісьменнікаў, наўмысная абьякавасць да лёсу свайго народа і менавіта той часткі народа, якая нясе на сваіх плячах увесь клопат развіцця нацыі, эканомікі і культуры дзяржавы. Па сутнасці гэтакія "вольныя" летапісцы "вольных" паводзін людзей з'яўляюцца прадаўжальнікамі імперскай ідэалогіі надаўняга "нерушымага Саюза": гэтак жа люта ненавідзяць і знішчаюць усё нацыянальнае, беларускае і прапагандуюць усё чужое нашаму народу — ад мод на адзенне, танцаў і гульні да самага святога — мовы, музыкі, маралі.

Цудоўныя людзі былі нашы далёкія продкі — і працавітыя, і прыгожыя душой; любілі зямлю, клапатліліся пра хлеб і сваю будучыню, умелі выхоўваць моладзь, дбалі, каб іхнія сыны і дачкі былі не толькі смелымі і ўмелымі, але і стрыманымі ва ўсім. "Дзявіца бо пагубляе красу сваю бляднею (блудам, а муж сваё мужаства татбою (зладзействам)", — павучаў у сваім "Слове" Даніла Заточнік.

Мы ж баімся сказаць ясна і адкрыта сваім чадам, да чаго прывядуць іх распуста і разбэшчанасць, нястрыманасць і ўсёдазволанасць. І сёння ўжо відавочна, што ў недалёкім будучым грамадству давядзецца горка расплачвацца за непавагу да свайго мінулага, за непамяцтва народных трады-

накірункаў) — і ўжо гадоў пяць амаль нічога не перачытаваў дзеля асапалоды. Аднак выкладчыцтва вымагае вяртання да тых ці іншых тэкстаў, больш ці менш падрабязнага іх аднаўлення ў памяці. У выніку такіх змушаных зваротаў з нязмушаным імпульсам перачытаваў Максіма Гарэцкага, Андрэя Мрыя, Уладзіміра Караткевіча, Янку Брыля, Алеся Жука, Алеся Разанава і немалую колькасць іншых пісьменнікаў.

3. Раман-дакумент Алеся Пашкевіча "Пляч Воли", апавесць "Бязлітасны мой воін" Алены Брава, гутарка Андрэя Дынько з Анатолем Кудраўцом у "ARCHE-пачатку", прыгоднікі "Шчарбаты талер" Андрэя Федарэнікі, "віртуальна-рукапісная" кніга прозы Волгі Куртаніч, "Земля і люди" Уладзіміра Бутрамеева, "Большое путешествие малышки" Алены Паповай, — моцна ўразілі (уражваюць). Паэтычны зборнік "На востраве чароўнай амазонкі" Алеся Пісарыка, апавесць Андрэя Федарэнікі "Нічыё", апавяданне Ніны Пракопчык "Вобразы-настроі перадз'ездаўская "палеміка" ў "ЛіМе" — уразілі не менш моцна. Але па-іншаму.

4. Калі абмежаваць свае зменлівыя густы айчынай літаратурнай прастораю, і не ўбытвацца ва ўдакладненне паняцця "сучасная літаратура", і не пакутаваць над непамятнасцю спалучэння "любімы кры-

цый. Шчыра кажучы, бяда прыйшла ўжо ў наш дом: развальваюцца сем'і, співаюцца не толькі мужчыны, але і жанчыны, дзеці зневажаюць бацькоў, падлеткі рабуюць кватэры.

4. Во чаго хацелі! Гэта ж усё роўна, як пытацца ў шаўца: хто ў іхнім мястэчку лепш за яго шые боты? Не, збаўце мяне ад напасцяў!

5. Працую, але над чым — не скажу, бо не звык выхваляцца і прадаваць шкуру яшчэ не забітага мядзведзя. А пра свае клопаты скажу, што знаходжуся цяпер у самым неспячлым становішчы, калі амаль усё жыццёвыя клопаты засталіся ззаду, а амаль усё літаратурныя клопаты апынуліся наперадзе (я ж яшчэ не выдаў ніводнага зборніка выбраных твораў). У выдавецкіх шафах і дома без руху і без надзеі ляжаць вершы, паэмы, апавесці, апавяданні, артыкулы, успаміны, дарожныя нататкі, пераклады. І галоўны мой клопат — выдаць хоць якую долечку ўсяго гэтага. Дзесяць гадоў чакаў і так не дачакаўся ўключэння ў план аднатомніка выбранай паэзіі, хаця ён і значыцца ў загадзе Старшыні Дзяржкамвыда (яшчэ М. І. Дзяльця). У зматаным плане "Мастацкай літаратуры" на гэты (2002) год значыцца мая апавесць "Косць твая і плоць твая" (10 арк.). Кніга, як мне казалі, адрэдагавана, але не выйдзе, бо не сабрала патрэбнага для тыражу заказу...

Я не скарджуся, наадварот, шчыра ўдзячны выдавецкім і камітэцкім чыноўнікам за тое, што яны абралі менавіта такую форму — бяскроўнага забойства беларускай літаратуры і роднай мовы. Маглі б пайсці і далей, — я яшчэ не забыў (і ніколі не забуду!) таго дня, калі сваімі кволенымі ад бяхслёб'я і нішчыніцы ручанямі выдзіраў з падручніка лісты, на якіх было надрукавана апавяданне Цішкі Гартнага "Дойдзем, сыноч". Настаўнік браў у нас тыя лісты, камячы і бязлітасна шпурляў у распаленую грубку.

Тады я нічога не ведаў пра аўтара, шкада было толькі апавядання, якое паспеў прачытаць са слязамі на вачах — так было шкада таго хлопчыка Міхалку...

Сёння ўжо што-нішто ведаю і пра лёс Цішкі Гартнага, і пра тых яго "добрачычліцаў", якія "дапамаглі" пісьменніку дайсці да яго апошняга прыстанку. Гэта і абнадзейвае!

тык", тады можна (у алфавітным парадку) прызнацца ў

— захопленасці прозаю Максіма Клімковіча, Анатоля Кудраўца, Міколы Купрэва, Людмілы Рублёўскай, Юрыя Станкевіча;

— прыцягальнасці паэзіі Міхася Барыны, Леаніда Дранько-Майсюка, Андрэя Хадановіча;

— (паколькі аб'ектыўна, шчыра кажучы, мая суб'ектыўна літаратурная прага наталюецца спецыфічным чынам, дык ахвярую пяць прачытаных і пяць паэтычных "месцаў" на гэтую частку прыватнага "пантэона") у нязменнай зацікаўленасці літаратуразнаўчымі працамі, культуралагічнымі доследамі і крытычнымі тэкстамі Івана Афанасьева, Валянціна Акудовіча, Юрася Барысевіча, Пятра Васючэнікі, Ганны Кісліцынай, Уладзіміра Конана, ЛеГала, Евы Лявонавай, Міхася Мушынскага, Яўгена Рагіна, Людмілы Сіньковай, Любы Тарасюк, Міхася Тычыны, Тацыяны Шамкінай, Івана Штэйнера (шкада, заўчасна скончыліся "месцы").

5. Выкладаю вельмі розныя і новыя для мяне дысцыпліны ў недзяржаўнай ВНУ — гэта вымагае штодзённай (насамрэч — штоночнай) падрыхтоўкі да лекцыі і семінараў, распрацоўкі вучэбных праграм, сплчвання куратарскага "доўга" і г.д.). Працую над праектам аўтарскай радыёпраграмы. Дай Бог наша-му цяляці ваўка з'есці.

Нарадзілася ў 1974 годзе ў Чэравені Мінскай вобласці. Скончыла БДУ, а ў 1999 годзе аспірантуру. У 2000 годзе ў "Бібліятэцы часопіса "Маладосць" выйшла кніга артыкулаў "Сентыментальнае паліванне". Кандыдат філалагічных навук.

Ірына ШАЎЛЯКОВА:

1. Мэтанакіравана і метадычна, натхняючыся энтузіязмам колішніх нёманцаў, асабліва В. Болтача, і раз-пораз згадваючы пра трываласць і трывушчасць як аднакі крытычнага прафесіяналізму, прачытала ўвесну ўсю прозу і паэзію "Крыніцы", "Маладосць", "Нёмана" і "Полымя"; уражанн'яў хапіла на ўсе летнія змушаныя "вакацыі" і напружаную працоўную восень.

2. З'яўляючыся невылічымым кнігаманам, адначасова чытаю некалькі твораў (як правіла, яны належаць да розных нацыянальных традыцый, літаратурных эпох альбо стылёвых

КУПАЛЫ НЕПАЎТОРНЫ РАДОК

Цудоўны падарунак аматарам паэзіі Янкi Купалы падрыхтавала выдавецтва "Тэхналогія": пры падтрымцы Польскага інстытута ў Мінску яно выпусціла кніжку народнага песняра "Зніч любові". Да выхаду гэтага зборніка палякі спрычыніліся невыпадкова, бо творы, прадстаўленыя ў ім, у свой час былі напісаны па-польску. Цяпер жа пад адной вокладкай сабраны арыгіналы і пераклады на беларускую мову, зробленыя Уладзімірам Мархелем. Тым самым перакладчык па сутнасці запрашае тых, хто добра ведае абедзве з гэтых моў — польскую і беларускую: чытайце, даражнікі, і параўноўвайце, наколькі мне ўдалося справіцца з гэтай няпростай задачай. І зазначае: "Польскамоўныя вершы былі невыпадковым эпизодам у творчасці вялікага паэта, і іх сённяшняе ўзнаўленне па-беларуску — усяго толькі спроба адказаць на пытанне: а як жа напісаў бы Янка Купала гэтыя творы на роднай мове!"

А каб адказаць на яго, трэба ведаць і тыя абставіны, пры якіх Іван Дамінікавіч пісаў па-польску. А яны мала чым адрозніваюцца ад тых, што спадарожнічалі ў свой час і іншым аўтарам. На гэта У. Мархель і звяртае ўвагу ў "POST SCRIPTUM": "Іншамоўныя (не ўласна беларускія) і двухмоўныя (польскія і беларускія) творчасці пісьменнікаў Беларусі мела даволі развітыя традыцыі ў мінулым. Польскамоўная паэзія Янкi Купалы — пэўная даніна гэтым традыцыям беларускага літаратурнага жыцця", але "шлях ад іх засваення да іх пераадолення ён прайшоў надзвычай хутка. І гэта быў падзвіг яго чалавечага духу, падзвіг, які не мог не здзейсніцца, бо ў ім ужо магутна і таленавіта пачынала біцца сэрца прарока, чаканага выпрабавальнай гісторыяй беларускага адраджэння".

У кнізе ўсяго 24 творы — тыя, што ў свой час сам Я. Купала перадаваў на машынку і сабраў у асобны сшытак, а таксама лірычны жарцік "Кабэце" і верш "Малітва", які Сцяпан Александровіч знайшоў у часопісе "Ziarno", апублікаваны пад крыптанімам І. Л. Астатнія творы, што Я. Купала змяшчаў у польскім друку, па перакананні У. Мархеля, "наўрад ці будуць калі атрыбуваныя". Дый таго, што трапіла ў зборнік "Зніч любові", дастаткова, каб упэўніцца, што і польскамоўны Я. Купала — паэт, які ўжо на час напісання гэтых вершаў, валодаў немалымі здаткамі таленту. А калі б пісаў іх па-беларуску, несумненна, блізка да таго, як пераўвасобіў гэта перакладчык.

Адзін з прыкладаў — верш "У маёвую ноч":

О, якая цудоўная ноч, ані хмар,
ні імглы,
Глядзіць месяц вясёла на поле
і бор;
У надсветы імкнуць чараўнічыя
думкі і сны,
Гімнаў шчасця ў душы азваецца
хор.

А гэта "Беларусь". Як бы подступы да спасціжэння таго мужыка, пра долю якога пясняр неўзабаве скажа такое пераканаўчае слова, пакуль быццам першыя штрыхі, але гэта ўжо Купалавы штрыхі:

Бачу: ідзе вась змарнелы
цень нейкі,
Бедная світка спіну ахінае,
І галава над лахманам сівая,
Ногі крывыя ў лапцях старэнькіх.

І яшчэ безыменны верш, у якім мужык скардзіцца на сваю долю:
Хто з вас, другі, хто з вас, браці,
Можэ плач мой, жаль суняці,
Сцішыць ёнк бядачы?
Мне б у песні ўцех шукаці,
Ды на леры граць на свяце.
З песняй толькі плачу.

У кнізе "Зніч любові" сапраўды ажывае па-беларуску непаўторны радок Я. Купалы, які з-за абставін спачатку гучаў на польскай мове. Дзякуючы перакладчыку, прамаўляе так сам пясняр.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Таіса БОНДАР

«ЗАПАВЕДАНА КОЖНАМУ — ЖЫЦЬ...»

Хто жыў, той засведчыць, як свет
сатаней
Без Бога, а розум расхістваў
асновы,
Хоць знаў, што агрэсія выкліча гней
Прыроды, ва ўсім падуладнае Слову.

Не слову — Закону. Хто жыў
насамрэч,
Прызнаць не збаіцца, што
страчана мэта:
Агрэсія розуму — страшная рэч,
А сёння яна завалодала светам.

Яна, а не чыстая радасць быцця
На ўлонні Прыроды, у згодзе
з Прыродай.
Мы з ёю — адно, а шукаем працяг
У вымудрах думкі бяссіла-халоднай.

І думка, калі прасачыць карані,
Зліваецца з сонечным ветрам
Бязмежжа.
Забутыя сны... Змарнаваныя дні...
Нічога не ўтрымае часу мяржа.

Нічога, нікога з былых ці жывых
Не верне Гасподзь на спрадвечныя
сцежкі
Да дня пакаяння за ўсё і за ўсіх,
Калі зазіхціць над Зямлёй
Яго ўсмешка.

Розум — дасканалы інструмент
І для боскіх спраў, і для злачынных.
Мо адчайвацца і няма прычыны,
Пакуль нас трывае гэты свет.

Ён жыве не па зямных законах,
Створаны ўсявышнім для жыцця —
З намі ці без нас, і нам няўцям,
Што занатавана на іконах.

Што? Свято нязведанага? Шлях?
Ці падказка шляху для нашчадкаў?
Мы — над прорвай, і ніводнай
кладкі,
Што дапамагла б адолець жах.

Розум — не памочнік там, дзе веру
Жах, ці грэх, на момант патушыў,
І разбіцца, і ўзляцець душы —
Калі ўбачыць іншы, новы бераг.

Біярытм... Біяроств... Біячас...
Адпаведнасць задуме і меры.
Хто пытаецца — чуе адказ,
Хто шукае — знаходзіць свой бераг.

Запаведана кожнаму — жыць,
Значыць, проста агледзься
і ўспомні,
Дзе, калі ты паспеў заслужыць
Новы шанец дагнаць сваё сёння.

Дзень спрасоння бурчыць на цябе,
Папракае за сон і ляноту,
Але сонца вась-вась разаб'е
Цішыню і ўпражэцца ў работу.

Біярытм... Бег змяняецца сном,
Сон у яву Зямлі пераходзіць...

Час пакіне няўзведзеным дом
На пяску, ля падножжа стагоддзя.

Мы — свет вар'ятаў? Свет
самазабойцаў?
Бог адарыў жыццём усё і ўсіх,
Зазяўшы Сонцам, асвятліўшы
Сонцам
Мільярды год, што сцяты
намі ў міг.

У міг пазнання
(дзе мы? з кім мы? хто мы?),
У міг старой сіроцкае тугі,
Дзе споміны нагадваюць фантомы,
Што ў роспачы блукаюць
між магіл.

Ні ўзад, ні ўперад...
Цем, магілы, зоркі,
З якімі больш не ўмеем размаўляць.
Яшчэ не зжыўшы долі сваёй горкай,
Ужо не ў сілах злу супрацьстаяць.

І выпарэнні зла вась-вась патушаць
Прасцяг, адкрыты толькі што
для ўсіх.

І дзе тады знайсці прытулак
душам?
Дзе ўздыдзе Сонца —
у наступны міг?

Зноў адно з размытых ветрам слоў
Зачапіла нейкі спомін даўні:
Край бяссоння, танец журавой
У ружовым мроіве святання...

Крылы, крылы, крылы! Не агнём —
Рухам праяўляецца бясконцасць,
Неба бела-белае радно
Прасціраецца наустрач Сонцу...

Даўні спомін? Але дзе, калі
Звідзелася гэтая карціна?
Ні мяне няма там, ні Зямлі —
Толькі Неба,
толькі танец дзіўны...

Імя — не шчыт для помыслаў
слабых...
Няшмат імёнаў, з часам
безаблічных,

Жыве ў прапамыці людзей, ці кніг
У пыльнай цемры сховішчаў
сталічных.

І ўжо ж, не гэта сёння мне шчыміць
За крок ад вечнасці, на раздарожжы:
Трыміць, і ўсё танчэе тая ніць,
Што век зямны нітуе з Царствам
Божым.

Знак долі несмяротнай? Знак
канца?
Адказ не ў тым, што Неба
пасміхнецца,
Па волі літасцівага Тварца
Агучваючы ўсплёскі, ўспышкі сэрца.

Занатаваныя маім пяром,
Яны абудзяць рэха праз
стагоддзі —
І ўспыхне прастрань, і азвецца
гром,
І сцішыцца на міг усё ў Прыродзе.

Ні ўсплёску ветра ў крылах
галубоў,
Ні смеху лісцяў пад дажджом,
ні песні...
І не жыццё маё — мая любоў
У гэты міг прасветлены
ўваскрэсне!

Чуткі, плёткі, даносы, вянкi —
Круг за кругам, ад смерці да смерці...
І адпрэчыць усё не з рукі,
І прыняць — потым бруду не сцерці.

Вось і топчам, каўтаючы млоць,
Збіты шлях між надзеяў
пазбытых:
Ёсць жа скрозь толькі тое,
што ёсць,
Каб вярнулася ўсё, што не жывыта.

І вяртаецца! Помнім ці не,
А нязжытае колісь зжываем,
Пражываем наноў, як раней,
На зямлі, паміж пеклам і раем.

Гасподзь — са мной.
Са мной — цяпер і тут.
Чуваць, як дыхаюць прасторы Неба,
Як тчэцца вера ў несканчоны цуд
Уваскрэсення, як бруіцца срэбра
Бяссонных слёз
між камянёў пакут.

Што камяні, як за плячыма лёс
І думка ўсе запоны адалела?
Што скаргі і слёзы, як без
гэтых слёз

Рака жыцця зямнога абмялела б
І шлях калючай цішаю зарос?

Гасподзь са мной. Чаго ж яшчэ
прасіць?
Чаго жадаць? Я знаю: сілы стане
Утрымаць, утрымаць у пальцах
ніць
Расою акраплёнага святання,
Пакуль жыве душа, пакуль баліць...

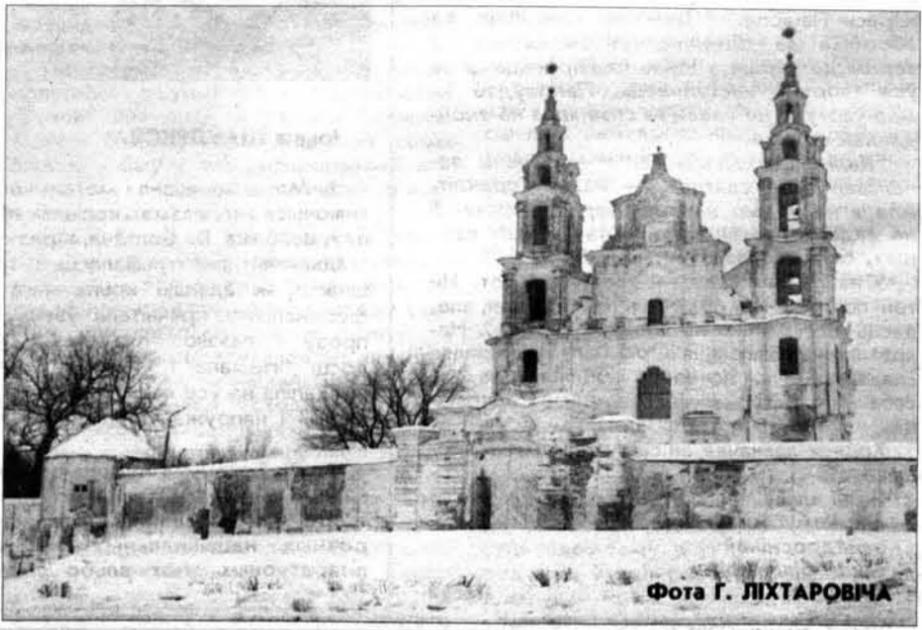
Пасланніца Неба, вястунка душы,
Абпаленай прагаю гэтае стрэчы,
Прайшла, не скрануўшы аблогу
цішы,
У вечар, праз цішаю скованы вечар.

Былое азвалася. Змрок адступіў.
Успыхнулі ўзоры на вогненным
жэзле,
Усё шчэ нябачным, агонь акрапіў
Люстэрка нябёсаў — і водсветы
счэзлі.

Ні вэлюма зор, ні асколкаў цішы,
Ні жэзла, ні неба зашклёнага
зайтра...
Бязгучча. Бязмежжа прасцягаў
душы.
Самота — як плата за ўсё
і расплата.

Я дужая! дужая! дужая! —
Даводжу сабе і самоце,
Самота ж упарта выстуджвае
І ноч, і тугу аб палёце,
І кліч мой,
скамечаны прастранню
Раней, чым азвалася восень...
Не простымі стрэчнымі —
сёстрамі
Былі мы, дык што адбылося?

Працята страляю нябачнаю
Не сэрца, а неба над намі?
Так цёмна,
бы шлях ўжо страчаны,
Так зьябка,
бы вымерзла памяць.
І нельга сагрэцца ні згадкаю,
Ні думкай, што ўсё яшчэ будзе...
Каго ж асцярожна, з аглядаю,
Душа мая моліць аб цудзе?

Фота Г. ЛІХТАРОВІЧА

Перадзім'е прыйшло сёлета вельмі рана, яшчэ ў пачатку кастрычніка падзьмуў моцны вецер, зрываючы і сыплючы густым дажджом дробны бярозавы ліст, яшчэ не зжаўцельныя лісты клёна, на зямлі вяляліся цёмна-карычневыя, бліскучыя плады каштана. Не паспеў вецер сарваць з дрэў усяго іхняга хараста, як на яшчэ жоўтыя кроны ўпаў снег і застыў на лістах, на камлях, укрыві белым покрывам дол. Не гатовыя да такой ранняй зімы людзі не ведалі, што апранаць, як бараніцца ад нечаканага холаду. І Вера, перабраўшы ў шафе адзенне, убачыла, што ёй няма чаго ўздзець акрамя староў сіняй курткі, якую купіла гадоў пятнаццаць назад і ў якой выцерліся ўжо і колер, і абшлагі рукавоў. Яна некалькі гадоў наогул нічога новага сабе не купляла, калі з'яўлялася якая капейка, набывалася нешта дачцэ. Дачка — студэнтка, а там, ва ўніверсітэце, дзяўчаткі так апранаюцца, так апранаюцца. Яе то Каця вельмі не моднічае, няма за што, але не хочацца ж, каб дачка выглядала горш за ўсіх. Так што часцей за ўсё Вера носіць Каціны абноскі.

Ды каб жа толькі на апратку дачцэ ішлі заробкі, то Вера як-небудзь асіпіла б, але трэба яшчэ плаціць за вучобу — семсот долараў у год! А дзе тых долараў набярэцца, калі зарплата ў паліклініцы — дзе Вера працавала медыцынскаю сястрою — усяго

З-пад коўдры была відаць толькі яго галава — лысая, у вянку сівых валасоў, вочы заплюшчаныя, рот крыху раззяўлены, твар нездарова ружовы.

Вера распранулася, выняла з сумкі хатнія пантофлі, якія заўсёды насіла з сабою, калі ішла да чужых людзей; скінула боты, ступіла ў пантофлі, апранула белы халат, які вісеў тут жа, на вешалцы. Выняла з сумкі і поліэтыленавы мяшэчак, у якім ляжаў бутэрброд з доктарскаю каўбасой. Яна спыталася, не паспела дома паснедаць, можа, зараз вып'е чаю з бутэрбродам.

Яна падыйшла да хворага, паправіла на ім коўдру. Ён моцна спаў, і пакуль ён спаў, Вера вырашыла перакунцаць, пайшла на кухню, паставіла чайнік.

Гады тры ходзіць яна вось так па кватэрах, даглядае хворых, часам даглядае да сама іх канца. Так было мінулы раз, перад тым, як трапіла сюды.

Бабулька, гадоў пад восемдзесят, ляжала пасля інсульту. Палавіна цела ў яе была спаралізавана, яна не магла гаварыць і больш года была паміж жыццём і смерцю. Вера карміла яе, выносіла з-пад яе судна, мыла бялізну і саму хворую, апранала ў чыстае. Толькі Вера магла зразумець — што хоча сказаць старая сваім мармытаннем, рухам адной, крыху паслухмянай, рукі.

ТРЫЦЦАЦЬ ДОЛАРАЎ

Апавяданне

восьмідзесят тысяч. Вось і пакінула яна паліклініку, уладзілася ў прыватную фірму. Фірма абслугоўвала хворых на даму, сваёй пляцаць за догляд. Тут выходзіць, канечне, болей, чым у паліклініцы, за тыдзень набягае недзе долараў трыццаць. Ды пры Верыных патрэбах і гэтага, вядома, не хапае. Але яна пнецца, пнецца, каб даць дачцэ адукацыю, каб тая смялей пайшла па жыцці, не ведала беднасці, у якой існавала сама Вера. Паднімала дачку адна, муж, як кажуць, аб'еўся груш. Разышліся, калі Каці было толькі тры гады, знайшоў прыгажэйшую. Ды Вера моцна яго і не судзіла — нельга жаніцца, выходзіць замуж вельмі маладымі, не зведаўшы ўсіх спакус жыцця. А яны пажаніліся — ёй было восемнаццаць, а яму дваццаць. Здавалася, моцна хакалі адно аднаго, а потым муж агледзеўся, што на свеце шмат прыгожых жанчын і наогул — сябры, віно, волю, а ён ужо зацугляны. Вось і парваў тыя цуглі, Вера цяпер і сама не ведае — дзе ён, ці злавіў, нарэшце, сваю жар-птушку.

Дачка вучылася ў лінгвістычным універсітэце, Вера з зачараваннем слухала, як часам Каця па тэлефоне гаварыла з сяброўкамі па-ангельску, па-французску. Разумела — не дарма выжываецца, зарабляючы на дачынную навуку. Ведаючы замежныя мовы, цяпер можна ўладзіцца на добрую работу, так што дай Бог дачушчы шчасця.

Вера бегла да свайго чарговага падапечнага — мужчыны гадоў пад шэсцьдзесят. Слабы народ пайшоў — мужчыны. Гэты не так даўно, можна сказаць, паміраў, доктары махнулі на яго рукою, адправілі з бальніцы дадому, каб з дому перабраўся ў іншы свет. Але тут ён неак акрыяў, да яго вярнулася фізічная сіла, ён ужо сам хадзіў, не кепска еў, толькі з галавою нешта сталася — не пазнаваў дзяцей, нават часам і жонку, гаварыў рознае глупства, нельга было аднаго пакінуць у хаце — мог газ адкрыць, кран адкрыць і не закруціць, ды ці мала яшчэ чаго мог нашкодзіць. Вось Вера да яго і нанялі, бо і жонка, і дзеці ягоныя працавалі.

Затуляючыся ад ветру са снегам каўняром сваёй курткі, Вера перабегла вуліцу, ускочыла ў пад'езд патрэбнага дома, націснула кнопку ліфта. Пакуль даехаў да сёмага паверху, крыху сагрэлася — тут хоць не дзьмуў халодны вецер.

Укватэры жонка хворага, жанчына гадоў пяцідзесяці, высокая, танкая, з макіяжам на хударлявым твары, чакала ўжо яе. Як толькі Вера ўвайшла — пачала апранацца, збірацца на работу.

— Ён цяпер спіць, усю ноч гуляў, хадзіў па кватэры, — сказала пра мужа. — Прачнецца — вы пакарміце яго, я пакінула сняданак на стале на кухні. Ну, я пабегла, — сказала яна, нацягваючы скураныя чорныя пальчаткі. — Гэта ж трэба — такі холад, снег, і так нечакана.

— Добра, Тамара Адамаўна, усё зроблю, не хвалюцца.

Сын і дачка гаспадыні, мусібыць, яшчэ раней пайшлі на сваю работу. Хворы — Максім Міхайлавіч, у мінулым начальнік цэха на заводзе, спаў на шырокай канапе ў зале.

Дачка хворага перадала ўвесь клопат пра матку ў Верыны рукі, сама наватрэдка заходзіла ў пакой, дзе ляжала старая, нават уначы да яе не падыходзіла, ведала, што раніцою прыйдзе сястра і навядзе парадак. Не выказвалі спачування да староў жанчыны ні зяць, ні дзве ўнучкі. Калі і быў у іх які клопат — то ці доўга яшчэ бабуля будзе займаць у кватэры цэлы пакой. Усе ў сям'і чакалі бабулінай смерці і толькі, мусібыць, Вера хацела, каб бабуля пражыла даўжэй, пакуль яна жыла — Вера мела заробак, тыя ж трыццаць долараў у тыдзень. А не адразу падвернецца новая работа, часам даводзіцца доўга чакаць, не адна яна працуе ў фірме.

Яна задумалася, п'ючы чай, і не адразу заўважыла, што на парозе кухні стаіць Максім Міхайлавіч — у чорных трусах, у блакітнай майцы і няўцяжана на яе пазірае.

— Ты хто такая? — спытаў ён.

Не адзін раз тлумачыла яму Вера, хто яна такая і што тут робіць. Але вырашыла нагадаць яшчэ раз.

— Я медыцынская сястра, мяне прыслалі да вас з паліклінікі, каб я вас даглядала...

Так дамовіліся яны з жонкаю хворага тлумачыць яму Верыну тут прысутнасць.

— Дык чаго ты тут адзіш?

— Ну, вы спалі, я добра, што прачнуліся, зараз мы з вамі памыемся і я падам вам сняданак.

Яна адставіла ўбок свой недапіты чай, адклапа недаедзены бутэрброд, паднялася.

Ён паслухмяна пайшоў за ёю ў ванны пакой, памыўся. Яна падала яму хатнія штаны, кашулю, і ён паслухмяна апрануў іх. Сеў за стол. Вера паставіла перад ім сняданак, наліла чаю ў кубак, сачыла, каб ён не перакнуў кубак, не абліўся гарачым чаем, бо рухі ў яго былі няпэўныя, няўмельныя, як у малага дзіцяці.

— А цяпер мы з вамі паголімся, — сказала Вера, калі Максім Міхайлавіч скончыў снедаць.

Яна і гаварыла з ім, як з малым дзіцем, так, каб ён разумее яе і каб нічым яго не пакрыўдзіць.

Усадзіўшы на кухні яго на табурэт, яна пачала намываць крэмам для галення яго твар, узняўшы станок з лязом, пачала асцярожна галіць. Ён не супраціўляўся, і скоро яго твар пасля галення, пасля адэквалону, якім папырскала яго Вера, пасвяжэў і нібы памаладаў.

Дзіўна, часам гэты чалавек нічым не выказваў сваёй хваробы, быў нібыта здаровы, нармальны, а часам выяўляў усё сваё нездароўе. Вера старалася быць з ім цяжарна, уважліва, не пярэчыць яго прасьбам і жаданням, калі яны былі ў межах разумнага, але наогул ён быў непрадказальны.

Пасля сьнедання і галення Максім Міхайлавіч сеў у крэсла, што стаяла пры канапе, і задумаўся. Ён мармытаў нешта сабе, потым падняўся і шпарка пайшоў па кватэры. Ён абыходзіў пакой, быццам нечага шукаючы, адчыніў шафу для адзення, пачаў выцягваць шэфлядкі стала, зазіраць пад ложка, пад канапу.

— Вы нешта шукаеце? — спытала ў яго Вера.

— Ага... мой кашалёк... Таммае грошы і дакументы, а мне ж трэба ўладжвацца на работу... Дзе мой кашалёк? — уставиўся ён на Вера.

Свой кашалёк шукаў ён не першы раз, Вера ведала, дзе ён ляжыць і хутка падала яму.

Ён узрадавана ўхапіў знаходку, зноў сеў у крэсла, адшпіліў кашалёк. Там ляжалі, спецыяльна пакладзеныя туды, непатрэбныя цяпер дакументы і некалькі грашовых купюр. Ён некалькі разоў пералічыў тыя купюры і раптам заявіў з адчаем:

— Мяне абакралі! Тут было шмат грошай, а засталіся толькі чатыры паперкі!

— Ну што вы, — мякка сказала Вера. — Хто тутмог вас абакрасці?

— А гэты хлопец, што ходзіць тут кожны вечар? Чаго ён тут ходзіць? Вось ён і ўкраў мае грошы!

— Ніякі чужы хлопец тутне ходзіць, тут ходзіць толькі ваш сын і ён нічога ў вас не ўкраў... І наогул — вам пара прыняць лякарства. — І Вера выняла з карабка дзве белыя таблеткі, прынесла з кухні ў кубку ваду, падала хвораму. Ён паслухмяна праглынуў таблеткі, запіў вадою, потым зашпіліў кашалёк, прытуліў да сябе, не распрануючыся, лёг на канапу з тым кашалёком, укрывіўся коўдраю з галавою.

У таблетках быў сродак да заспакаення, і Вера падумала, што, можа, ён скоро засне

Лідзія АРАБЕЙ

шоў ад дзвярэй, не распрануючыся, лёг на канапу, зноў укрывіўся з галавою коўдраю і заціх.

Вера дакранулася рукою да шкакі. Адчуваў, як наліваецца пад вокам гушак. Пайшла ў кухню, намачыла ручнік, прыклапа холад да гузак. Трымаючы мокры ручнік пад вокам, апустылася ў крэсла каля канапы. Шкака балела, і разбірава кривіда, што восьтак яе ўдарылі і разам з тым апаноўвалі развагі.

Божа мой, розум чалавечы, гэты кавалачак мяса ў чэрапе... Як ён там створаны?... Часам, калі няма ў яе работы і яна можа даўжэй паляжаць у ложку, з глыбокай памяццю, без яе жадання, выплывае раптам мелодыя песні, якую спявалі ў яе маладосці. Потым аказваецца, што яна памятае ўсе словы той песні. І наогул, часам успамінаецца тое, што, здавалася, забылася навек. Прыйшло на памяць, як яе, малую, гадоў шасці ці сямі айчыю калідоры — жылі ў камуналцы — паставілі ў куце на калені на гарох. Якое ж яна, малое дзіця, магло ўтварыць злачыства, каб панесці такую кару? І гэта засела недзе ў звлінах. Можа, таму яна другі раз замуж не выйшла, каб не паставіў айчыю кацю на калені на гарох...

Мазгі чалавечыя... таямніца з таямніца... Колькі ў іх сядзіць інфармацыі, куды да іх таму камп'ютэру... І што з імі адбываецца, калі раптам перастаюць нармальна слухаць, як цяпер вось Максіму Міхайлавічу? Яна і кривідала на яго за той удар і разумела — кривідаваць не варта — хворы чалавек, сам не разумее, што робіць.

Ён сцісана ляжаў пад коўдраю. Можа, заснуў? Сядзела, адпачывала, як пасля цяжкай работы. Натузлася з ім каля дзвярэй, ён жа дужы. Але на вуліцы не пусціла.

Доўга сядзець не даводзілася, трэба было ісці на кухню, гатаваць абед падапечнаму. Долары дарма не плоцяць. Ршту дна хворы быў спакойны, то ляжаў, то хадзіў па кватэры, кашалёк ў яго ў руках не было, мусібыць, недзе схаваў.

Пачынала цямянец, снег, што так нечакана пакрыў дол, дахі дамоў, пачаў раставаць барабаніць па бляшаных карнізах пад вокнамі, пырскаў вадою на шыбы. І вецер, здаецца, аціх, на вуліцы, мусібыць, пацяпляла — што ж, яшчэ толькі пачатак кастрычніка.

Прыйшла гаспадыня з работы. Распрануючыся, спытала:

— Ну, як вы тут?

Вера памкнулася было расказаць пра прыгоду, потым перадумала.

— Усё нармальна...

— Як ён сябе паводзіў?

— Як заўсёды, зноў грошы пічыў, казаў, што яго абакралі.

Гаспадыня ўздыхнула.

— Гора маё...

Калі выйшлі з калідорчыка на святло, гаспадыня ўбачыла ў Веры сіняк пад вокам.

— Што гэта ў вас, адкуль?

Вера зноў памкнулася было сказаць праўду, і зноў перадумала.

— Ведаеце, я гэту ноч амаль не спала, нешта павяло ўбок і выцялася аб палічку, што вісіць на кухні.

— Я гэту палічку сама не люблю, — сказала гаспадыня, — некалі прасіла Максіма Міхайлавіча, каб перавесіў, а потым, як усё пачалося, было ўжо не да палічкі.

Вера яшчэ ўдзень вырашыла пагаварыць з гаспадыняю, хоць ёй было і нявыгадна тое, што збіраецца прапанаваць, але не ўсё ж жыццё шукаць выгаду.

Хворы цяпер глядзеў тэлевізар, ці ўсё ён разумее з таго, што бачыў і чуў, толькі яму было вядома, але глядзеў уважліва і, здаецца, з цікавасцю.

Гаспадыня скінула апратку, у якой хадзіла на работу, апранула халат, пайшла на кухню. Вера рушыла за ёю. Прысела на табурэтку каля стала.

— Тамара Адамаўна, што я хацела вам сказаць... — пачала і заціхла, быццам думаючы — гаварыць ці не гаварыць.

Гаспадыня таксама села на табурэтку, уважліва паглядзела на Вера.

— Я вас слухаю...

І Вера наважылася.

— Ведаеце, Максім Міхайлавіч у такім стане... Можа, варта было б уладкаваць яго ў Навінкі... І вам было б лягчэй...

На твары гаспадыні адбілася пакута, яна нервова захінула халацік, уздыхнула.

— Не, не... Ведаеце, ён нядаўна быў зусім нармальны чалавек... Гэта хвароба яго скалечыла... І цяпер... Цяпер жа ў яго бываюць толькі прыступы, а запынкі ў той дом... Там канчаткова можа звяр'яецца... Не, не...

Вера адчула няёмкасць. Быццам зрабіла нялюдскую прапанову, сама засаромелася таго, што сказала.

— То прабачце... Прабачце, калі ласка... Канечне, шкада... Сваёго чалавеча шкода.

Яна паднялася, пайшла ў прыхожую апранацца. Зняла свой белы халат, хатнія пантофлі, паклапа ўсё ў сумку. Апранула сваю старую куртку.

— То бываеце здаровы, — развіталася з гаспадыняю.

— Бываеце здаровы, да заўтра.

— Да заўтра...

Вера пакіравалася да ліфта.

зноў. Сядзела каля канапы, чакала. Хворы не варушыўся, і яна падумала, што ён сапраўды заснуў і можна тым часам прыгатаваць яму абед.

Яна пайшла на кухню, абірала бульбу, скрэбла моркву і прыслухоўвалася да таго, што рабілася ў зале. Неякі час было там ціха, але вось пачулася валтузня, нешта стукнула. Вера пабегла да хворага. Ён устаў і апрануўся — надзеў ужо пінажак, шнураваў чаравікі.

— Куды гэта вы сабраліся? — спытала Вера.

— Пайду ў міліцыю, заяўлю, што мяне абакралі.

Яго нельга было выпускаць з кватэры. Ці мала куды ён мог пайсці, і не знайсці дарогу дадому. І наогул — у якую гэта міліцыю ён сабраўся, ён і таго ўчастка не знойдзе.

— Максім Міхайлавіч, — спакойна сказала яму Вера. — Па-першае, ніхто вас не абакраў, а па-другое — вам нельга выходзіць з дому...

— А ты што тут за камандзір! — узпавуў хворы. — Паставілі мне камандзіра! Куды хачу, туды пайду, ты мне не ўказ, — і ён памкнуўся да выхаду.

Вера прыхінулася спіною да дзвярэй.

— Нікуды я вас не пушчу! І што гэта вы надумалі, на дварэ сёння снег, мароз, а вы ў адным пінажачку! — яна хацела напалохаць яго холадам, але гэта не спужала хворага.

— Нічога, мне цёпла... І пусці мяне! — ён пачаў адцягваць Вера ад дзвярэй. — Пусці, кажу!

Але Вера трымалася моцна, затуляла сабою і дзверы і спінуць яе з месца было, здаецца, немагчыма. Яны некалькі хвілін валтузіліся, хворы раўсаў да дзвярэй, Вера яго не пускала і раптам ён моцна, з усяго размаху, ударыў Вера па шчацэ. Удар быў моцны, балючы, Вера сцялася, але ад дзвярэй не адступіла. А Максім Міхайлавіч раптам быццам нечага спужаўся, на твары яго з'явілася нешта жывое, чалавечае. Ён ады-

АД ЭСКІЗА ДА КАСЦЮМА

Каралеўская мантыя і сялянскія лапці, рэнесансныя парадныя строі і сціплыя душэгрэйкі, вясельны ўбор і ваенны кіцель... Усё гэта можна ўбачыць у нядаўна створаным Музеі гісторыі беларускага кіно, дзе працавала выстава "Касцюм у беларускім кіно". Экспанаты для яе адабралі і падрыхтавалі мастакі па касцюмах студыі "Беларусьфільм" на чале з Алай Грыбавай. У экспазіцыю трапілі працы Наталлі Сардаравай, Ніны Гурло, Людмілы Торшынай, Элеаноры Сямёнавай, Алы Грыбавай.

Цэнтрам кампактнай, але досыць разнастайнай экспазіцыі стала шыкоўная сукенка чорнага аksamіту са срэбным шпэцём — касцюм удавы Кульшы з фільма "Дзікае пал'янне караля Стаха" (1979, аўтар — Э. Сямёнава). Увогуле, выстава амаль цалкам была прысвечана касцюму гістарычных кінастужак, але тут можна убачыць і касцюм Сталіна для фільма "У жніўні 44-га..." (2000), і нават стыльную чорную сукенку, якая выкарыстоўвалася ў здымках відэакліпа Філіпа Кіркорава (2001). Значная частка прадстаўленых элементаў касцюма — самыя сапраўдныя рэчы мінулых стагоддзяў: веер канца XVII стагоддзя, візітныя лайкавыя пальчаткі, ларнет, цыліндр з кацялкам, жаночыя чаравічкі, разлічаныя, здавалася б, толькі на Папялушаву ножку. З аўтэнтычных рэчаў звярнула на сябе ўвагу жаночая вясельная сукенка 1904 года, якая некалі належала маці рэжысёра-аператара А. Булінскага. Менавіта яна была крыніцай творчага пошуку мастакоў па касцюмах фільма "Збятэжанасць" (1970).

У некаторых з прадстаўленых касцюмаў доўгае кінажыццё — яны "вандравалі" з адной здымачнай пляцоўкі на другую, упрыгожваючы не адну зорку айчыннага кінематографа. Напрыклад, жаночая чорная накідка "здымалася" ў такіх фільмах, як "Першыя выпрабаванні" (1960), "Масква-Генуя" (1960—1961), "Бронзавая птушка" (1974).

Выстава кінакасцюма — гэта неабавязковы спосаб пазнаёміцца з гісторыяй беларускага кінематографа калі не ў "асобах", дык у рэчах. Яна працуе апошнія дні. Спяшайцеся!

Юлія ПАЛАЧАНІНА

МЭБЛЯ — ЛЮСТЭРКА ЧАЛАВЕКА

Ні адзін прадмет побыту не цікавіў дызайнераў, архітэктараў і мастакоў так, як цікавіла звычайнае крэсла. Крэсла, лічаць яны, мае падабенства з чалавекам, яно з'яўляецца адбіткам ягонага цела, мае "рукі", "ногі", "спіну". У гісторыі дызайну крэсла, як аб'екту эксперымента, адведзена ці не цэнтральная роля. Яно даўно ператварылася са звычайнага прадмета побыту ў мастацкі сімвал.

Безумоўна, толькі сапраўдны дызайнер можа са звычайнага стварыць нешта асаблівае, неверагоднае. Калекцыя менавіта такіх твораў прадстаўлена на выставе "Маштабы дызайну". Усе 100 экспанатаў гэтай выставы — мініяцюры крэслаў з калекцыі музея Vitra Design у Германіі. Крэслы выкананы ў маштабе 1:6 (прыкладна 10 см у вышыню), але ж цалкам паўтараюць свае арыгіналы, многія з якіх вырабляюцца і цяпер. На выставе прадстаўлены мадэлі такіх знакамітых дызайнераў, як Ле Карбюзье, Людвіг Міс ван дэр Роз, Чарлз Р. Маінтош, Штэфан Вэвэрка і многія іншыя.

Калекцыя экспануецца ў Музеі Беларускай акадэміі мастацтваў.

Экспанаты, сабраныя на выставе, прадстаўляюць розныя эпохі (XVIII—XX стст.), розныя стылі, пачынаючы з класіцызму і канчаючы мадэрнізмам. Тут ёсць дзіцячая мэбля, шырокія лавы, вялізныя шэзлонгі і зручныя крэслы-качалі, сучасныя офісныя крэслы.

Некаторыя з прадстаўленых на выставе ўяўляюць сабою творы на мяжы дызайну і выяўленчага мастацтва. Напрыклад, крэсла — мадэль нашай зорнай сістэмы. Сядзенне — гэта Сонца, а дуга спіны — арбіты планет. Самі ж планеты — гэта невялікія металічныя шарыкі. Ёсць крэслы ў выглядзе сэрца, жаночага цела, саксафона, выгнутай лясвіцы, у выглядзе павука. А адзін з экспанатаў нагадвае знакаміты "Чорны квадрат" Малевіча. Такое ўражанне, што да стварэння гэтага крэсла аўтара падштурхнула менавіта гэта карціна.

Для стварэння гэтай калекцыі майстры-дызайнеры выкарыстоўвалі традыцыйныя для мэблі матэрыялы. Гэта дрэва, скура, тканіна, метал, пластык. Але ж сустракаюцца і незвычайныя. Напрыклад, крэслы з цэменту, саломы, кардону, пластыкавых коркаў.

Выстава на прыкладзе аднаго прадмета адлюстроўвае розныя перыяды сусветнай мастацкай культуры.

Юлія ПАПОВА

На Малой сцэне Палаца Рэспублікі некалькі разоў на месяц антрэпрызныя "Віртуозы сцэны" іграюць свой новы спектакль "...З прывітаннем, Дон Кіхот!". Гэты праект спалучыў у сабе драматычныя дыялогі і оперныя спевы, танцавальныя нумары і клаунаду. Атрымаўся вясёлы, каларовы, сакавіты спектакль не без прэтэнзіі на глыбокія філасофскія разважанні.

Актыўная раскрутка на тэлебачанні і вялізныя рэкламныя шчыты ў пераходах метрапалітэна ўжо данеслі да сталічнага глядача асноўную інфармацыю пра гэты спектакль. Праект — беларуска-расійскі: стваралі "Дон Кіхота" масквічы, а іграюць беларусы. Прычым і першыя, і другія — людзі вядомыя. Зоркі. Чаго вартае хаця б імя рэжысёра-пастаноўчыка спектакля Іосіфа Райхельгаўза, кіраўніка маскоўскага "Тэатра сучаснай п'есы". Дарэчы, "Дон Кіхот" у яго пастаноўцы некалькі год таму з поспехам ішоў на сцэне гэтага тэатра з удзелам знакамітых Альберта Філозэва, Льва Дурава і Таццяны Васільевай. Апошняя нават атрымала за выкананне ролі Дульсінеі прэстыжную "Залатую маску". З беларускага боку ў спектаклі задзейнічаны таксама прафесіяналы — набыўшыя папулярнасць пасля серыялу "Паскораная дапамога" Алег Акуліч і Эвеліна Сакура, народныя артысты Беларусі, лаўрэат Дзяржпрэміі Аляксандр Ткачонак, акцёры Таццяна Булгакава і Анатоль Голуб, а таксама "іграючы" прадзюсер "Віртуозаў" Уладзімір Ушакоў.

Хто толькі ні звяртаўся да гісторыі пра высакароднага ідальга, што, начытаўшыся рыцарскіх раманаў, паўстаў на ахову сусветнай справядлівасці, пра ягонага камічнага шэльму-зброяноса Санча Пансу і чароўную даму Дульсінею Табоскую... Булгакаў, Набокаў, Шварц, Валодзін, Луначарскі, нямецкія паэты і празаікі, ну і, вядома, сам Сервантэс, які і выправіў свайго небараку-героя ў падарожжа, што цягнецца ўжо

ПРЫВІТАННЕ, ДОН КІХОТ!

чатыры стагоддзі. Цытаты з твораў усіх гэтых аўтараў сталі тымі кавалачкамі, з якіх складаецца спектакль. Рэжысёр не стаў называць публіцы пераказам падзабытага са студэнцкіх часоў рамана. Але першую частку першага акта ён пакінуў у форме традыцыйнага драматычнага дыялога — тут могуць адвесці душу інтэлектуалы, прыхільнікі пошукаў сэнсу. Пад нетаропкі стук капытоў драўлянага каня добра разважаецца пра зачараваны свет, дзе злыя чараўнікі ператвараюць млыны ў веліканаў, а высакародных дам — у свінарак. Але і тут знаходзіцца месца дасціпным жартам Санча Пансы і камічнасці Дульсінеі-Альдонсы. Так што сумаваць, назіраючы за падарожнымі зборамі рыцара і яго зброяноса, за спынай бойкай з ветракамі і першай сустрэчай героя з "задужа зачараванай" дамай сэрца, не даводзіцца.

Калі першая частка спектакля адрасавана аматарам традыцыйнага драматычнага тэатра з сюжэтам і дыялогам, дык астатняя — опера, балет, клаунада — становяцца сапраўдным святкам акцёрскай гульні, вяселлі і акцёрскага запалу. Яны нагадваюць вялікі акцёрскі капуснік, які ў сучасным тэатры, на жаль, паціху вымірае як жанр: і хай драматычным акцёрам не хапае грацыі балетных танцоўшчыкаў ці пастаўленых галасоў оперных спевакоў — усё гэта яшчэ больш узмацняе камізм іх феерычнага прадстаўлення. Як ужо было ў адным са спектакляў "Віртуозаў сцэны" — "Ботак на тоўстай падэшве", драма ўрываецца ў зусім, здавалася б, чужы "манастыр" і з трыумфам выносіць адтуль сваю здабычу ў выглядзе месцамі традыцыйных, а месцамі і арыянальных нумароў клаунады і пантамімы. Праўда, часам, рэжысёр з акцёрамі быццам заігрываюцца, і склада-

ецца ўражанне, што на сцэне акцёрам вяселей, чым глядачам у зале.

Цяжка дадаць нешта новае да вобраза высакароднага ідальга, якім стварыў яго геній Сервантэса і намалявалі таленавітыя мастакі розных часоў. Трэба толькі вымавіць "Дон Кіхот", і быццам бачыш хударлявую постаць з недарэчным тазікам для галення замест шалома і іспанскай бародкай на асветленым высокімі марамі твары. Абодва выканаўцы гэтай ролі — Алег Акуліч і Аляксандр Ткачонак — здолелі ажывіць гэты партрэт са старонак рамана Сервантэса. Санча ў выкананні Анатоля Голуба і Уладзіміра Ушакова таксама традыцыйны. Са сваёй жыццёвай кемлівасцю, прыземленасцю, вострым языком ён — вечны антыпод свайму гаспадару і вечны яго папелічкі. Але ў спектаклі Санча Панса быццам адсунуты на другі план. Яго засланы — не толькі раскошным бюстам, але ў першую чаргу непаўторным дарам камічнай актрысы Эвеліна Сакура, якая выконвае роллю Дульсінеі-Альдонсы (другую выканаўцу, Таццяну Булгакаву, мне пабачыць, на жаль, не пашчасціла). Рэжысёр у гэтым вобразе быццам спалучыў дзвюх гераней рамана Сервантэса — даволі статычную Дульсінею, што служыць толькі аб'ектам пакланення, і служанку Марыторнес, ахвочую да любоўных забаў.

Маскоўскі мастак Барыс Лысінкоў абнёс месца дзеяння драўлянай канструкцыяй, гранічна проста і адначасова вельмі функцыянальна. Яна ўвесь час трансфармуецца — з'яўляюцца нябачныя спачатку дзверы, вокны, лясвіцы. Тут жыве, вяселіцца, спявае, выконвае незвычайныя пластычныя нумары маскоўка — сяляне, катаржнікі, гарзлівыя сіньрыты з пастаялага двара. (Іх выканаўцы добра спяваюць і рухаюцца — гэта было крытэрыем

КАНТАКТЫ

ПОЛЬСКІ ТЭАТР — СЁННЯ

Напрыканцы восні ў Мінску ў памяшканні Рэспубліканскага тэатра Беларускай драматургіі прайшоў Фэстываль сучаснай польскай драматургіі. Сталічнай тэатральнай грамадскай былі "прэзентаваны" сцэнічныя ўрэйкі з васьмі сучасных польскіх п'ес. Спектаклі "Мухі" А. Стасюка, "Нязломны рыцар", "Жалезная канструкцыя" М. Вайтышка, "Што ж мы? Мы тут толькі госяці" М. Дзедушыцкай, "Ноч Гельвера" І. Вільгіста, "Скарб" В. Таркарчук, "Тэндэр" М. Масакоўскага, "Пагаворым пра жыццё і смерць" К. Бізэ былі пастаўлены беларускімі рэжысёрамі В. Грыгалюнасам, Д. Саладухам, М. Паніматчанкам, А. Ільіных і разыграны нашымі акцёрамі. Пра "Сітуацыю ў сучаснай польскай драматургіі", а таксама пра польскі драматычны тэатр — сёння расказаў мастацкі дырэктар "Тэатра Польскага" (Познань) Марэк РАДЗІВОН.

— Пан Марэк, якія тэмы хвалююць сёння польскіх рэжысёраў?

— Ёсць група рэжысёраў, якія займаюцца класікай. Гэта найперш Крысціян Люпа і Ежы Яроцкі. Апроч гэтага цягам апошніх дзесяці гадоў назіраецца «атака» рэжысёраў маладога пакалення, галоўным чынам з Кракаўскай тэатральнай школы. Тут варта ўгадаць Кшыштафа Варлікоўскага і Гжэгажа Яжыну: абодвум па трыццаць гадоў, абодва ставяць выключна сучасную драматургію — я маю на ўвазе англійскіх «грубіянаў», у прыватнасці Сару Кэйн, Марка Равэнхіла.

З маладых рэжысёраў самай вялікай папулярнасцю карыстаецца адзін з тых, што закончылі тэатральны інстытут дватры гады таму і плённа працуюць над сцэнічным увасабленнем аўтарскай ідэі — Лукаш Кос. У новым тэатры ў Лодзі ён, па большай частцы, таксама ставіць сучасную драматургію.

Адрозненні ў звароце да тых ці іншых тэм, на маю думку, хаваюцца ва ўзросце. Такія рэжысёры, як Варлікоўскі ці Яжына гавораць перш за ўсё пра сваё пакаленне, пра людзей свайго ўзросту. Невыпадкова яны і звяртаюцца да тэкстаў сваіх аднагодкаў-драматургаў. А калі яны ставяць, напрыклад, англійскую ці нямецкую сучасную драматургію, дык разважаюць пра тое, пра што зараз у Польшчы памалу ўжо ўсе пачынаюць разважаць. У нас з'яўляюцца грошы, але што з імі рабіць, які выкарыстоўваць, каб не атрымалася так, што ў старасці мы проста адзідем у лепшы свет багацейшымі — усюго толькі.

Вось менавіта гэту тэму і закранае сучасная драматургія. Але я хацеў бы таксама сказаць пра тэмы, якімі занятыя рэжысёры старэйшага пакалення. Напрыклад, Люпа не так даўно паставіў спектакль па п'есе Томаса Бернхарда «Ліквідцыя». Гэта апавед пра чалавека пасляваеннага лёсу. Гаворка не пра фашызм, а пра тое, у якой ступені мы здатныя ўспрымаць сябе крытычна, убачыць, так бы мовіць, бярвяно ў сваім воку.

— Ці падтрымлівае дзяржава нацыянальны тэатр, увогуле, як ён цяпер фінансуецца?

— Фінансаванне ажыццяўляецца трыма шляхамі. Два тэатры — «Нарадовы тэатр» і Стары тэатр у Варшаве, які таксама мае статус нарадовага, г.зн. нацыянальнага — фінансуюцца дзяржавай. Ёсць вялікая група тэатраў, якія фінансуюцца з мясцовага бюджэту, напрыклад, ваяводскага. Дырэктары тэатраў у такіх выпадках залежаць толькі ад мясцовага кіравання. Жыхары Познані, да прыкладу, самі вырашаюць, падабаецца ім тэатр ці не. Калі яны незадаволены, дык могуць зваліць дырэктара, абвясціць конкурс на абранне нова-

адбору на спецыяльным кастынгу сярод маладых тэатральных актэраў). У блакітным небе над драўлянымі сценамі махае крыламі смяротны вораг высакароднага ідальга — той самы млын, увасабленне злых сіл. Мастак па касцюмах, таксама масквіч Віктар Сеўрукоў, напэўна, улічыўшы, што Дон Кіхоту будзе цяжкавата танцаваць і скакаць нават у муляжных даспехах, прыдумаў для герояў простыя і разам з тым адметныя касцюмы з натуральнага льну, скуры, ваўняных нітак. Такому "натуральнаму" касцюму вельмі пасуе таксама "натуральная", жывая музыка ў выкананні духавога квартэта. Пры размове аб паста-новачнай камандзе, якая працавала над спектаклем, нельга таксама не ўзгадаць, што ў ёй былі задзейнічаны такія знаныя прафесіяналы, як балетмайстар Марына Дударова, хормайстар Аляксандра Сандлер. Вынік іх працы — зладжаныя, арыгінальныя танцавальныя нумары і прыстойны для драмы вакал.

Юлія ПАЛАЧАНІНА

НА ЗДЫМКУ: сцена са спектакля.

Фота К. ДРОБАВА

га кіраўніка. Існуе таксама трэцяя група тэатраў: галоўным чынам, гэта студэнцкія калектывы, калектывы «офф», якія атрымліваюць грошы з розных фондаў, але не на заробак, а на канкрэтныя праекты.

— Я ведаю, што ў Польшчы выходзіць часопіс "Дыялог", які штомесяц друкуе на сваіх старонках хаця б адну польскую п'есу!

— Гэта так, але шмат якія тэатры арганізуюць самастойнае чытанне драматургіі. Некаторыя тэатры выдаюць брашуркі для ўсіх тых, хто цікавіцца тэатральным мастацтвам. Апроч таго, у Варшаве і Кракаве працуюць два-тры выдавецтвы, якія выпускаюць сучасную літаратуру, у тым ліку і сучасную драматургію. Але гэта не тая галіна, дзе выдаўцы могуць добра зарабіць, таму яны і самі часцяком звяртаюцца па падтрымку да розных фондаў.

— Які, на вашу думку, стан беларуска-польскіх тэатральных стасункаў сёння!

— Мяркую, міністры і паслы не заўсёды патрэбныя для таго, каб сустракаліся людзі тэатра. Дастаткова, каб хто-небудзь з польскіх крытыкаў ці рэжысёраў заўважыў штосьці цікавае ў Мінску і прыехаў сюды. Пажадана, каб дырэктары мінскіх тэатраў і мінскія рэжысёры не чакалі, пакуль міністэрства наладзіць якісьці семінар ці сустрэчу, а самі дасылалі лісты на польскія тэатры і падумалі пра магчымыя ўзаемаабмену, паслалі некалькі самых лепшых, на іх думку, беларускіх тэкстаў, каб польскі бок зрабіў тое самае ў адказ. Гэта яшчэ не гарантыя таго, што нашы тэксты спадабаюцца тут, а вашы там, але гэта ўжо добрая нагода для сустрэч накітават сённяшняй. Я часта наведваю міжнародны фестываль "Кантакт" у Торуні — гэта адзін з самых прэстыжных польскіх фестываляў. Ён быў арганізаваны ў 1990 годзе менавіта з мэтай наладзіць глабальны кантакт з беларусамі, украінцамі, літоўцамі, з тымі рэгіёнамі Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, з якімі раней мы мелі толькі афіцыйныя кантакты і не ведалі, чым рэгіёны адрозніваюцца ад аднаго. Два ці тры гады таму я на фестывалі заўважыў гасцей з Беларусі, але гэта былі не артысты, не рэжысёры, а чыноўнікі з міністэрства. Можна, праз гэта і ёсць нейкая вялікая карысць для беларускага тэатра, але, відаць, было б цікавей, калі б на такі фестываль прыехалі маладыя беларускія артысты!

Гутарыла Марыя РУДОВІЧ

НА ЗДЫМКАХ: Марэк РАДЗІВОН; сцена са спектакля "Тэндэр".

ФОТА К. ДРОБАВА

ГАСЦЁЎНЯ

Юлія ДЗЯТКО,
Канстанцін КУЗНЯЦОЎ:

На рахунку гэтай цудоўнай балетнай пары ўжо дванаццаць удалых выступленняў на міжнародных конкурсах. Яны былі першымі танцоўшчыкамі Беларускага дзяржаўнага музычнага тэатра, якіх запрасілі выступаць у спектаклях Нацыянальнага акадэмічнага тэатра балета. Іх тэхніка захапляе, а вобразы — зачароўваюць. Прыгожыя і маладыя Юлія ДЗЯТКО ды Канстанцін КУЗНЯЦОЎ — госці "ЛіМа".

— Ці даўно вы пазнаёміліся?

ЮЛІЯ. Гэта доўгая гісторыя. У 1984 годзе мы абое паступілі ў харэаграфічнае вучылішча. Але, канечне, тады наватне здагадваліся, што будзем танцаваць разам, што станем мужамі жонкай.

— Юлія, чаму менавіта балет?

Ю. Да гэтага я сем гадоў займалася фігурным катаннем. І мая настаўніца харэаграфіі прапанавала пайсці ў балет. Да таго ж, у мяне бабуля з дзядулем працавалі ў оперным тэатры, я пастаянна бывала на спектаклях, і асабліва мне падабаўся балет.

— Цяжка было паступіць у харэаграфічнае вучылішча?

КАНСТАНЦІН. Так, на той час быў дастаткова вялікі конкурс — 12 чалавек на месца. Набралі 18 дзяцей: палову хлопцаў, палову — дзяўчат. Цяпер вучылішча зрабілася каледжам, і педагогі вымушаны павялічваць набор. Але ж харэаграфія — справа індывідуальная, трэба ўдзяляць увагу кожнаму вучню. І, на жаль, не заўсёды іх колькасць пераходзіць у якасць.

— Вы — вельмі прыгожая пара...

Ю. Калі нас пачалі ставіць разам у дуэтных танцах, мы прыгледзеліся адно да аднаго больш уважліва... І на адной навагодняй вечарыне прызналіся ў каханні. А ўвогуле, наш клас быў вельмі дружны, мы не разбігаліся пасля заняткаў, а кудысьці разам ішлі: у кіно, на дыскатэку...

— Дарэчы, як класічныя танцоўшчыкі ставяцца да дыскатэкі?

Ю. Я — вельмі люблю. Танцую з задавальненнем.

К. А я з цяжкасцю перанашу сучасную музыку. Хаця пад добрую песню мне танцаваць падабаецца. Аднойчы ў Варшаве мы з двума калегамі пайшлі на дыскатэку. У выніку атрымалася так, што танцавалі толькі мы чацвёрка, а астатнія проста на нас глядзелі.

— Як складаецца працоўны дзень артыста балета?

Ю. Ён у нас, канечне ж, ненармаваны. Працуем толькі, колькі трэба. А 10-й гадзіне раніцы пачынаецца ўрок, дзе мы выконваем набор абавязковых фізічных практыкаванняў, гэта штодзёны трэнінг. Праз гадзіну пачынаюцца рэпетыцыі. Калі прыязджае Раду Паклітару (гэта малады таленавіты харэограф з Малдова, вучань Валерыяна Елізар'ева), рэпетыруем амаль цэлы дзень. Вечарам — спектакль.

Стамляемся, вядома, але гэта стомленасць прыемная.

К. Бывае, наадвэрот, пасядзіш, не танцуючы, два тыдні — і пачынаеш рыпець, як стары эдлік: і тут і тэатр, і тамколе... Таму што наш арганізм настроены на напружкі. Вядома нават, што артысту балета нельга рэзка

«НАМ ЗАЎСЁДЫ ЦІКАВА РАЗАМ»

кідаць танцаваць. І нават калі ты трохкі заварэў, лепш прыйдзі, пазаймайся — і ўсе пройдзе!

— Ці прытрымліваецеся вы дыеты?

Ю. Калі многа працуеш, яна непатрэбная. Хіба што пасля петняга адпачынку можна ёсці трохкі менш — не абмяжоўвацца, бо ні ў чым, але ёсці патрошку.

— Можна, ёсць у вас нейкія сямейныя традыцыі?

К. У нас ёсць добрая сямейная традыцыя: хадзіць разам на працу.

Ю. Проста усё наша асабістае жыццё завязана на працы. Нават дома за вячэрай мы гаворым пра рэпетыцыі і спектаклі.

К. Юлія добра гатуе, я... добра ем!

Ю. Мы ўсё робім разам — нават прыбіраем удаваі.

К. Снеданне гатую я, бо прывык уставаць рана, а вячэра — гэта Юліна прэрагатыва.

— Калі вы сварыцеся, хто першы саступае?

К. Саступаю я.

Ю. Бо, напэўна, я больш наравістая.

К. Мы ўвогуле паводле гараскопа несумяшчальныя: я — Рақ, Юлія — Авен. Ды і натурны ў нас розныя. Я — песіміст, Юлія — аптымістка. Але гэта зусім не страшна. Мы прывыклі да сваёй асабістай манеры зносінаў — напэўна, звычайна. Любім адно аднаго "падкалоць". Нам заўсёды цікава разам.

— Як вы змагаецеся з дэпрэсіяй?

Ю. З дапамогай працы. Дэпрэсія з'яўляецца тады, калі работы няма.

К. Бывае, прыездзеш з гастроляў ці з конкурсу — і крылы за спіной. "Давайце мы будзем працаваць!" А гэта нікому больш не трэба. Вось тады пачынаецца дэпрэсія. Але наш галоўны балетмайстар Ніна Мікалаеўна Дзьячэнка не дае нам расслабляцца. І ў многім дзякуючы ёй, наша трупка існуе. На харэаграфічныя спектаклі нашага тэатра глядзчы ходзяць з задавальненнем, нават не горш, чым у Нацыянальнага тэатра балета. У нашым рэпертуары ёсць 10 паўнаартасных спектакляў, ды і канцэрты мы можам пастаянна рабіць новыя. Мы рэгулярна ездзім на гастролі за мяжу — а гэта вельмі добры паказчык. У нас унікальная трупка! На жаль, гэта разумеючы ўсе. Канешне, у любы момант можна перайсці ў іншую трупку, аднак мы аддалі гэтай тэатру 10 гадоў і жадаем працаваць тут. Але ў добрых умовах.

— Сёлета вы паступілі ў Беларускае акадэмію музыкі на курс Елізар'ева. Чыя гэта была ідэя?

Ю. Мая. Шкада толькі, што ў гэтым годзе не набылі балетмайстраў — я б паспрабавала.

— Канстанцін, а што сімвалізуе чатыры вашыя завушніцы?

К. Аднойчы мне захацелася радыкальна змяніць імідж, але артыст балета не можа пафарбаваць валасы ў яркі колер ці зрабіць экстравагантную прычоску. Таму я прабіў сабе вушы. Спачатку думалі: колькі конкурсаў, столькі завушніц... На чатырох спыніліся. Хачу павесіць яшчэ адну, але ж гэта цэлы рытуал, трэба настроіцца.

Ю. Мужчынам здаўна было ўласціва насіць завушніцы. Прыгадайце гістарычныя фільмы ці карціны. Прычым, раней мужчыны завушніцы былі больш экстравагантныя.

— Ці не раскажаце пра які-небудзь смешны выпадак, што здарыўся з вамі на сцэне?

Ю. Гэта было на спектаклі "Шахерарада" ў эпізодзе, калі Джын павінен праляцець над сцэнай з адной купісы ў другую, канечне ж, з дапамогай рабочых сцэны. Аднойчы для спектакля, які быў напярэдадні, пасярэдзіне сцэны наверх павесілі нейкую заглушку, а перад нашым спектаклем не знялі. Таму Джын, калі ляцеў над сцэнай, зачэпіўся за гэтую заглушку, павіс пасярэдзіне і стаў пагойдвацца. Раптам рабочы сцэны пачаў апускаць яго ўніз... А там Косця круціць гран-піруэт! Джына апусцілі амаль што яму на галаву. А калі Джын пачаў адыходзіць за купісы, яго ізноў узнялі... Увогуле, смешныя выпадкі — не рэдкасць у актёрскай прафесіі.

Гутарыла Вольга НАВАЖЫЛОВА

НА ЗДЫМКУ: заўсёды разам — Юлія ДЗЯТКО ды Канстанцін КУЗНЯЦОЎ.

ФОТА В. СТРАЛКОЎСКАГА

ТВОРЧАСЦЬ+ТЭХНАЛОГІЯ

KALA У БЕЛАРУСІ
Сучаснае мастацтва
З калекцыяй мастацкага інстытута KALA

Інстытут KALA існуе амаль тры дзесяцігоддзі. Ён прадастаўляе прафесійныя ўмовы для працы амерыканскім і замежным мастакам, што працуюць у галіне тра-

Ёсць у Злучаных Штатах, у Каліфорніі горад Бэрклі. А ў горадзе Бэрклі — мастацкі інстытут KALA, павучыцца, папрактыкавацца ў якім лічаць за гонар мастакі-графікі ўсяго свету. З 1 па 26 лістапада, у нашым Нацыянальным мастацкім музеі працавала выстава пад назваю "KALA ў Беларусі".

дывіяннага эстампа (афорт, літаграфія), фатаграфіі, кніжнай аздобы, а цяпер яшчэ і ў галіне новых (лічбавых) тэхналогій. Не будзе памылкаю назваць KALA творчай лабараторыяй і інстытутам удасканальвання майстэрства. Само ж слова KALA — шматсэнсоўнае. Яно ёсць у мовах шэрагу народаў свету, і паўсюль азначае нешта прыемнае — мастацтва, неба, сонца, грошы і гэтак далей.

Ініцыятарам гэтай мастацкай акцыі стаў беларускі мастак Канстанцін Селіханаў, які ў 1999 годзе працаваў у KALA і здолеў зацікавіць кіраўніцтва інстытута і мастакоў ідэяй выставы ў Беларусі. У экспазіцыі прадстаўлена каля 50 твораў дваццаці сямі мастакоў са Злучаных Штатаў і шэрагу іншых краін. Гэта калейдаскоп нацыянальных менталітэтаў, творчых тэмпераментаў, мастацкіх тэхналогій, "традыцый" і "авангарда". Выстава, безумоўна пашырае нашы веды, удакладняе нашы ўяўленні аб Амерыцы, амерыканцах і аб тым, як амерыканцы разумеюць свабоду творчасці. Выстава зарыентавана найперш на мастакоў-прафесіяналаў і дасведчаных аматараў мастацтва. Для тых, каму цікава не толькі тое, што намалювана, але і тое, як намалювана.

Паслухаўшы размовы ў час вернісажу, магу зрабіць выснову, што ў прыгаданых катэгорыях глядачоў выстава насабрала мае поспех. Праўда, адназначнай ацэнкі твораў экспазіцыі няма. Адны кажуць, што нашым мастакам ёсць чаго тут павучыцца, іншыя прырачаюць — у нас і так школа графікі адна з лепшых у свеце, і мы добра абыходзімся і без гэтых тэхналагічных "наваротаў". А то, маўляў, набыў камп'ютэр — і ты ўжо мастак!.. Мяркую, ісціна недзе пасярэдзіне: толькі засвоеная школа дае права звацца прафесіянікам, а добраму прафесіяніку камп'ютэр не пашкодзіць.

Дарэчы, гэтая выстава не адзіны прыклад культурніцкага супрацоўніцтва Беларусі і Злучаных Штатаў. Дзякуючы падтрымцы Амбулады ЗША пабачыў свет каталог твораў Марка Шагала, створаны "амерыканскі куток" у Пушкінскай бібліятэцы Мінска, ладзіцца тыдзень амерыканскай культуры ў Маладзечне, у Нацыянальнай бібліятэцы створана лабараторыя для пераводу грамадзянскай і лічбавы фармат, ладзіліся выставы, гастролі, канцэрты.

П. ВАСІЛЕЎСкі

ГАСЦЯВАЛІ Ў ТУРАВЕ

Дарагі зямляча! Жывеш ты нялёгка, у паўсядзённых клопатах пра існаванне: капаеш бульбачку, якая не вельмі радуе сёлета ўраджаем, прыбіраеш з поля моркаўку, буракі, капусту, прыпасы на зіму гатуеш, няма калі дыхнуць, што й казачь.

І ўсё ж, калі-нікالی параіла б табе звярнуць увагу на аб'явы, якія час ад часу з'яўляюцца ў цэнтры нашага Турава, каб потым не пашкадаваць, што застаўся ў баку ад цікавай падзеі, якая адбылася ў родным куце.

Сведчаннем таму нядаўні прыезд у Тураў маладога мастака, пісьменніка Юрыя КУР'ЯНОВІЧА, паэтка-песенніцы Валянціны ПАЛІКАНІНАЙ, дарэчы, яны другі раз за кароткі прамежак часу наведалі Тураў, і паэта-барда Валерыя ПАЗНЯКЕВІЧА.

Святочная сустрэча з гэтымі людзьмі адбылася ў Тураўскім гарадскім доме культуры. Я думаю, каму пашчасціла прысутнічаць на сустрэчы — не пашкадаваў, бо хвіліны, праведзеныя побач з гэтымі людзьмі, былі сапраўдным святам душы, гаючымі лекамі для яе.

На пачатку вечарыны, якую адкрыла вядучая, наша тураўская прыгажуня Аксана Блоцкая, колькі слоў сказаў пра сваю ўлюбёнасць у Тураў Юрый Кур'яновіч. Валянціна Паліканіна, калі даведалася, што Юрый арганізуе паездку, вырашыла: "Абавязкова паеду. Там жа пры храме Усіх Святых чакаюць абздоленыя дзеці, а сярод іх маленькі Марцін, якога часта ўспамінала, бачыла ў снах". Прыехала не з пустымі рукамі, прывезла невялікую гуманітарную дапамогу для храма, а Тураву — вершы цікавыя і змястоўныя.

Змяняе Валянціну на сцэне паэт-бард Валерый Пазнякевіч. Шчаслівыя былі тыя хвіліны.

Напрыканцы вечарыны маленькія тураўчанкі, магчыма будучыя артысткі, Маша Клаўс, Даша Катлярчук, Яна Радзіёнава ўручылі гасцям кветкі, а народныя ансамблі "Ярок" і "Прыпяць" парадавалі гасцей цудоўным, вабным выступленнем.

Кацярына ПАПОВА,
настаўніца беларускай мовы
і літаратуры, г.п. Тураў

НА ЗДЫМКУ: вершы чытае Валянціна ПАЛІКАНІНА

ЛЁСЫ

Ягонае імя нічога не скажа беларускаму чытачу. Але ж я хачу вас пазнаёміць з ім. Гэта вельмі цікавая асоба. Амерыканец. Нарадзіўся ў Славеніі. Працуе ў Кліўлендзе (штат Агаё). Улюбёны ў Беларусь, якую... ніколі не бачыў!

Ягонае жыццё — шэраг небяспечных прыгод. Шчыры. Рамантычны. Ён належыць да тых людзей, якія рупяцца нешта зрабіць для другіх, і толькі тады радасць апануе іх душу. Ён належыць да тых людзей, якія ніколі не шкадавалі сябе. Ніколі не збіралі грошы для сваёй асабістай асалоды. "Будзьце, як дзеці" — сказаў Гасподзь. І ягоныя дзіцячыя вочы пакідаюць светлы след у сэрцах тых, хто калі-небудзь сустракаўся з ім. А вочы, кажучь, — адлюстраванне душы...

Адным словам, Марыя Кавсык заслугоўвае таго, каб расказаць пра яго больш падрабязна.

ЗНАЁМЦЕСЯ — МАРЫЯ КАВСЫК

Больш за 6 гадоў у ЗША працуе дабрачынны фонд "Этнічныя галасы Амерыкі".

За гэты час, дзякуючы гэтай арганізацыі пабывалі ў шматлікіх еўрапейскіх краінах і паправілі сваё здароўе больш за 5 тысяч беларускіх дзяцей. Дзякуючы гэтай арганізацыі атрымаў дарагое лячэнне беларускі хлопчык хворы на гемафілію.

Дзякуючы гэтай арганізацыі некалькі разоў пабывала ў ЗША вядомая ў Беларусі Сашанька Гушча, якая атрымала магчымасць лячыцца ў лепшым шпіталі Амерыкі і мела 34 аперацыі.

Дзякуючы гэтай арганізацыі хворыя беларускія дзеці знайшлі надзею на паліпшэнне здароўя...

Сёлета гэта арганізацыя стала спонсарам вядомай у Беларусі дзесяцігадовай "Міс свету" Сашанькі Шкурдоды.

Але вернемся да галоўнага. Пра старшыню арганізацыі "Этнічныя галасы Амерыкі" "ЛіМ" ужо пісаў.

Цяпер прыйшоў час пазнаёміць з чалавекам, які добраахвотна ўкладае свае сілы, здароўе, розум а, галоўнае, любоў у справу беларушчыны:

— Я люблю тое, што раблю і таму маю задавальненне ад сваёй працы. Мне хораша думаць, што нехта ў далёкай, але дарагой майму сэрцу Беларусі, у якой я ніколі не быў, адчувае плён маіх намаганняў. Я шчаслівы ад таго, што дзіцячы смех рассыпаецца па краіне, дзе я правёў сваё дзяцінства, у Славеніі, — ціха распавядае мне амерыканец Марыя Кавсык, і працягвае:

— Я меў шчасце нарадзіцца ў адной з найпрыгажэйшых краін свету. У Любляне. Паўстагоддзям назад. Пражыўшы там 17 гадоў, я развітаўся са сваімі бацькамі і крэўнымі і эміграваў у Італію. У Рым. Пражыў там адзін год і зразумеў, што работу я не знайду, а жыццёна дзяржаўныя падаткі сэрца мне не дазваляла. Я вымушаны быў выехаць куды-небудзь. ЗША прынялі мяне. Тут я знайшоў сябе. Спачатку працаваў на фабрыцы, потым пайшоў у марскі флот. Служыў на Атлантычным акіяне. Скончыўшы службу, вярнуўся ў Кліўленд і пачаў працаваць на радыё. Працаваў 17 гадоў. Гэта быў час

халоднай вайны. Гэта быў час даволі цяжкай для славянскіх краін.

Я запыталася ў спадара Марыя ці была ў яго магчымасць калі-небудзь вярнуцца дамоў ужо як у амерыканца.

— О, так, — сумна адказаў ён мне, — такая магчымасць у мяне была і... прыгоды былі даволі небяспечныя. У 1969 годзе мая хворая маці хацела пабачыць мяне. Мая сястрычка Станіслава пазваніла мне з Любляны і папрасіла прыехаць. Мама сказала, што адчувае, што хутка памрэ... Яразумеў, што калі я паеду, то буду арыштаваны, бо мае праграмы на радыё былі накіраваны супраць югаслаўскага ўрада, з палітыкай якога я і большасць маёй роднай Славеніі не пагаджаліся.

Але жаданне пабачыць маму перасіліла мой страх быць арыштаваным, і я вырашыў ехаць дамоў. Атрымаўшы візу, накупляў падарункаў маім родным і блізім і накіраваўся ў Славенію. Пры пашпартным кантролі, паліцэйскі ўважліва разглядаючы мой амерыканскі пашпарт, сказаў: "Ты больш ніколі не пабачыш яго!" Пасля некаторых непрыйменных прыгод, я вярнуўся ў ЗША.

У 1982 годзе памёр Броз Ціта, і ўсё змянілася. Людзі атрымалі магчымасць ездзіць за мяжу. І я рызыкнуў ізноў паехаць у краіну свайго дзяцінства. А, галоўнае, мне хацелася памаліцца над магілкай маці, пабачыць бацьку і сястру.

Калі я прыехаў дамоў, то нейкія камуністы прыйшлі да нас, каб папрасіць прабачэння. Прабачэнні я прыняў, але чамусьці ніколі не забыўся пра той жаль і боль, які засеў у маёй душы пасля таго, як мяне не пусцілі да паміраючай маці.

...Каб неяк перабіць сумныя думкі Марыя, я запыталася ў яго, чаму ён вырашыў дапамагчы менавіта беларускім дзецям. Што пачуць яго з Беларусі?

Ён адразу ж адказаў:
— Мы — славяне. Мы славянскія народы, нягледзячы якой мовай карыстаемся, якую рэлігію спавядаем. І калі мы, славяне, аб'яднаемся, мы будзем шмат мацнейшыя чымцяпер, але гэта шмат каму не падабаецца і нас працягваюць сварыць рознымі метадамі...

Што пачуць мяне з Беларусі? Аднойчы я пазнаёміўся са спадарыняй Ірэнай Калядой, амерыканкай беларускага паходжання. Вось яна і распавяла мне пра праблемы беларускіх чарнобыльскіх дзяцей і натхніла ўзяцца за працу. Яна вельмі адданая сваёй справе. Натхніла не толькі мяне аднаго, але й свайго мужа, сваіх сяброў і, нават... кітаецку Джуды Вонг, якая, наогул, нічога са славянамі агульнага не мае. Так што дзякуючы спадарыні Ірэне, наша шматнацыянальная арганізацыя працуе даволі плённа і мы маем неблагую магчымасць дапамагчы беларускім хворым дзецям. А мая краіна, Славенія, ляжыць на беразе Адрыятычнага мора і сам Бог паслаў

яе беларускім дзецям на аздаруленне. І я лічу, што маю права ганарыцца, што частка і майго намагання, маёй працы адгукнецца здароўем, добрым настроём незнаёмых, але такіх дарагіх майму славянскаму сэрцу беларускіх дзетак. Бо сказаў Гасподзь: "Усё тое, што вы робіце для гэтых малых, вы робіце дзеля Мяне". А я — каталік. І стараюся ісці па шляхах Госпада Ісуса Хрыста і таму беларускія дзеткі, дзеля якіх я і маю супрацоўнікі працуюць вось ужо 7 гадоў, з'яўляюцца і маімі дзецьмі, бо сваіх дзетак я пакуль што не маю, затое маю дарагую краіну Беларусь і спадзяюся яе калі-небудзь пабачыць не толькі ў сваіх снах, але і насамрэч.

Карыстаючыся магчымасцю хачу, пажадаць беларускім дзецям здароўя, а тым дзецям, якія купуюцца ў Адрыятычным моры ў Славеніі, панесці і маю краіну ў сваіх сэрцах так, як я нашу Беларусь у сваім сэрцы.

В. ВЯРБОЎСКАЯ,
карэспандэнт "ЛіМ" ў ЗША

ВЫДАННІ

«ТЭРМАПІЛЫ» ПРАЦЯГВАЮЦА...

Выйшаў у свет чарговы, шосты па ліку нумар літаратурна-мастацкага і беларусказнаўчага часопіса "Тэрмапілы" (грэц.: Гарачыя вароты), які выдае Беластоцкае літаратурнае аб'яднанне "Белавежа".

У свой час, прэзентуючы першы нумар новага выдання, яго заснавальнік і галоўны рэдактар Ян Чыквін пісаў: "Наш беларускі літаратурны рух у Польшчы набывае з гэтым выданнем новай магчымасці — найперш для публікацыі "даўжэйшых" жанраў прозы, эсэ, сцэнічных твораў, крытычных артыкулаў, рэцэнзій. Хочацца спадзявацца, што ад самага пачатку часопісу будзе ўласціва формула адкрытасці ў тым сэнсе, што ён стане месцам сустрэчы для ўсіх, хто хоча творча займацца беларускім прыгожым пісьменствам, беларускаю культураю і іх даследаваннем, як у нас, так і па-за межамі "Польшчы".

Гэта былі добрыя словы і словы, які кажучь, у час сказаныя. Наступныя нумары "Тэрмапілаў" паказалі, што перыёдык спраўджваецца паводле задумы яго заснавальніка. Пра гэта пераканаўча гаворыць і шосты нумар, надзвычай разнас-

тайны і насычаны як у тэматычных, так і ў жанравых адносінах. Адкрываецца ён новымі вершамі Анатоля Вярцінскага. Друкуюцца таксама вершы Галіны Дубянецкай і пераклад Ніны Мацяш паэмы "Зіма" знакамітага бельгійскага франкамоўнага паэта Франсуа Жакмэна. З прозы ўвазе чытача прапанаецца спознаена на паўвека публікацыя першай часткі аповесці пісьменніка-эмігранта Янкі Юхнаўца "Яно". Істотна дапаўняюць гэты раздзел псіхалагічнае эсэ Міхася Андрыасюка "Кіно "Плюзіон" і дакументальныя нататкі Янкі Жамойціна "Лёсы іх сышліся ў Спаску". Пад рубрыкай "Культура" змешчана (на польскай мове) даследаванне Валенты Пілата "Культурна-светліцкая дзейнасць у польска-беларускіх вёсках Віленшчыны ў міжваеннае дваццацігоддзе". Літаратурна-знаўчы рубрыку складаюць артыкулы: Арнольда Макміліна "Міхась Стральцоў — паэт у прозе і паэзіі", Алы Петрушкевіч "У перакулёным свеце" (новае прачытанне рамана Змітрака Бядулі "Дзед Крушынін") і Анатоля Раманчука "Душы нямёртывае імкненне (некалькі думак

пра паэзію Міхася Шаховіча)". Свае мемуары друкуюць Арсень Ліс "На разломе эпохі" (штрыхі да партрэта Максіма Танка), Алена Анішэўская "Трымаючы ў руках паходню" (згадкі пра Масея Сяднёва) і Тамара Лаўранчук "Успамінаючы Насцяўніка..." (тэкст і фотаілюстрацыі, прысвечаныя памяці Уладзіміра Калеснікі).

Прадстаўлены ў нумары і такія традыцыйныя для часопіса рубрыкі: як "Varia" і "Сярод кніг". У сваім эсэ "Рыцар Дажджу" Л. Сільнова піша пра паэзію Ю. Голуба. Я. Жамойцін дзеліцца сваім роздумам над старонкамі паэтычнай кнігі "Ускраек тысячагоддзя" Г. Тварановіч-Сяўрук. Аб паэтычным светасузіранні, ідэйных і духоўных пошуках Я. Чыквіна, у прыватнасці аб яго новым зборніку "Крэйдзевае кола" разважаюць у сваіх грунтоўных даследаваннях Л. Зарэмба ("Акрамя жыцця на свеце больш няма нічога") і Г. Тычка ("О, гэта боская формула жыцця"). Тут жа змешчана яшчэ і падборка рэцэнзій.

Уладзімір РАВІЧ

Вольга КУРТАНІЧ:

ХАЧУ ЛЮБАВАЦЦА ЛІЛЕЯМІ

— Працуючы шмат гадоў рэдактарам, прыйшоў да думкі, што не заўсёды на карысць справе, калі, скажам, літаратурны твор паэткі рэдагуе паэт. І наадварот... А як на вашу думку?

— Слушна. Не ведаю, як у свеце, а мы, беларускія пісьменнікі, яшчэ не навучыліся паважаць творчасць адзін аднаго. Гэта па-першае; па-другое: (тое, што вы і хочаце пачуць) жаночая і мужчынская псіхалогія абсалютна розныя. І я нават пагаджуся з тым, што хутчэй жанчына зразумее ўсе нюансы творчасці свайго калегі процілеглага полу, чым гэта зробіць мужчына. Пэўна, з-за таго, што ў апошніх больш амбіцый.

Хочаце пераканацца на простым прыкладзе? Не так даўно давала інтэрв'ю адной паважанай газеце. Але яно было б надрукавана раней, калі б не ўпартасць? зайздрасць? пыха? (што яшчэ?) аднаго журналіста-публіцыста і, між іншым, калегі-пісьменніка, назавем яго К., які сказаў: "У друк — толькі праз мой труп. Такіх разумных пісьменніц-жанчын не бывае. І наогул, на Беларусі толькі адзін пісьменнік і публіцыст — гэта я." Давялося схакаць, покуль ён сядзе ў адпачынак... Якая павага можа ў мяне ўзнікнуць да гэтага пісьменніка, які мне падаваўся вельмі шчырым і добраазначлівым у сваіх газетных артыкулах?

— Наша гутарка, як бачыш, скіравалася да дзіўнаватага аспекта літаратурнага жыцця. Нярэдка літаратар у сваіх творах выглядае адным, а ў жыцці — зусім іншым. Ведаю, менавіта з-за гэтага некаторыя з маладых ды здольных, аднойчы "апёкшыся", пераставалі зазіраць у рэдакцыю да і наогул, пісаць...

— Думаю, вы самі азначылі ўсе аспекты: лепш чытаць творы і не цікавіцца асабістым жыццём творцаў. А калі "апёкшыся", нехта перастае пісаць, значыць і таленту там ніякага не было, — так, памкненні.

— Давяраеш думкам сваіх сяброў-калег, калі яны даюць ацэнку тваім творам?

— Яны не вешчуны, да таго ж я не магу дазволіць сабе такую раскошу: знаходзіцца ўвесь час у патаемных думках хто і ў чым мае рацыю. Удзячна лёсу, што на пачатку творчага шляху ў мяне былі выдатны і жорсткі крытык. Што яшчэ? Магу быць удзячна таленавітам рэдактару.

— Усе ведаюць цябе як беларускамоўнага літаратара, і раптам — выходзіць кніга арыгінальнай паэзіі на рускай мове "В блистании строк..."

— Гэтая кніга нарадзілася пасля смерці маёй сяброўкі Любові Шлег, якая пісала па-руску выдатныя вершы. З кнігай звязана містычная гісторыя. Але нічога не буду тлумачыць. Пасля яе з'яўлення мае сябры казалі: у табе працнулася генная памяць, таму што зроблена яна на высокім літаратурным узроўні, выдатнай рускай мовай. Можна й так; я ж нарадзілася на Урале і беларускіх каранёў не маю.

Але... Калі мае калегі пачалі мяне дакараць за гэты зборнік, прыйшло новае разуменне: Беларусь можна любіць на двох мовах; так склаліся абставіны. Больш за ўсё мяне здзіўляе тое, што калі літаратары, да прыкладу, згадваюць Дастаеўскага, які пісаў па-руску, дык абавязкова падкрэсліваюць яго тутэйшае паходжанне. Мы можам назваць "беларускім пісьменнікам" курда, які нічога па-беларуску не напісаў і друкуецца толькі ў перакладах (гэта не абраза, я не маю права адмаўляць чалавеку ў таленце), але ж здарыцца адмаўляему прыналежнасці да айчынай літаратуры тым, хто таленавіта піша па-руску. У гэтым плане музыкам і мастакам значна прасцей, ніхто не скажа, што ты не беларускі кампазітар, таму што ствараеш (польскія, рускія, украінскія...) творы. Пытанне пра нацыянальную літаратуру ўжо ляжыць значна глыбей моўнай прасторы. І ў гэтым ёсца парадокс, але парадокс, прыналежны толькі да нашай, асобна ўзятай дзяржавы.

— Зараз шмат спрачаюцца, маўляў, беларуская літаратура — якая, якога ўзроўню, для каго...

— Няхай спрачаюцца. Што тычыцца мяне, дык упэўнена. Не трэба пісаць для "агульнай і без свайго аблічча масы". Чытач гэтага не прабае. Твор павінен валодаць уласцівацю быць чытаным ва ўсе часы...

— Ці могуць нашы пісьменнікі быць запатрабаванымі ў нашым часе?

— Адкажу ў рамках літаратурнага працэсу. Калі яны будуць самі (!) здольныя сілкаваць знікаючы цікаўнасць да жыцця. А яшчэ: калі здоліць перамагчы страх за будучыню. (Кажу гэта і для сябе самой.) Дадам, што, на жаль, часцей за ўсё мы становімся відучымі ўжо пасля адыходу творцы і тады робіцца аб'явавым: працаваў ён у апошнія гады, ствараў творы ці не. Проста ягоная асоба бачыцца ўжо ў іншым свеце, праз іншыя параметры і мы аддаем павагу таленту.

— Як я заўважыў па тваіх творах, ты часта пішаш ад першай асобы.

— Слушна, можаце нават сказаць, што ў гэтым ёсць нейкі мазахізм (жартую). Так, мне ўдаецца шчыльна пераплесці асабісты вопыт і прыдумане, каб цяжка

было ад-розніць: дзе праўда, дзе выдумка. Мне ўдаецца лепш перадаць псіхалагічны партрэт гераніі, калі пішу ад першай асобы; нават калі гэтая геранія не мае да мяне ніякага дачынення. І тут я дзейнічаю, як акторка, толькі мая сцэна — белы аркуш паперы. Па шчырасці, не хачу, каб маю творчасць называлі спавядальнай.

— А зараз, мабыць, самае традыцыйнае і разам з тым, ці не правакацыйнае пытанне: мастацтва павінна стварацца для мастацтва або...

— Выдатная тэма для разваг. Да прыкладу, вялікі Лорка быў упэўнены, што ідэя мастацтва для мастацтва — бесчалавечная. Наш час поўны трагедыяў, — лічыў ён, — і таму творца павінен быць побач з народамі, які загрыз у брудзе, каб смяцца і плакаць разам з ім. Карацей, даволі захапляцца лілеямі, трэба дапамагаць народу шукаць гэтыя лілеі... Цікавая думка? Дык вось, мне б хацелася зрабіць наадварот: захапляцца, любівацца чароўнымі лілеямі. І каб ніхто гэтаму працэсу не перашкаджаў! А ўжо хто хоча — хай далучаецца.

— Асабістае жыццё выносіш на публіку?

— Засведчу, што я вельмі шчаслівы чалавек. Але той, хто скажа: "я зраблю гэта для вас", — мае шанец стаць абраннікам майго сэрца.

Пытанні задаваў Уладзімір САЛАМАХА

13-га снежня ў Чырвоным касцёле ў 19.00 адбудзецца мая творчая вечарына. У ёй прымаюць удзел: ансамбль "Харошкі" і актрыса Алена Дуброўская. Запрашаю ўсіх жадаючых.

Вольга КУРТАНІЧ

НА ЗЯМЛІ КОЛАСА

Нягледзячы на тое, што сёлета Стаўбцоўшчына шырока адзначыла 120-годдзе з дня нараджэння свайго знакамітага земляка рэспубліканскім святам паэзіі загадзя, у адзін з цёплых восеньскіх дзён, сапраўныя прыхільнікі ягонай творчасці не сталі парушаць даўнюю традыцыю і напярэдадні юбілейнай даты зноў сабраліся ў родным куце пісьменніка на 18-я па ліку "Каласавіны".

Паэты і пісьменнікі, супрацоўнікі дзяржаўных музеяў краіны свайго "шлях да Коласа" распачалі з невялікай вёскі Ручын, што непадалёк ад Рубяжэвіч. Менавіта адсюль паходзіць і Купалаў радавод: у Ручыне (раней гэта вёска называлася Няшота) нарадзілася яго маці, на пачатку мінулага стагоддзя тут у сваіх родзічаў гасцяваў і сам паэт.

Пасля Ручына і Рубяжэвічаў маршрут каласавінаў пралёг у Акіначыцы, дзе госці наведвалі былую леснічоўку, у сценах якой 120 гадоў назад з'явіўся на свет будучы народны паэт Беларусі Якуб Колас.

Галоўная ж дэя Коласаўскага літаратурнага свята адбылася ў вёсцы Мікалаеўшчына. Ля ўстаноўленага побач з будынкам мясцовага сельсавета помніка паэту сабраліся многія вясцоўцы, вучні Мікалаеўшчынскай сярэдняй школы, якая носіць імя песняра, прадстаўнікі раённага ўлад. Спецыяльна прыехалі суды, каб далучыцца да свята, і школьнікі з Шашкоўскай СШ Стаўбцоўскага раёна, а таксама іх ровеснікі з Уздзеншчыны і Смалявіччыны, горада Бяроза Брэсцкай вобласці. Слова пра свайго знакамітага земляка гаварылі намеснік старшыні Стаўбцоўскага райвыканкама Наталля Лапко і загадчык аддзела культуры Анатоль Грэкаў, а таксама іншыя ўраджэнцы стаўбцоўскай зямлі — дырэктар Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаіда Камароўская, пісьменнікі Алесь Рыбак і Алесь Гара, артыст тэатра імя Якуба Коласа Валянцін Салаўёў, паэт Алесь Камароўскі... А на заканчэнне ўсіх, хто пажадаў далучыцца да свята "Каласавін" у Мікалаеўшчыне, прывітаў меладычнымі песнямі мясцовы народны фальклорны калектыў "Коласавы землякі".

Сяргей ГАЛОЎКА

ТЭАТР «ЗЬНІЧ» НА ЛЕПЕЛЬШЧЫНЕ

Паспяхова прайшлі нядаўна гастролі паэтычнага тэатра аднаго акцёра "Зьніч" (мастацкі кіраўнік і выканаўца Галіна Дзягілева) на Лепельшчыне. Лепель, Заслонава, Бароўка, Камень, Баброва — такі быў іх маршрут. Паколькі гастролі прывячаліся 120-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, то ў залах дамоў культуры і школьных памяшканняў гучалі найперш творы класікаў — урыўкі з монаспектакляў "Сны аб Беларусі" і "Дарога ў Вільню" (прэм'ера паводле "Новай зямлі" Якуба Коласа). У спектаклях-сусрэчах браў удзел Анатоль Вярцінскі, які распавядаў сваім землякам пра жыццёвы шлях і духоўнае значэнне для народа Купалы і Коласа, пра сучасную беларускую літаратуру, а таксама пра гісторыю стварэння і творчыя набыткі тэатра "Зьніч".

Не былі абмінутыя і маленькія лепельчане. Для іх акцёр Вячаслаў Шакаліда ладзіў цікавае, вясёлае відовішча — лячельны спектакль "Дзівосныя авантуры панюў Кубліцкага і Заблоцкага" па п'есе П. Васючэні і С. Кавалёва.

Поспеху гастролі спрыяла арганізацыйная і маральная дапамога з боку намесніка старшыні гарсавета В. Закрэўскай, дырэктара РДК Т. Харкевіч, кіраўніка літаратурна-музычнага клуба "Выток" В. Казакавай, намесніка дырэктара Баброўскай сярэдняй школы, пачынаючай паэтэсы Н. Мароз, паэтэсы і журналісткі Л. Барадзейкі, евангельскага пастара, даследчыка творчасці Васіля Цяпінскага Г. Салаўёва і інш. За што калектыў тэатра выказвае ім вялікую падзяку.

Марына СЛАВА, галоўны адміністратар тэатра "Зьніч"

А ПЕСНІ... ЗАСТААНУЦЦА?

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Той непаўторны (бо адзіны, першы ды апошні) сеанс кінатэатра "Масква" наладзіў з нагоды юбілею двух беларускіх класікаў, да ўсяго — нездарма песнярамі завуцца! — выдатных песенных паэтаў.

Кампазітар Эдуард ЗАРЫЦКІ

Многія вершы Янкі Купалы ды Якуба Коласа гучаць музыкай, пачуўшы якую, злучалі яе з нотнымі радкамі, пераставалі ў спеўных інтанацыях кампазітары ўсіх пакаленняў. Класічная беларуская паэзія набыла новае жыццё ў оперных арыях, кантатах і хорах, вакальных цыклах, лірычных песнях, жартоўных эстрадных шлягерах. Такіх разнажанравых вакальна-паэтычных твораў, усялякіх і добрых, багата напісана. Можна ўявіць, які пакутлівы і строгі адбор правялі стваральнікі новай праграмы Дзяржаўнага канцэртнага аркестра на чале з М. Фінбергам. Атрымалася своеадметная анталогія — "Песняй мой дух маладзіцца", пра якую чытач "ЛіМа" ўжо інфармаваны.

У яе 1-м аддзяленні (і на самым пачатку 2-га) былі лепшыя песні І. Лучанка, У. Мулявіна, І. Паліводы, Р. Пукста ды інш. Знаёмыя, любімыя, абноўленыя сучаснымі аранжыроўкамі, свежымі галасамі. Тут і лірычны зварот да роднай старонкі: "Пакажыся свету!" І замілаванне дзяўчынай, якую "не змалюеш, не спішаш прамом". І каларытная замалеўка з "кепскага жыцця", у якім "калі хлеб ёсць, няма сала, хоць гарэлка дык даволі". Тут і падтрыманая публікай з першых фраз "Марыся", "Спадчына", "Мой родны кут"...

Прэм'ерай у прэм'еры сталася выкананне новага цыкла песень Э. Зарыцкага на вершы Якуба Коласа, чыёй паэзіі на сучаснай песеннай эстрадзе пашанцавала куды менш, чым Купалавай. Нібы другое нараджэнне зведалі ў той вечар Ко-

ласавыя строфы, апранутыя ў рытмы вальса, боса-новы, у карункі пазнавальных інтанацый сённяшняга гукавога асяроддзя. Асабліва ўразіў хрэстаматыйны верш "Люблю я прыволле", больш чым паўстагоддзя таму скарыстаны А. Багатыровым для сурова-стрыманай арыі Кузьміча з оперы "У пушчах Палесся", — ператварыўшыся ў жыццярэчасную дзівочую песеньку. А пачуўшы: "Белым снегам замятае" з імклівым прыпевам "Гэй, вы, коні...", зала з гэтым энтузіязмам падтрымала выканаўцаў, нібыта ўбачыла ў песні прэм'еру... будучага навагодняга шлягера! Ды толькі хто яе "раскруціць"?

Аркестр удзячны дырэкцыі кінатэатра "Масква" за магчымасць выступіць. А вось публіка, таксама ўдзячная, паспачувала музыкантам, якія прытуліліся са сваёй прэм'ерай у месцы, не прыдатным для такой імпрэзы. Статус юбілейнай праграмы, на падрыхтоўку якой былі вылучаны сродкі са Спецыяльнага фонду Прэзідэнта, кваліфікацыя яе стваральнікаў, узровень іх папулярнасці вымагалі адпаведнай канцэртнай залы (такія, нягледзячы на рамонт сталічнай філармоніі, у цэнтры горада ёсць).

"Такія вершы прападалі!" — як цяпер чую нейчы ўздых-замілаванне ад новых твораў Э. Зарыцкага, які раскрыў песенную прыроду многіх Коласавых радкоў. І дадаю наўздагон, з надзеяй: "Не прапалі б песні..."

С. БЕРАСЦЕНЬ
Фота К. ДРОБАВА

ДОЎНАР-ЗАПОЛЬСКАМУ — 135

Сёлета М. Доўнар-Запольскаму — беларускаму гісторыку, этнографу, фалькларысту, заснавальніку беларускай гістарычнай навуковай школы споўнілася 135 год. У філіяле літаратурнага музея М. Багдановіча "Беларуская хатка" 12 лістапада з гэтай нагоды адбылася сустрэча з навукоўцамі, якія займаюцца вывучэннем дзейнасці Доўнар-Запольскага.

Фалькларыст, літаратуразнаўца, краязнаўца, доктар філалагічных навук А. Ліс — акрэсліў ролю Доўнар-Запольскага ў станаўленні беларускай нацыянальнай навукі, яго шматгранную дзейнасць. Грунтоўным быў выступ выкладчыцы Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта В. Лебедзевай. Вялікую цікавасць у прысутных на вечарыне выклікала паведамленне гісторыка і літаратуразнаўца В. Скалабана пра тое, што ў выдавецтве "Беларусь" рыхтуецца да друку "Гісторыя Беларусі" Доўнар-Запольскага. Над выданнем працавалі супрацоўнікі Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта і Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь. Падрэдакцыя пра ініцыятыву стварэння першага ўніверсітэта на Беларусі і мінскую інтэлігенцыю пачатку XX стагоддзя, якая гуртавалася вакол гэтай ідэі, раскажаў навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН РБ, вядучы супрацоўнік Нацыянальнага архіва РБ У. Ляхоўскі. Пра банкаўскую дзейнасць М. Доўнар-Запольскага прысутныя даведліся з выступлення старшага навуковага супрацоўніка Інстытута гісторыі НАН РБ А. Кіштымава.

І. ШАБУНЯ,
студэнтка Беларускага дзяржаўнага
педагагічнага ўніверсітэта

КНИГА ДУБОЎКІ

У серыі "Беларуская паэзія XX стагоддзя" выйшла доўгачаканая кніга Уладзіміра Дубоўкі, самабытнага майстра паэтычнага беларускага слова. У яе ўвайшлі вершы, якія раней друкаваліся ў зборніках "Строма" (1925), "Credo" (1926), "Наля" (1927) і ў іншых, у "Палескай рапсоды" (1961) і двухтомніку "Выбраных твораў" (1965). Увайшлі ў яе таксама два вершы, якія да гэтага былі апублікаваны толькі ў перыядыцы. Складальнікі кнігі — Дзмітрый Давідоўскі, аўтар лімаўскай публікацыі пра сваю знаходку аднаго з такіх вершаў у сярэдзіне 1990-х гг., і Зінаіда Пазняк. Апошняя ўклала да беларускамоўных чытачоў санеты Шэкспіра ў перакладзе Дубоўкі. Шкада толькі, што кнігу можна набываць пакуль толькі ў цэнтральных кнігарнях нашай сталіцы. Аформлена яна надвычай прыгожа, як і ўсе выданні гэтай серыі. На ёй змешчаны фрагмент карціны В. Цайры "На возеры Свір" з вялікім ружовым кустом шыпыны каля плоту. "О, Беларусь, мая шыпына..." — лірычны выгук, марка і бранд Дубоўкі, лагічная назва новага зборніка яго паэзіі.

Л. СІЛЬНОВА

СУСТРЭЧА У ГІМНАЗІІ

"Прынцэса з тусоўкі" — так называецца апавесць Яўгена Хвалей, якая выйшла ў серыі "Школьная бібліятэка" ў 2000 годзе ў выдавецтве "Беларуская энцыклапедыя". За гэтыя два гады, што прайшлі з часу выдання кнігі, аўтар атрымаў больш за 50 запрашэнняў на творчую сустрэчу з боку школ і дзіцячых бібліятэк рэспублікі.

І вось нядаўна адбылася чарговая сустрэча з аўтарам у гімназіі № 4 г. Мінска што ў мікрараёне "Кунцаўшчына". Я.Хвалей прыехаў не адзін, а з супрацоўнікам выдавецтва "Кніга" Л. Несцярковіч.

Школьнікі і настаўнікі не проста прыйшлі на сустрэчу з аўтарам, яны скрупулёзна падрыхтаваліся, прачытаўшы кнігу і вывучыўшы анкету-пытанне па апавесці, змешчаную ў часопісе "Бібліятэка прапаўне", заснавальнікам якога з'яўляецца Беларускае бібліятэчнае асацыяцыя і Цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк г. Мінска.

В. ВІЛЬТОЎСКІ

ЗГАДКІ

На працягу майго доўгага жыццёвага і творчага шляху лёс зводзіў мяне з многствам самых розных людзей. Адно проста сталася ў памяці — былі, ёсць — другія сталі дарагімі і блізкімі назаўжды — паўплывалі на жыццё і творчасць, — трэцім жа, думаю, і я, як чалавек і пісьменнік бескарысліва і шчыра дапамагаў, як мог, словам, усё маё жыццё, уся мая праца — з людзьмі і між людзей. І ў далёкія перадавенныя жыхавыя для майго пакалення гады, што выпалі на пару майго станаўлення, і ў трагічныя часы вайны, калі мы змагаліся з ворагам, і ў няпростую пару мірнага аднаўлення, ды і ў многімскладаную і супярэчную пару сённяшняю.

І хочацца мне, калі ўжо так, успомніць як некалі я і мае таварышы ішлі ў літаратуру. А дакладней, як вялі ў яе нас і старэйшыя пісьменнікі, і амаль нашы аднагодкі, тады ўжо вядомыя майстры нацыянальнага слова, кіраўніцтва даваеннага пісьменніцкага саюза.

А таксама, хочацца раскажаць маладым, якіх сёння ў СБП вельмі шмат, ды і ўсім, хто маладзейшы за маё пакаленне, якія былі ўзаемаадносінны між членамі (зараз сябрамі) нашай творчай арганізацыі. Бо сёння, на жаль, з гэтым у нас не ўсё годна...

Дык вось, у тыя далёкія 30-я гады, бліжэй да 40-х, сярод нас, будучых чле-

ходнай Беларусі ва Усходнюю. Тады гэта была вельмі актуальная тэма і мяне, "пісьменніка", які ўжо друкаваўся ў раённай газеце і ў "Чырвонай змене", кіраўнік школьнага драматычнага гуртка папрасіў напісаць п'есу па творы пісьменніка: Маўра любілі чытаць усё ў Беларусі, асабліва захапляліся яго творчасцю школьнікі.

І вось сам Кузьма Карлавіч прачытаў маю п'есу і прыслаў адказ. Цытую даслоўна:

"Паважаны Пятрусь Прыходзька!

Прачытаў я Вашу п'есу. Скажу шчыра, яна атрымалася ў Вас яшчэ вельмі слабай. У ёй пань гавораць такой мовай, якой, скажам, гавораць местачковыя сяляне. Трэба ж, каб кожны персанаж у творы меў свае асаблівасці — сацыяльныя і індывідуальныя.

Чытайце больш мастацкай літаратуры, асабліва сучаснай беларускай.

Гэта дапаможа Вам і ў творчасці і наогул у вашым жыцці.

Са шчырым прывітаннем Кузьма Чорны."

Вось так выдатны майстар роднага слова вучыў юнага студэнта, як трэба ставіцца да творчай працы, да выбару свайго жыццёвага шляху.

Дом пісьменніка ў Мінску ў даваенныя гады быў сапраўды родным домам для ўсёй тагачаснай літаратурнай моладзі.

ўсё, што мы хацелі ад яго пачуць, і ў творчасці і ў жыцці.

Але, усё гэта было ў нашым пісьменніцкім саюзе ў няпростыя, па сутнасці трагічныя часы, нашай гісторыі. У час, калі паўсюль ішлі рэпрэсіі. Яны, вядома ж, не мінулі і пісьменніцкай арганізацыі. Мы не ведалі за што арыштоўвалі і садзілі ў турмы беларускіх пісьменнікаў, якіх мы любілі, і творамі якіх мы зачыталіся. Гэта — Міхась Чарот, Платон Галавач, Андрэй Александровіч, Барыс Мікуліч, Сяргей Грахоўскі, Мікола Федаровіч, Алесь Звонак, Станіслаў Шушкевіч і многія іншыя, ні ў чым не павінныя людзі. Мы чулі пра ўсіх іх толькі два словы: "ворак народа", хоць не верылася ў гэта, шчыра кажу сёння. Але каму мы маглі выказаць сваё абурэнне, калі і бацькоў нашых, старэйшых братоў і сясцёр ні за што вывозілі на Салаўкі, у Сібір, саджалі ў асцярогі. І вось у такіх абставінах тым не менш узрасла новае літаратурнае пакаленне. Кожны з нас быў упэўнены, верыў у тое, што Беларусь ніколі не загіне, будзе жыць вечна як самастойная квітнеючая рэспубліка, са сваёй культурай, цудоўнай мовай, багатымі скарбамі літаратуры і мастацтва.

Не дарэмна, нібы ва унісон гэтым перакананням выйшла тады, у 1938 годзе ў Беларускім дзяржаўным выдавецтве

Пятро ПРЫХОДЗЬКА

ПОМНЮ ЎРОКІ КЛАСІКАЎ...

наў Саюза беларускіх пісьменнікаў было шмат студэнтаў тэхнікумаў, ВУУ. Зрэшты, так было заўсёды, так і зараз — у студэнцкім асяродку, тым больш на філфаку БДУ, педуниверсітэта імя М. Танка, абласных педуниверсітэтаў, мазырскага, іншых ВУУ творча здольнай моладзі нямапа. І, ведаю, выкладчыкі кафедр роднай мовы і літаратуры, могуць спрыяць яе творчаму росту. Дзякуй ім за гэта...

Але вярнуся ў сваю маладосць. Памяшканне інстытута журналістыкі знаходзілася на вуліцы Карла Маркса. Амаль побач з двухпавярховым драўляным домам, у якім размяшчаўся Саюз пісьменнікаў — на рагу Савецкай і Камсамольскай вуліц.

Сюды, у саюз, супрацоўнікі яго апарата, нас, студэнтаў запрашалі часта. На сустрэчы з вядомымі літаратарамі, на чытацкія канферэнцыі, што праводзіліся ў пісьменніцкай бібліятэцы, якая лічылася адной з лепшых у сталіцы, на іншыя творчыя мерапрыемствы. А таксама — на нарады маладых пісьменнікаў, на якія мы хадзілі, як на своеасаблівыя святы творчасці. Тут, у саюзе, мы, маладыя, абмяркоўвалі толькі што прачытаныя літаратурныя творы. Ды і мы самі, не чакаючы запрашэнняў, цягнуліся да пісьменніцкага саюза. Там у адным з кабінетаў працавалі літаратурнымі кансультантамі ўжо тады шырока вядомыя пісьменнікі Кузьма Чорны, Аркадзь Куляшоў, Анатоль Астрэйка, Эдзі Агняцтва. Ён так і называўся — кабінет маладога аўтара. Добра помню, як сюды прыходзілі са сваімі творамі студэнты Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горкага Анатоль Вялюгін, Мікола Аўрамчык, Уладзімір Кандрацэня, а з нашага інстытута — Аляксей Пысін, Аўр'ян Дзеружынскі і, безумоўна, я. Ніхто з нас маладых, не заставаўся без ўвагі знакамітых пісьменнікаў. Кожны з нас мог атрымаць вусную альбо пісьмовую літаратурную кансультацыю. Тут жа, у ДOME пісьменніка, знаходзілася рэдакцыя газеты "Літаратура і мастацтва". Амаль у кожным нумары змяшчаліся творы пачынаючых пісьменнікаў. Калі твор нельга было друкаваць, аўтар абавязкова атрымліваў п'есамовы адказ за подпісам або кансультантаў саюза альбо супрацоўнікаў рэдакцыі газет, часопісаў, у прыватнасці, вельмі папулярнага тады "Полымя рэвалюцыі".

Адночы і я атрымаў п'есамовы адказ ад Кузьмы Чорнага на сваю невялікую п'есу, якую напісаў яшчэ, калі вучыўся ў сямім класе. П'еса пісалася па "Аповесці будучых дзён" Янкі Маўра. У ёй раскажвалася пра хлопчыка, які прыехаў жыць з За-

Тут мы, будучыя пісьменнікі, праходзілі сваю літаратурную школу. Тут выдатныя майстры слова давалі нам незабыўныя ўрокі роднай мовы. А да ўсяго — прыклады зычлівых адносін між старэйшымі і маладзейшымі літаратарамі, наогул нават між людзьмі.

У гэтым доме па рашэнні праўлення СП БССР кожны год наладжваліся курсы-канферэнцыі маладых пісьменнікаў. На іх запрашаліся найбольш здольныя маладыя аўтары з усёй рэспублікі.

Летам 1939 года на гэтых курсах даваўся быць і мне разам з маімі землякамі Міколам Ткачовым, Эдуардам Валасевічам і Мікалаем Гарулёвым. З Гомельшчыны былі выкліканы Іван Мележ, Дзмітрый Кавалёў, іншыя пачынаючыя аўтары. А як жа праходзілі гэтыя курсы?

Перад намі з чытаннем сваіх твораў выступалі Кандрат Крапіва, Змітрок Бядуля, Міхась Клімковіч, Рыгор Мурашка, Пятрусь Броўка, Пятро Глебка і іншыя пісьменнікі. Яны таксама дзяліліся сваім літаратурным вопытам. Кандрат Крапіва, напрыклад, нам, пачаткоўцам, чытаў сваю толькі што напісаную камедыю "Хто смяецца апошнім" — яна тады рыхтавалася для пастаноўкі ў Першым Беларускаім драматычным тэатры ў Мінску. Тут, у гэтым ДOME, таксама нам чыталі лекцыі па гісторыі, літаратуры і мастацтве вучоныя з Акадэміі навук, прафесары, дацэнты БДУ, іншых вышэйшых навучальных устаноў сталіцы. Вядомы ўжо тады скульптар Заір Азгур вадзіў нас у сваю майстэрню, паказваў свае работы. Народная артыстка БССР Ларыса Пампееўна Александровіцкая прыходзіла да нас у Дом пісьменніка, раскажвала аб сваёй працы ў оперным тэатры, спявала свае любімыя песні.

І, відаць, самае галоўнае, што было на тых курсах-канферэнцыях, гэта зычлівае, шчырае абмеркаванне творчасці кожнага з нас. І мы, пачынаючыя творцы, абмяркоўвалі працу таварышаў. Помню, як Іван Мележ чытаў свае вершы, апавяданні (назвы забыліся), было прыемна ўсведамляць, як ён хораша пісаў возера, на хвалях якога калыхаліся беляя лілей, а да іх па блакітнай, празрыстай вадзе падплывала чароўная, але дзясучына-прыгажуня. Запомнілася яшчэ, як такі ж, як і мы малады Рыгор Бязозкін — ужо вядомы літаратурны крытык, чытаў нам лекцыю пра творчасць Уладзіміра Маякоўскага. Калі праходзіла тая нарада, Янка Купала быў у Ляўках і не змог прыехаць. А Якуб Колас па запрашэнні Міхаса Клімковіча прыехаў са свайго лецішча з-пад Пухавіч, яно было ў вёсцы Балачанка па-над Свіслаччу. Пясняр раскажваў нам пра

першая кніга паэзіі Пімена Панчанкі — настаўніка Кіраўскай сярэдняй школы, але ўжо вядомага паэта, на вокладцы якой яркімі літарамі было напісана — УПЭУНЕНАЦЬ. Мы ўсе перачыталі гэту кнігу, запаміналі вершы, у якіх "на полі ляжаць снапы, як рыжыя браты", "стаяла яблыня ля вёскі, як падарожнік між дарог". А ў адным з вершаў гучала споведзь тагачаснага маладога хлопца-патрыёта:

Я спакойны юнак, можа нават
крыху сарамлівы,
Не пакрыўджу і птушкі, бо знаю —
ёй хочацца жыць.
Але тых, хто жадае напасці на край
мой любімы,
Я сваімі рукамі без жалю гатоў
задушыць.

І вось пачалася Вялікая Айчынная вайна. Усе мы аказаліся на франтах альбо ў партызанскіх атрадах. Як пасля высветлілася, Анатоль Астрэйка нават выпусціў у варожым тыле ў падпольнай партызанскай друкарні кнігу вершаў "Слуцкі пояс", Антон Бялевіч у брыгадзе легендарнага Бацькі Міная напісаў пэзму "Мой майстар", якая потым была надрукавана ў часопісе "Новый мир", перакладзеная на рускую мову Дзмітрыем Осіным. А мы з Піменам Панчанкам, Аркадзем Куляшовым і іншымі беларускімі пісьменнікамі аказваецца, былі на адных франтах — Бранскім і Цэнтральным Беларускаім. Прымалі непасрэдна ўдзел у вызваленні роднай Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У 1944 годзе Пімена Панчанку, ваеннага карэспандэн-

та, лёс закінуў аж у Іран. Затым адтуль пасля вайны ён прывязе ў Мінск шмат новых вершаў, якія ў хуткім часе выйдуць асобнай кнігай пад назвай "Іранскі дзённік". Мне асабіста выпала шчасце прымаць непасрэдна ўдзел у вызваленні роднай Беларусі, Польшчы, Чэхаславакіі, дайсці да Берліна і да Прагі, якая была вызвалена войскамі нашага фронту пад камандаваннем маршала Конева пасля ўжо Дзевятага мая.

За гады рэпрэсіі і вайны, ледзь не знікла ўся беларуская пісьменніцкая арганізацыя. Як цяпер ведае кожны з нас, яна страціла дзесяткі пісьменнікаў. Іх імёны напісаны на памятным стэндзе, які сёння вісіць на сцяне ў фая Дом літаратара. Але ніхто і нішто, як гаворыцца, не забыта. Творы амаль усіх паэтаў, празаікаў, якія загінулі на вайне, у прыватнасці Міколы Сурначова, Аляксея Коршыка, Хвядоса Шынклера, Рыгора Мурашкі, іншых белых пасля выйшлі кнігі: дзяржава паклапацілася пра гэта. Усе мы зараз чытаем і перачытваем гэтыя кнігі. А што сталася з тымі маладымі пісьменнікамі, якім пашчасціла застацца жывымі і вярнуцца з вайны дадому?..

Ніколі не забуду, як я, вайсковы капітан, у поўнай форме ў канцы мая 1945 года прыехаў з Прагі ў Мінск. Горад быў разбураны поўнасцю, ляжаў у руінах. Але непадалёку ад Дома Урада, які ацалеў (хоць быў замініраваны немцамі перад іх адступленнем), захаваўся драўляны двухпавярховы дом. У ім знаходзіўся Саюз беларускіх пісьменнікаў. І вось тут у адзін з цёплых, сонечных дзён я зноў сустрэўся з Анатолем Вялюгіным, Іванам Грамовічам, Усеваладам Краўчанкам, іншымі баявымі сябрамі, якіх добра ведаў яшчэ з часоў студэнцкай маладосці.

Саюз беларускіх пісьменнікаў, у якім заставаліся лічаныя яго члены (здаецца, не больш сарака чалавек), зноў пачаў папаўняцца: былія франтавікі і партызаны вярталіся ў літаратуру. У першы год пасля вайны ў члены саюза былі прыняты Янка Брыль, Іван Мележ, Анатоль Вялюгін, Кастусь Кірзенка, Мікола Лупскаў, Іван Шамякін і многія іншыя; адны ўжо выдалі першыя кнігі, другія прывезлі творы, напісаныя ў акапах і ў партызанскіх зямлянках.

Дайшла чарга і да мяне. Я працаваў у вайскавай газеце Мінскай ваеннай акругі (тады яна так называлася) "За радзіму". Па спецыяльным выкліку халодным зімовым днём я прыйшоў у Дом Урада, у цокальным памяшканні якога знаходзіўся Саюз пісьменнікаў, на пасяджэнне яго праўлення.

—Ваша пытанне будзе другім па парадку, падрыхтуйцеся, — сказаў мне сакратар саюза Павел Кавалёў. — А пытанне гэта значыла — прыём у члены Саюза пісьменнікаў.

Прызнацца, я вельмі хвалюваўся, магчыма, больш чым перад атакай на фронце, калі быў палітруком роты. Ды дарэмна. Рэкамендацыю мне даў для ўступлення ў саюз (тады было дастаткова адной) Максім Танк. Ён жа быў і рэдактарам маёй першай кнігі вершаў "Голас сэрца", якая рыхтавалася да выдання ў Дзяржаўным выдавецтве. Добрую падтрымку аказаў мне і мой зямляк Аркадзь Куляшоў, якога я асабіста ведаў з гадоў свайго маленства.

І вось я падмаюся ва ўвесь рост у вялікім пакоі, у якім на пасяджэнні праўлення Саюза пісьменнікаў прысутнічаюць Якуб Колас, Янка Маўр, Міхась Лынькоў, Пятрусь Броўка, Пятро Глебка, Макар Паслядовіч, многія іншыя вядомыя ўсёй краіне пісьменнікі. Мне прасяць пачытаць што-небудзь са сваіх твораў. Ледзь стрымліваючы хваляванне, я пачынаю чытаць на памяці сваю франтавую паэму пра Героя Савецкага Саюза — аднапалчаніна Георгія Васільевіча Майсурадзе.

У атаку я няспынна
Паскараю кожны крок.
Прыдняпроўская даліна,
На зубах рыпіць пясок...

Раптам чую чыйсьці голас: "Хопіць чытаць. У мяне ў самога ажно заскрыпеў на зубах пясок. Ёсць прапанова — прыняць. Другой няма." Гэта, як потым я даведаўся, што так сказаў празаік Макар Паслядовіч.

Усе прысутныя аднагалосна прагаласавалі "за". Так я стаў членам Саюза пісьменнікаў. На гэтым жа пасяджэнні праўлення былі прыняты ў саюз Уладзімір Шахавец і Аляксей Есакоў. Мы, безумоўна, складалі адной кампаніяй і, як след, адзначылі гэта. З намі былі старшыня, сябры. Дабрыня і шчырасць у тагачасным саюзе запамнілася назаўжды.

ПАМЯЦЬ

ЯГО ВЯЛІКАСЦЬ ЧАЛАВЕК

да 90-годдзя паэта Аляксея РУСЕЦКАГА

Імя паэта Аляксея Русецкага стаіць у беларускай паэзіі як бы на водшыбе, у своеасаблівым адметным радзе. Сярод традыцыйнай плыні тагачаснай нашай літаратуры ён вызначаўся нефілагічнай тэматыкай ды інтэлектуальным стылем пісьма і мыслення. Па сённяшнім часе гэта ўжо як бы і не выклікае "падазрэння" на "із ряда вон выходящее", а ў пасляваеннай паэзіі мінулага стагоддзя тое было не столькі незвычайнай, як надзвычайнай з'явай...

Ветурач-бактэрыёлаг — і паэт! Ну ні ў якія вароты не лезе... Аднак жа так. Я памятаю яшчэ як, жывучы ў вёсцы, пацеў над нязвычайнай тады для мяне арыгінальнай вершаванай стылістыкай, чытаючы зборнік "Крокі сэрца", а пасля і ранейшыя кніжкі Аляксея Русецкага. Яго неардынарныя паэтычныя радкі абуджалі не толькі прыспаныя людскія эмоцыі і пачуцці, але і раскатурхвалі запраграмаваны партыяй чалавечы розум:

Я гэту яву сабе нанова
У смутны,
пакутлівы дзень адкрыў,
і косназрыкія болю словы
спякаліся ў даўкі нячутны крык.
І шстала поле маёй паперы,
і значыўся шлях

Аляксей РУСЕЦКІ

Бывае, часам, з даўняй даўнасці
дыхнуць вясновыя вятры
пары трывожнай закаханасці,
спякотнай, хмельнае пары.

Крынічна чыстай і зіхоткаю
красою зноўку вабіш ты
і той хвілінаю кароткаю
сустрэча блюзніцца заўжды.

Ты пройдзеш міма, нечаканая,
не затрымаю твой пагляд
у месцы часу, непазнаны я;
о, вечны, сумны маскаррад!..

1995

ВЫСЯЖАР

Таёмны родны Высяжар —
з далоню купка зоркаў сініх,
блішчай, як выкінуты жар,
на магілёўскім небасхіле.

Ягоны мерны рух не раз
сачыла юнае каханне,
на ганку вызначала час
аж да высокага святання.

Тады звінелі вечары
на пляцы ў зорнае надвор'е,
сязлі думкамі сябры
у свет з-пад сіняга сусор'я.

Праз колькі год, праз колькі ж год
уночы восеньскай бяссоннай
ягоны з бездани ўзыход
угледзеў з менскага балкона...

І памуцілася ўваччу,
сацьмеў нябёсны спадарожнік,
у цемры сцішанай адчуў,
што я цяпер — адзін з апошніх...

слупамі дат,
я убачыў, што час ідзе толькі
ўперад,
дарога ж можа ісці і назад.

"Усведамленне адказнасці за лёс планеты, любоў да роднай зямлі, экалагічныя і многія іншыя праблемы сучаснасці асэнсоўваюцца ў філасофскім роздуме паэта, дзе на першым плане — "Яго Вялікасць Чалавек", чалавек як "сын бязмужнай матэрыі", як частка прыроды, адзінакаявая праява пераемнасці жыццёвага вопыту ў непарыўным ланцугу людскіх пакаленняў" —

так вызначае даўгавечную аснову творчасці ПАЭТА Аляксея Русецкага крытык Любоў Гарэлік.

І гэта сапраўды так..

Спадзяюся, што малады чытач з цікавасцю прачытае тут, прапанаваныя нашаму тыднёвіку ягонай дачкой Ірынай, вершы з апошняга рукапісу паэта "На апошнім прыстанку", які быў падрыхтаваны ім незадоўга да смерці для выдавецтва "Мастацкая літаратура", і, мажліва, знойдзе ў дзевяностагадовым Аляксеі Русецкім блізкага сабе, па розуме і адчуваннях, сучасніка... А тыя, хто ведаў паэта асабіста, яшчэ раз ушануюць яго памяць у сваіх сэрцах...

ЛеГал

1940 год

Раскручваю наш доўгі шлях,
бы плёнкі стогодны скрутак,
відаць як набліжайся крах
ачмураных з маленства люта.

Відаць, нарэшце, хто глуміў
зямлі бацькоўскай заповіты
і што рабілася з людзьмі
у часе каламутным гэтым.

Але хто здатны прадрачы
хаду й клопаты краіны —
мо геній у проблісках начы
або вяшчун з цуццём птушыным?

Нягэўна ўсё... Мне ж — лёсу дар:
ужо на менскім небасхіле
свяціцца будзе Высяжар...
на поўдні ад мае магілы.

1998

БІЯЛАГІЗМЫ ЛЁСУ

Вапняк ейны цвёрды ў маіх касцях
І ейная соль у жылах;
Мяне да радзімай зямлі ў прасцяг
Цягнула нябачная сіла.
Мялоўка, Мелляўкоўка,

Белы Камень,
Бялінкавічы, Белая Дуброва...
З бялявымі ўрадзіўся валасамі
у гэтым краі — чыстым
і здаровым.

А колеры ўсе паглынае шэры,
зямля ля "зоны" змойкла,
пацямнала,
зыходзяць там цяпер пенсіянеры
у дол глыбокі ў арэале белым.

Зямля здалёк турбуе чалавека,
бярэ за сэрца настальгічным
болем,
зрушае процьму генаў і малекул
мацней чым стрэлку
компасную полюс...

Амаль спасціг загадку

ўсю Скарына,
чым любяць людзям свае сялібы
і птушкам "свая гэзды",
як звярыне
яры свае, "свая віры" ўсёй рыбе.

Вугор настырны з нарачанскай
хвалі
паўзе, плыве ў Амерыку, і бусел
ляціць з-за мора праз чужую далеч
зноў да гнязда свайго на Беларусі.

Яшчэ трымае свет сіне-зялёны
усё суладдзе, сонечную цэльнасць,
ды множацца атруты, "зоны",
войны,
і мроіцца мне мёртвая пустэляня.

1998

АПОШНІЯ РУЖЫ

Са смуткам настальгічным
па мінулым
мігіць у змроку памяці святлом
і тое, што калісьці прамільгнула
і што нязменна ў кроках
сэрца йшло.

Шляхі, прыстанкі зноў перад
вачыма,
як гэты свой, нарэшце, мірны дом;
усё, дзе з імем свеціцца жанчыны,
цяпер здаецца мне й было жыццём.

Спатканья, прымроеныя дзе ж вы,
адчутыя душою назаўжды,
прапраўнучкі цікаўнай, млай Евы
з абліччамі гарэзаў ці святых?

Над галавой даўно віюцца сцюжы,
мне ж хочацца напрыканцы гадоў
паднесці вам апошнія ўжо ружы
або пакласці на журботны дол.

1996

НА ХВАЛЯХ БЕЛАРУСКАГА РАДЫЁ

Слухачы, якія далучаюцца да літаратурных перадач Беларускага радыё, прызычыліся ўжо да раскладу асноўных праектаў, які ўсталяваўся з 1 лістапада. Таму, у асноўным, іх цікавіць тое, што пачуюць у аўтарскіх праграмах, "Жывым гукам", "Кароткіх гісторыях".

У аўторак, у 22.30 у праграме "Брама" Навум Гальпяровіч будзе разважаць аб уземаўплывах беларускай і іншых літаратур, аб беларускіх літаратарах, якія пішучы на розных мовах. Госьць праграмы — паэт, празаік, перакладчык **Ганад ЧАРКАЗЯН**.

З навінамі тэатральнага жыцця знаёміць праграма Святланы Шапімы "Авансцэна" ў гэты ж час у сераду, а ў чацвер Галіна Шаблінская ў праграме "Палітра" будзе разважаць на тэму "Зямное і быццёнае, рацыянальнае і пачуццёвае ў творчасці мастака". У гасцяў у "Палітры" будзе паэтка Галіна Булыка.

І завершыць цыкл аўтарскіх праграм у пятніцу Ірына Шаўлякова чарговым "Сентыментальным паляваннем".

Штодзень, акрамя выхадных, пасля паўночы — "Кароткія гісторыі" — творы айчынай і замежнай класікі.

Навіны літаратуры ў "Літаратурным праспекце" ў суботу, а ў той жа дзень — "Жывы гук". У прамым эфіры чакаюцца сустрэчы з **Сяргеем Панізікам і Дзмітрыем Строцавым**. З імі гутарыць **Маргарыта Прохар**.

У нядзелю ў праграме "Радыепарк" — навіны сусветнай літаратуры ад Святланы Дзевяткавай і "Канцэртная зала" з "Паэтычнай імпрэзай".

КАНАЛ "КУЛЬТУРА"
"Клуб дамаседзю". Працягваем чытаць разам раман **У. Караткевіча "Хрыстос прызямліўся ў Гародні"**, панядзелак-аўторак 9—10 снежня ў 11.00. У сераду ў

гэты ж час — праграма **М. Прохар "Літаратурны клуб"**, а ў чацвер — "Натхненне" **В. Макаравіча**.

"Літаратурны аўторак" у "Сімфоніі дня" 10 снежня: у 12.10 — "Дзяслоў" **Л. Рублеўскай**, у 14.10 — "Магія творчасці" **З. Каваленкі**, у якой віншаванне Мінскага абласнога тэатра з юбілеем яго заснавальніцы артыстцы **Эме Ларыёнавай**, у 14.40 — "Сугалоссе" **У. Дзюбы**: пра творчасць **Марка Шагала** вачыма паэтаў — **балгарына Хрыста Бекрыева** і народнага паэта Беларусі **Р. Бардуліна**, у 15.00 — "Ліставанні" **І. Рыбіцкага**, у якіх — эпістлярная спадчына рускага класіка **І. С. Сакалова-Мікітава**, у 15.40 слухайце спектакль "Паміж усмешкай і слязоў" паводле лірыкі паэткі **Н. Мацяш**. І завершыць "Літаратурны аўторак" на канале "Культура" праграма **Г. Шаблінскай "Гаспода"** — пачатак у 16.10. Госьць студыі жывога эфіру — **пісьменніца Н. Маеўская**. (Паўтор у суботу, 14 снежня, у 10.10.)

Н. К.

АФІША СНЕЖНЯ

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы
6, 7 — А. Курэйчык "Згублены рай" (прэм'ера) драма ў 2-х дзях
8 — А. Астроўскі "Лес" камедыя ў 2-х дзях
10 — А. Дудараў "Чорная панна Нясвіжа" містычная легенда аб любові ў 1-й дзеі
11 — А. Астроўскі "Свае людзі — паладзім" трагікамічныя сцэны з жыцця глухамані
13 — К. Гальдоні "К'еджаўскія перабрэхі" камедыя ў 2-х дзях

Малая сцэна

6 — А. Аверчанка "Мы і Яно" (прэм'ера) "машынальная" камедыя ў 1-й дзеі
7 — А. Палова "Муж для паэтэсы" камедыя-імправізацыя ў 1-й дзеі

Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-ай гадзіне

Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага

7 — Д. Фо, Ф. Рамэ "Свабодны шлюб" п'еса ў 2-х частках
10, 11 — Г. Гауптман "Перад захадам сонца" (прэм'ера) дзіўная гісторыя каханьня
12 — А. Копіт "Тата, тата, бедны тата..." сучасная музычная камедыя ў 2-х частках
13 — А. Астроўскі "Ваўкі і авечкі" камедыя ў 2-х частках

14 — У. Шэкспір "Трагічная апавесць пра Гамлета, прынца Дацкага"

Пачатак ранішніх спектакляў а 11-ай, вячэрніх а 19-ай гадзіне

Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі

6 — С. Кавалёў "Стомлены д'ябл" фантазмагорыя ў 2-х дзях
7 — У. Шэкспір "Рычард" трагедыя
8 — Я. Таганяў "Адэль" гісторыя каханьня ў 2-х дзях

Пачатак спектакляў а 19-ай гадзіне

Беларускі дзяржаўны тэатр лялек

7, 8 (а 11-ай і 13-ай гадзіне) — А. Ляляўскі "Гісторыя Снежнай Каралевы, якую распавядае яна сама"
10, 11, 12 (а 11-ай і 13-ай гадзіне) — А. Ляляўскі "Гісторыя Снежнай Каралевы, якую распавядае яна сама"
14 (а 19-ай гадзіне) — "На стол пададзена!"

Беларускі паэтычны тэатр аднаго акцёра "Зьніч"

7 (а 11-ай гадзіне) — С. Кавалёў "Маленькі анёлак" монаспектакль паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд
10 (а 18-ай гадзіне) — А. Вярцінскі "Любіць" паэтычны монаспектакль
13 (а 19-ай гадзіне) — "Валавуд" паэтычна-музычная імпрэза. Гучаць новыя вершы Вольгі Куртаніч

Тэатр-студыя кінаакцёра

6 — Г. Салоўскі "Востраў нашай любові і надзеі" праўдзівая казка для дарослых у 2-х дзях
7, 8 — Э. дэ Філіпа "Філумена Мартурана" камедыя ў 2-х дзях
10, 11 — Б. Шоу "Пігмаліён" музычная камедыя ў 2-х дзях

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля "Свае людзі — паладзім".

ФОТА М. ПРУПАСА

РАКУРС АФІШЫ

ІМЯ УЛАДЗІМІРА НЕЎДАХА ў музычным асяроддзі вядомае з пачатку 90-х. Сталыя чытачы "ЛіМа", пэўна, памятаюць і яго праблемны артыкул пра стан арганаў на Беларусі, і першы складзены ім зборнік беларускіх касцельных песень, і яго поспех на фестывалі "Магутны Божа", дзе малады арганіст быў адзначаны званнем лаўрэата міжнароднага конкурсу...

Набыўшы музычную адукацыю ў Мінску, У. Неўдах прадоўжыў яе ва Універсітэце аўстрыйскага горада Грац, паглыбіўшы свой досвед у мастацтва вялікіх эпох, у ансамблевым выканальніцтве, удасканаліўшыся ў майстэрстве ігры на аргане. Цяпер ён зноў на радзіме і, сярод іншага, ладзіць канцэртнае жыццё: даў адзін з першых арганых канцэртаў сёлета сезона ў сталічнай Зале камернай музыкі, рыхтуецца выступіць тут у праграме 16 снежня, удзельнічаў і ў Міжнародным фестывалі "Званы Сафіі" (Палац). А днёмі, 10-га, дапаможа правесці канцэрт свайго настаўніка — аўстрыйскага прафесара Егана Трумера, які прыязджае ў Мінск.

С. ВЕТКА
 ФОТА В. СТРАЛКОУСКАГА

Ф. Цютчава, А. Дзяржавіна, М. Ламаносава, М. Багдамовіча, Якуба Коласа ды інш.

31 — Навагодні канцэрт арганіста **К. Шарава**. У праграме Ё. С. Бах, Д. Букстэхунда, С. Франк ды інш.

НА ЗДЫМКУ: іграе Ігар АЛОЎНІКАЎ.

АНОНС

БИЛЕТЫ НА ГЭТУЮ ПРЭМ'ЕРУ, хача і не таньня, ужо раскуплены. Але, можа, вам пашанцуе на "лішні"? Чатыры вечары ў Беларускай дзяржаўнай музычнай тэатры — рок-опера А. Рыбніківа "ЮНОНА" і "АВОСЬ"!

6, 7, 8, 10 снежня вы маеце шанец патрапіць на новы спектакль. Аўтар праекта і мастацкі кіраўнік пастановкі — дырэктар тэатра А. Ісаеў. Рэжысёр-пастаноўшчык Я. Хандак. Музычнае кіраўніцтва — М. Радзінскі, дырыжор і кіраўнік рок-групы Л. Карпенка, хормайстар С. Пятрова, харэограф Н. Фурман.

ЭЛЕКТРОННЫ АДРАС:
 GAZETA_LIM@TUT.BY

Нацыянальны акадэмічны тэатр балета

6 — С. Пракоф'еў "Рамэ і Джульета" балет у 2-х дзях
8 (раніца) — Л. Мінкус "Дон Кіхот" балету 2-х дзях
10 — А. Пятроў "Стварэнне свету" балету 2-х дзях
13 — А. Хачатурян "Спартак" балету 3-х дзях

Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-ай гадзіне

Нацыянальны акадэмічны тэатр оперы

7 — Д. Пучыні "Тоска" опера ў 3-х дзях
8 — Г. Даніцэці "Лючыя дзі Ламмермур" опера ў 3-х дзях
12 — Д. Вердзі "Баль-маскарад" опера ў 3-х дзях
14 — М. Рымскі-Корсакаў "Царская нявеста" опера ў 4-х дзях

Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-ай гадзіне

Беларускі дзяржаўны музычны тэатр

6, 7, 8 — А. Рыбнікаў "Юнона і Авось" (прэм'ера) рок-опера
11 — У. Кандрусевіч "Мефіста" балету 2-х дзях
12, 13 — "Галактыка каханьня" музычнае шоу ў 2-х аддзяленнях
14 — І. Левін "Айбаліт-2002" мюзікл для дзяцей у 2-х дзях

Пачатак ранішніх спектакляў у 11.30, вячэрніх а 19-ай гадзіне

АКАДЭМІЯ СВЯТКУЕ!

Імпрэзы насустрач 70-годдзю Беларускай акадэміі музыкі ладкаваліся з верасня 2001-га. Сярод іх — парад лаўрэатаў, парад аркестраў акадэміі, справаздачы класаў вядучых педагогаў, канцэрты кафедраў, у тым ліку — філарманічныя. Набліжаюцца "самыя-самыя" ўрачыстасці...

10 — Навуковая канферэнцыя "Музычная адукацыя ў кантэксце мастацкай культуры". Зала БАМ, 10.00.

11, 12 — Урачыстае пасяджэнне Савета акадэміі. Зала БАМ, 10.30.

12 — Афіцыйная частка, святочны канцэрт. Дом афіцэраў, 19.00.

У вялікай канцэртнай праграме замоўлены вядучыя студэнцкія калектывы: сімфанічны аркестр "Маладая Беларусь", духавы — "Фанфары Беларусі", хор пад кіраўніцтвам В. Роўды, салісты А. Музыкантаў (фартэпіяна), Т. Гаўрылава (вакал). Прагучыць музыка выпускнікоў БАМ розных пакаленняў: А. Багатырова, У. Алоўнікава, Д. Смольскага, А. Мдзівані, заходне-еўрапейская ды руская класіка: Л. ван Бетховен, П. Чайкоўскі.

КАНЦЭРТЫ Ў СТАЛІЦЫ

ЗАЛА КАМЕРНАЙ МУЗЫКІ

(пр. Ф. Скарыны, 44а)

10 — Арганная музыка. Грае Ё. Трумер, прафесар Універсітэта музыкі горада Грац (Аўстрыя). У праграме Г. Муфат, П. Гохаймер, Ё. Альбрэхтсбергер, В. А. Моцарт, Ё. С. Бах.

12 — Фартэпіянае трыо: С. Парфёнаў (фартэпіяна), К. Архіпава (скрыпка), Н. Мельнікава (віяланчэль). Клас І. Галачкінай (кафедра камернага ансамбля Беларускай акадэміі музыкі). У праграме С. Рахманінаў, Я. Брамс, Д. Шастаковіч, Г. Свірыдаў.

13 — Вечар памяці Уладзіміра Шаліхіна. Удзельнічаюць Т. Громава (вакал),

Г. Забара (кларнет), піяністы Ю. Гільдзюк, І. Алоўнікаў, Т. Старчанка.

14 (пачатак а 16-й) — Гучыць арган. Саліст К. Шараў, музыказнаўца В. Савіцкая. Тэма канцэрта — французская арганная імша.

16 — Духоўная і свецкая музыка для сапрана, арфы, аргана. Удзельнічаюць Т. Рэмез (вакал), Т. Чарыева (арфа), У. Неўдах (арган). У праграме М. А. Шарпанцье, А. Вівальдзі, Л. Керубіні, Ё. С. Бах, Г. Малер, Э. Віла-Лобас ды інш.

19 — Санаты Л. ван Бетховена для скрыпкі ды фартэпіяна ў выкананні Я. Асновіча ды Б. Спектара.

20 — "Белы перазвон". Дзяржаўны камерны хор Беларусі пад кіраўніцтвам Н. Міхайлавай выконвае творы на вершы вялікіх паэтаў: А. Пушкіна,

ЦЫТАТА АФІШЫ

БЕЛАРУСКІ КІНАРЭЖЫСЁР ІГАР ДАБРАЛЮБАЎ: "Жоўтыя пясочак" я хачеў паставіць даўно, як толькі яшчэ ў 1998 годзе прачытаў аповяданне. Я тады адразу патэлефанаваў аўтару — сказаў, што гэтае апавяданне біблейскага ўзроўню. Вось я і пайшоў у Міністэрства культуры. Карціну я збіраўся запусціць наступнай восенню..."

"Кіна не будзе!" "БД", 26 верасня 2002 года

ЗАСНАВАЛЬНІК

Саюз беларускіх пісьменнікаў

ВЫХОДЗІЦЬ З 1932 ГОДА
 У 1982 годзе ўзнагароджаны ордэнам Дружбы народаў

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР

Віктар ШНІП

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:

Вольга БАРАБАНШЧЫКАВА,

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,

Алесь ГАЎРОН — адказны сакратар,

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ,

Уладзімір САЛАМАХА — намеснік галоўнага рэдактара

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
 220005, Мінск, вул. Захарава, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
 намеснік галоўнага рэдактара — 284-8525

АДДЗЕЛЬ:
 публіцыстыкі — 284-8153
 пісьмаў і грамадскай думкі — 284-4404
 літаратурнага жыцця — 284-4404
 крытыкі і бібліяграфіі — 284-4404
 паэзіі і прозы — 284-4404
 музыкі — 284-8153
 тэатра, кіно — 284-8153
 выяўленчага мастацтва — 284-8153
 карэктарская — 284-8091
 бухгалтэрыя — 284-4991
 Тэл./факс — 284-8525

Пры перадруку просьба спасылца на "ЛІМ".

Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцензуе.

Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і верстка камп'ютэрнага цэнтра тыднёвіка "ЛІМ"

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку" г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 1655 Нумар падпісаны ў друку 5. 12. 2002 г. у 15.00

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 715

Заказ 2846

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12